

# ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ  
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ  
ΣΥΛΛΟΓΟΥ  
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ  
ΝΑΟΥΣΗΣ

Η καταστροφή της Νάουσας  
στο αλβανικό δημοτικό τραγούδι

Διαφήμιση  
και γυναίκα



Αντιοτίξεις



Η ιστορία του πολεοδομικού ιστού της Νάουσας

Ευδεμίδα - Ψύλλα - Τροφопενία ασβεστίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

---

# Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον  
τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς  
τοῦ ἐτους 1985

---

## ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ  
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Νέα διεύθυνση Βασιλέως Κων)ντίνου 40, κάθε Δευτέρα Τρίτη Πέμπτη 6-9 ἀπόγευμα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

---

# “ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ  
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΕΤΟΣ Θ'. Τόμος Δ'. Τεύχος 30.

## ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιαλα  
Λευκή Σαμορά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

## ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Κωνσταντίνου 44

## ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

## ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

«Ορέστης και Ερινύες» του Νικ. Μπλιότκα

## ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

«Τυπογραφία» Αντώνη Μαυρογένη  
Αντωνίου Καμάρα 3 — τηλ. 260.140 & 226.924  
Θεσσαλονίκη

## Περιεχόμενα

### Ιστορικά — Λαογραφικά — Επικαιρότητες

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Αντιστίξεις	4
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ. Η καταστροφή της Νάουσας στο Αλβανικό δημοτικό τραγούδι	7
ΣΠΑΡΤΗ ΝΙΚ. Τα ισνάφκια	12
ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ Ν., ΝΟΜΙΚΟΥ ΜΙΧ., ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΑΛ. Μορφολογία του αστικού ιστού και εικόνα της πόλης	22

### Παιδαγωγικά — Κοινωνικά — Λογοτεχνικά

ΤΖΙΩΝΑ ΙΩΑΝ. Η λειτουργία της ποιήσεως ως εκπαιδευ- τικό μέσο	15
ΧΙΟΝΙΔΗ Γ. Πνευματικοί προβληματισμοί και δημιουρ- γία της Ηραθίας	18
ΞΗΡΟΥΤΥΡΗ ΙΩΑΝ. Μήπως χάσαμε το νόημα του έ- ρωτα;	19
ΞΟΥΛΙΔΗ ΔΗΜ. Διαφήμιση και γυναίκα	26
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ ΑΛΕΞ. Πόσχα Ρωμείο	30

### Γεωργικά — Δενδροκομικά

ΧΑΤΖΗΧΑΡΙΣΗ ΙΩΑΝ. Προδιαγραφές κεραιών και βυσσινιών στην Ε.Ο.Κ.	33
ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ ΑΝΤΥ Η ευδεμίδα της αμπέλου και η καταπολέμησή της	35
ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗ ΚΩΝ. Μεταχείριση του εδάφους σε ρο- δοκινεώνα	36
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Γεωργικά φάρμακα που κυ- κλοφορούν στην Αγορά.	37
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Το ασβέστιο, τροφονείες α- σβεστίου — Καταπολέμηση ψύλλας —	38

### Διάφορα

ΞΟΥΛΙΔΗ ΔΗΜ. Πολιτιστική ατζέντα	42
----------------------------------	----

## Αγαπητέ φίλε

Είμαστε και πάλι κοντά σας... Αυτή την φορά έχο-  
με πολλά νέα να σας πούμε. Σας παρουσιάζουμε το πε-  
ριοδικό μας, με ύλη ανανεωμένη και πλούσια και όπως  
το είχαμε υποσχεθεί με ορισμένες καινοτομίες και αλ-  
λαγές στη μορφή και το περιεχόμενο της ύλης για να  
γίνει η «Νιάουστα» πιο «ζωντανή». Ας τις αναφέρουμε.  
Από σήμερα καθιερώνονται ειδικές σελίδες οι «αντιστί-  
ξεις». Στις σελίδες αυτές η συντακτική Επιτροπή θα αχο-  
λιάζει την επικαιρότητα. Θα διατυπώνει ελεύθερα και  
ανεπηρέαστα τις σκέψεις της για ορισμένα καυτά θέματα  
και προβλήματα που ενδιαφέρουν τον σκεπτόμενο άνθρω-  
πο. Η συντακτική επιτροπή πιστεύει ότι με τον τρόπο αυ-  
τό θα βοηθήσει σημαντικά στην επίλυση των διαφόρων  
προβλημάτων που απασχολούν την πόλη μας.

Για τους νέους εγκαινιάζουμε μόνιμες σελίδες. Έ-  
τσι δίδεται η ευκαιρία στους ταλαντούχους νέους να δο-  
κιμάσουν τις πνευματικές τους ικανότητες.

Επίσης καθιερώνεται ειδική σελίδα «η πολιτιστική  
ατζέντα» όπου μόνιμος συνεργάτης του περιοδικού θα  
καταγράφει κατά χρονολογικήν σειράν τις κυριότερες πο-  
λιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην πόλη  
μας.

\*\*\*

Η Νιάουστα προσθέτει στο ενεργητικό της μία ακό-  
μα δημοσιογραφική επιτυχία. Σήμερα παρουσιάζουμε ένα  
αξιόλογο ιστορικό ντοκουμέντο που αφορά τον χαλασμό  
της Νάουσας το 1822, που βλέπει για πρώτη φορά το  
φως της δημοσιότητας. Πρόκειται για το αλβανικό δημο-  
τικό τραγούδι που φέρει τον τίτλο «Όταν χαλάστηκε η  
καμημένη η Νιάουστα».

Δημοσιεύουμε επίσης μία αξιόλογη ερευνητική ερ-  
γασία που αφορά την εξέλιξη και την διαμόρφωση της  
Νάουσας από αρχιτεκτονικής πλευράς, από την μέρα της  
καταστροφής (1822) ως σήμερα. Έτσι πληροφορούμεθα,  
τί απόμεινε και τί σώζεται στις μέρες μας, από την λαι-  
κή μακεδονική αρχιτεκτονική στην πόλη μας.

\*\*\*

Αυτό, για σήμερα. Θα τα πούμε μετά τρεις μήνες.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 600
Δήμοι, Κοινότητες, Συνομοί	δρχ. 1.500
Εξωτερικού δολλάρια	20

# ΑΝΤΙΟΤΙΞΕΙΣ

## ελεύθερος σχολιασμός της επικαιρότητας

Ανοίγουμε με το τεύχος αυτό τη νέα αυτή στήλη με σχόλια πάνω στην πολιτιστική κυρίως επικαιρότητα. Επιδιώξη μας είναι να σχολιάζουμε, από τη θέση αυτή, τα διάφορα, μικρά ή μεγάλα, επίκαιρα πολιτιστικά γεγονότα σε τυπικό, κυρίως, αλλά και σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο, στο βαθμό που νο-

μίζουμε ότι θα έχουν κάποιο ενδιαφέρον για τους αναγνώστες μας. Πιστεύουμε ότι με τον τρόπο αυτό το περιοδικό μας θα συμβάλει περισσότερο, μέσα από ειλικρινή και καλόπιστη κριτική, στο ανέβασμα του πολιτιστικού μας επιπέδου.

Η συντακτική επιτροπή.

### Συνεδριακά I

Έγινε στη Βέροια το Σάββατο 26.1 και την Κυριακή 27.1.85 το Α΄ Πολιτιστικό Συνέδριο του Νομού Ημαθίας, στο οποίο μάλιστα δόθηκε αρκετή δημοσιότητα.

Βασικός άξονας του Συνεδρίου υπήρξαν τέσσερις εισηγήσεις, εντελώς γενικού περιεχομένου (Πολιτισμός και Πολιτιστικό Κίνημα, Πολιτιστικό Κίνημα και Νεολαία, Πολιτιστικό Κίνημα και Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτιστική πραγματικότητα και Προοπτικές Ν. Ημαθίας), με εισηγητές αντίστοιχα τους Μ. Δωρή, έναν Εκπαιδευτικό του Υφυπ. Νέας Γενιάς, το Δήμαρχο Βέροιας και το Νομάρχη Ημαθίας.

Θα περίμενε κανείς ότι ένα Πολιτιστικό Συνέδριο, με περιορισμένο μάλιστα επίπεδο αναφοράς (Νομός), θα αποτελούσε σημαντικό σταθμό προβληματισμού πάνω σε φλέγοντα προβλήματα Πολιτισμού του τόπου, πεδίο ανταλλαγών πολύτιμων πληροφοριών «πολιτιστικών δράσεων» και εμπειριών, χώρο αλληλογνωριμίας των πολιτιστικών φορέων και,

γιατί όχι, αφορμή κριτικής σε «καλώς ή κακώς κείμενα», πρόσωπα και πράγματα, που παίζουν σήμερα σημαντικό ή λιγότερο σημαντικό ρόλο στο πολιτιστικό γίγνεσθαι του νομού.

Όπως όμως φαίνεται και από τους περισσότερους τίτλους των βασικών εισηγήσεων, αλλά και από το ίδιο τους το περιεχόμενο, οι εργασίες του συνεδρίου κινήθηκαν σε νεφελώδεις θεωρητικές «αναλύσεις» — όχι πάντα εύστοχες — και μόλις άγγιξαν επιδερμικά, και μετά από πίεση των υπλών συμμετεχόντων, τα καυτά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τόπος στον τομέα του πολιτισμού.

Πιστεύουμε ότι αυτή η «θεωρητικοποίηση» δεν έγινε ηθελημένα αλλ' ότι οφείλεται σε απειρία της οργανωτικής επιτροπής.

Ίσως το Β΄ Πολιτιστικό Συνέδριο του νομού (πότε άραγε θα γίνει;) να μπορέσει να αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά το τεράστιο αυτό θέμα.

Α. Ο.

### Συνεδριακά II

Ζούμε στην εποχή των συνεδρίων. Τα συνέδρια έχουν γίνει της μόδας. Στο θέμα αυτό η χώρα μας κατέχει τα πρωτεία. Κάθε πολιτιστικός και επιστημονικός φορέας φιλοδοξεί να οργανώσει κάποιο συνέδριο. Είναι ένα όνειρο. Οργανώνεται το συνέδριο για το συνέδριο. Ένα συνέδριο για ν' ακουσθούμε, να γράψουν οι εφημερίδες και να μας δείξει η τηλεόραση. Μία αυτοπροβολή και τίποτε άλλο. Περισσότερος ντόρος και λιγότερη ουσία. «Ουκ εν τω πολλώ το εὖ».

Τι προσφέρει ένα τέτοιο είδος συνέδριο; Ελάχιστα. Σχεδόν τίποτε. Αν δεν έχουν εξασφαλισθεί οι προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός συνεδρίου καλύτερα να μη πραγματοποιείται. Δεν υπάρχει λόγος να βασίζομαστε. Ένα συνέδριο έχει ένα σκοπό και μία αποστολή. Το συνέδριο καλείται να διαφωτίσει ένα πρόβλημα ή κάποιο θέμα, τοπικό ή γενικό, εξειδικευμένο ή όχι. Το συνέδριο καλείται να ερευνησει το πρόβλημα σ' όλες τις πτυχές του για να μπορέσει στη συνέχεια αντιμετωπιζοντάς το «οικιστά» να προτείνει τις δυνατές ή πιθανές λύσεις του προβλήματος. Ένα τέτοιο συνέδριο και χρήσιμο και ωφέλιμο είναι.

Ένα συνέδριο, άξιο του ονόματός του, είναι μία σοβαρή υπόθεση. Δεν είναι μία συνηθισμένη εκδήλωση, ούτε ετήσιος αποκριτικός χορός ενός συλλόγου, ούτε ετήσια χοροεσπερίδα ενός σωματείου.

Ο. Ν.

## Λόγος περί θεάτρου

Από κατακλυσμό θεατρικών παραστάσεων στην πόλη μας μπορεί να χαρακτηριστεί ο φετεινός χειμώνας. Τόσο το επαγγελματικό όσο και το ερασιτεχνικό θέατρο κάλυψαν αρκετές μέρες με την παρουσία τους. Και η μεν πλευρά των ερασιτεχνών, με το πάθος που συνήθως την διακρίνει, έδωσε δουλειές σημαντικές, τόσο από άποψη περιεχομένου όσο και ερμηνείας. Από την άλλη μεριά, οι «επαγγελματίες» του ελεύθερου θεάτρου, με παραστάσεις μπουλουκίου, απέδειξαν άλλη μία φορά ότι θεωρούν το κοινό της επαρχίας Β' κατηγορίας.

Το λυπηρό στην περίπτωση αυ

τή είναι ότι η ανταπόκριση του κόσμου υπήρξε αντίστροφη. Λιγότεροι και σχεδόν με το Ιόρι οι θεατές στις ερασιτεχνικές παραστάσεις ποιότητας, «πατείς μέ πατώ σε» στις άλλες. Δεν έχει, άραγε, γίνει ακόμη αντιληπτό ότι οι διάφοροι «ηλεκτροπικοί αστέρες», που συνήθως ηγούνται τέτοιων θιάσων, προσπαθούν, και μόνο αυτό, με τα εργατικά εισιτήρια της επαρχίας να καλύψουν τα κενά καθίσματα της Αθήνας. μιά που εκεί τέτοια «έργα» δεν έχουν καθόλου ελπίδες επιτυχίας;

A. O.

## Να εξηγούμαστε...

Η Νάουσα θεωρείται πόλη με πλούσια πολιτιστική κίνηση. Κατό καιρούς επιφανείς εκπρόσωποι της Ασιατικής κουλτούρας (για να μην παρεξηγηθούμε διευκρινίζου με: της κουλτούρας του Κλεινού 'Αστειως), όταν επισκέπτονται την πόλη μας, αυνηθίζουν ν' αναφωνούν με ανυπόκριτο θαυμασμό: «Μα αυτή είναι μια πόλη — μοντέλο!», ενώ οι εκάστοτε ντόπιοι συνοδοί τους συνεχίζουν να τους απαριθμούν, με περισσή αυταρέσκεια, τα διάφορα πολιτιστικά αγαθά μας...

Ποιός όμως θα μιλήσει στους υψηλούς ξένους μας για την ύδεια αίθουσα λ.κ. του Δημοτικού Θεάτρου σε εκδηλώσεις ποιότητας, ενώ γεμίζει ασφυκτικά όταν εκτίθενται διάφορα πολιτιστικά υποπροϊόντα, όπου περισιτεύουν η φιλία, η προχειρότητα, η αμάθεια, η έπαρση της άγνοιας, ο ρηχός και ατάλαντος λαϊκισμός, ο

δημαγωγικός λόγος, ο χυδαίος ερωτισμός;

Ποός θα τους πει για τις άδειες βιβλιοθήκες μας, την έλλειψη αξιόλογου αναγνωστικού κοινού, τις σκληρές ώρες της νεολαίας που σπάει την ανία της με το ποτήρι στο χέρι, ακούγοντας μέσα στην PUB τον BOY GEORGE. τον οποιοδήποτε «BOY»;

Ποιός θα τους ενημερώσει για την ενδημική μοναξιά των δημιουργών, για την παγερή αδιαφορία, τη λαιδωρία ή και την εκθρόνηση που συναντούν στο έργο τους;

Να εξηγούμαστε: δεν γκρινιάζουμε. Απλώς καταθέτουμε τη μαρτυρία μας. Έτσι, για να μη λέμε ότι είμαστε διαφορετικοί. «Όπου κι αν ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει» έλεγε ο Ποιητής. Λέτε να είχε άδικο;

X. M.

## Το χρέος μας

Πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε: Πόλη που δε σέβεται την ιστορία της είναι νεκρή πόλη. Ας μη μας ξεγελάνε οι χοροί και τα νταούλια. Ένας τρόπος για να δείξουμε το σεβασμό μας είναι να την καταγράψουμε, να τη σχολιάσουμε και, τέλος, να τη διδάξουμε. Τα δύο πρώτα είναι δουλειά των επιστημόνων (ή των ερευνητών που σέβονται την επιστήμη), το τρίτο των δασκάλων.

Χρόνια τώρα αυτό το περιοδικό αγωνίζεται, μονάχο και αβοήθητο, να φωτίσει την ιστορία του τόπου. Οι συνεργάτες του ξέρουν καλά πόσα εμπόδια συνάντησαν, στην προσπάθειά τους να θγάλουν στο φως άγνωστα ντοκουμέντα, τι πεισματικές αρνήσεις και φτηνούς μικροϋπολογισμούς...

Από τούτη τη στήλη κάνουμε έκκληση: α) Στους ιδιώτες να εμπιστευτούν στο περιοδικό ή το Δήμο ότι ιστορικό υλικό έχουν στην κατοχή τους (απομνημονεύματα, έγγραφα, πρακτικά, φωτογραφίες κ.λπ.). β) Στο Δήμο της Νάουσας να συστήσει μιαν επιτροπή για τη σωστή καταγραφή, μελέτη και ανάδειξη αυτού του υλικού.

Μόνο έτσι, πιστεύουμε, θα πάψουμε να ζούμε στο σκοτάδι της αυτάρεσκης άγνοιάς μας και θα δώσουμε ένα έμπρακτο σημάδι της αγάπης μας γι' αυτό τον τόπο.

X. M.

## Ας τους αφήσουν ήσυχους

Οι δημιουργοί (οι όποιοι δημιουργοί) χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: σε εκείνους που δουλεύουν για να επιδεικνύονται και σε εκείνους που δουλεύουν αθάμβια, έτσι γιατί τους αρέσει να προσφέρουν κάτι από μεράκι.

Και στις δυο κατηγορίες υπάρχουν ταλαντούχοι αλλά και ατύλαντοι. Συνήθως στον τόπο μας αποδεικνύεται ότι ο μόνος κριτής του έργου που προσφέρουν και «οι μεν» και «οι δε» είναι ο χρόνος.

Οι δημιουργοί της πρώτης κατηγορίας διαθέτουν ένα μεγάλο πλεονέκτημα: γνωρίζουν άριστα τις δημόσιες σχέσεις, ανοίγουν εύκολα τις διάφορες πόρτες και, το κυριότερο, περιστοιχίζονται από παρέες (άλλη πληγή του χώρου) που είναι εύκολες στο «ελιθάνισμα» και τη διαφήμιση. Αντίθετα, οι δεύτεροι προτιμούν τη σιωπή, δε διαθέτουν ισχυρές γνωριμιές ούτε «κύκλο θαυμαστών». Αν μάλιστα προσπαθούν να υπηρετήσουν το έργο τους με συνέ-

πεια και χωρίς εύκολους συμβιβασμούς, τότε γίνονται αντιπαθείς, χαρακτηρίζονται «δύσκολοι», «εγωκεντρικοί» κι ένας Θεός ξέρει τί άλλο.

Η κατάληξη είναι γνωστή. Πολλοί, αφησισμένοι από την κρυφή ή φανερή εκθρόνιση του χώρου, τα παρατούν και απεσύρονται. Άλλοι πάλι συμβιβάζονται, προσφέροντας «γην και ύδωρ», ενώ ελάχιστοι εξακολουθούν να δουλεύουν με πείσμα, διακινδυνεύοντας έτσι την τρομαχτική προσωπική φθορά που συνεπάγεται μια τέτοια στάση.

Γιατί τα γράφουμε αυτά; Απλούστατα, επειδή πληθαίνουν τα κρούσματα παρεμπόδισης του δημιουργικού έργου από άτομα εμπιστά και πικρόχολα. Με τη στάση τους όμως αυτή μόνο κακό κάνουν στον τόπο. Ας αφήσουν, λοιπόν, τους δημιουργούς ήσυχους. Στο κάτω κάτω της γραφής δεν τους έφταιξαν σε τίποτα...

X. M.

## Λίπανση - οπωρώνες - Εργαστήριο Φυλλοδιαγνωστικής

Ο Νομός Ημαθίας από δεντροκομικής πλευράς, κατέχει την πρώτη θέση στην χώρα μας. Εδώ τριγύρω και στη γεγονιά μας παράγονται τα περισσότερα φρούτα, (ροδάκινα, μήλα, αχλάδια και κεράσια). Το τρίγωνο Βέροια - Νάουσα - Σκύδρα είναι η Καλλιφόρνια της Ελλάδας. Στο σημερινό σημείο θα θέλαμε όμως ν' ασχοληθούμε κυρίως με την ποσότητα των φρούτων και όχι με την ποσότητα.

Η ποιότητα των καρπών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Βασικά όμως από την προκλίση

και την «σωστή θρέψη» των δέντρων. Η σωστή όμως θρέψη των δέντρων εξαρτάται πάλι από τις πληροφορίες που έχουμε για το έδαφος που εγκαταστάθηκε ή πρόκειται να εγκατασταθεί ο οπωρώνας. Τις πληροφορίες αυτές ποιος θα μας τις δώσει; Ασφαλώς; κάποιος εξειδικευμένο, για τον σκοπό αυτό, εργαστήριο. Σήμερα οι παραγωγοί της χώρας, δεντροκαλλιεργητές και μή, εξυπηρετούνται από τα εργαστήρια που βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη Αθήνα και Χανιά.

Η λίπανση ούτε εύκολη, ούτε

απλή είναι. Και στο σημείο αυτό τίθενται μερικά ερωτήματα. Η ποσότητα των φρούτων που παράγεται στην περιοχή μας συμβαδίζει με την ποιότητα; Ασφαλώς όχι. Τα δέντρα σε γενικές γραμμές δέχονται τις ανάλογες και «σωστές» περιποιήσεις και λιπάσεις; Ασφαλώς όχι. Τα αποτελέσματα της λαθεμένης αυτής τακτικής γίνονται κάθε μέρα και περισσότερο ορατά. Οι τροφογενείς πληθαίνουν κι' ως τα δέντρα λιπαίνονται πλουσιοπάραχα. Ο μικροκαρπύς πολλαπλασιάζεται κι' ως τα λιπάσματα πέφτουν επανωτά. Οι καρποί χρονιά με χρονιά υποβαθμίζονται ποιοτικά και δεν έχουν τις προϋποθέσεις να συντηρηθούν πολύ καιρό στα ψυγεία κι' ως τα λιπάσματα πέφτουν απλόχερα και με το παραπάνω.

Τον παραγωγό τον ενδιαφέρει ένα εργαστήριο ειδικό για αναλύσεις εδάφους, καρπών φύλλων βλαστών κλπ. για την άμεση εξυπηρέτησή του. Και είναι άλλο θέμα ποιος θα είναι ο φορέας. Αν θα είναι δημόσιος, δημοτικός, συνεταιριστικός ή ιδιωτικός. Ο παραγωγός είναι διατεθειμένος να πληρώσει την εξυπηρέτησή του, αρκεί τα λεφτά του να πάρουν τόπο.

Η περιοχή δικαιούται να έχει το αναφερόμενο εργαστήριο. Η πόλι σωστά το δικαιούνταν πριν από πολλά χρόνια. Η πρόθεσή μας δεν είναι να επισημάνουμε ευθύνες, ποιος ή ποιοί φταίγανε περισσότερο ή λιγότερο. «Ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βάλει».

Το ερώτημα είναι όχι γιατί δεν έγινε το εργαστήριο, αλλά γιατί δεν γίνεται; Κάποιος ή κάποιοι επιτέλους να πάρουν την πρωτοβουλία. Αργήσαμε πολύ.

O. N.

# Η καταστροφή της Νάουσας από τους Τούρκους το 1822 στο αλβανικό ιστορικό δημοτικό τραγούδι

Οι δυνατότητες άντλησης ιστορικών πληροφοριακών στοιχείων από ξένες πηγές που αναφέρονται στο χρονικό της καταστροφής της Νάουσας από τους Τούρκους κατά την εξέγερση της πόλης το 1822, νομίζω ότι είναι αρκετά περιορισμένες. Κι αυτό συμβαίνει γιατί περιορισμένες είναι και οι πηγές αυτές. (1) Σάν ξένες πηγές θεωρώ και τα αρχεία των τουρκικών Ιεροδικαστηρίων (Ιεροδικείων) Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης. (2)

Αναφερόμενος στις ξένες πηγές, φυσικά, μεταξύ των άλλων εννοώ και το ξένο ιστορικό δημοτικό τραγούδι.

Είναι ιστορικά εξακριβωμένο ότι τα εγκλήματα που διέπραξαν κι' οι καταστροφές που επέφεραν στην πόλη τα τουρκικά στρατεύματα μετά την κατάληψή της από αυτά, υπήρξαν πρωτοφανείς σε έκταση, σύλληψη και θηριωδία.

Οι ανέλετες σφαγές, ο έξαναδραποδισμός των κατοίκων της, οι λεηλασίες και τέλος, η ολοκληρωτική εξασφάλιση της πόλης με την παράδοσή της στην καταστροφική μανία της φωτιάς, αποτέλεσαν ένα σημαντικότατο για την εποχή εκείνη γεγονός.

Κατέληξα, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι το γεγονός αυτό, εκτός από το ελληνικό ιστορικό δημοτικό τραγούδι στο οποίο υπάρχουν σχετικές αναφορές, (3) ίσως, έχει περάσει κατά κάποιο τρόπο και στο αντίστοιχο ξένο και ειδικότερα σ' αυτό των γειτονικών βαλκανικών λαών Αλβανών, Σέρβων

Βουλγάρων κλπ.

Το ενδιαφέρον μου για μία συστηματική έρευνα προς την κατεύθυνση αυτή στράφηκε, κύρια, προς τις αλβανικές πηγές και όχι, βέβαια, έντελως τυχαία.

Την έμπνευση μου την έδωσε ή ίδια η «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ» του Ευσταθίου Στουγιαννάκη (βασισμένη σε ανέκδοτο σχέδιο του Δ. Πλαταριδής) όπου, μεταξύ άλλων,

## Του Στέργιου Σπυρ. Αποστόλου

λων, ένα μεγάλο μέρος της ύλης της αναφέρεται στις επίμονες προσπάθειες του Άλβανού πασά των Ίωαννίνων Άλη Τεπελενλή για την κατάληψη της πόλης, στην επακολουθήσασα περίοδο κατοχής της πόλης από τα στρατεύματά του, καθώς και σε σχετικές με Άλβανούς πληροφορίες κατά την εξέγερσή της κατά των Τούρκων το 1822.

Μεταξύ των άλλων, λοιπόν, ο Στουγιαννάκης αναφέρει σε υποσημείωση ότι:

1) .....

2) Ο Ν. Φιλιππίδης εν τη περι Νάουσας πραγματεία του λέγει ότι ο στρατάρχης (έννοεί τον Μεχμέτ Έμιν Έμπού Λουμπούτ) διέταξε Άλβανόν τινα βέν να κυριεύση τόν Πύργον. Ο βένος ήρνήθη και ο στρατάρχης συλλαβών αυτόν έφερε δέσμιον εις Θεσσαλονίκην και τόν απέκεφάλισεν. Αγνοούμεν αν την πληροφορίαν ταύτην ως και την περι Έμμαν. Κυριακού, Προξένου της Δανίας παραστάντος

ως θεατοῦ μέχρι και της τελευταίας ημέρας έλαβεν παρά Ναουσαίων ή έχει εκ μόνου του Πουκεβίλ, όστις μαρτυρεί ότι είδεν ίδιους όμμασι την παράταξιν της εις Θεσσαλονίκην εισόδου του στρατάρχου και τόν απειθήσαντα βέν δέσμιον και τόν κ. Πρόξενον ένδεδυμένον ένδύματα ραγιά. Ημείς παρ' ουδενός ήδυνήθημεν να λάβωμεν την ανωτέρω πληροφορίαν περι της τιμωρίας βέν απειθήσαντος να καταλάβη τόν Πύργον του Ζαφειράκη. (4)

Και σε άλλο σημείο του διβλίου:

1) Λέγεται ότι ο όπλαρχηγός Ζώτος, Άλβανός την καταγωγήν, εύρισκόμενος τραυματίας εις τι όχύρωμα της ανω πόλεως και βλέπων τούς Τούρκους προσεγγίζοντας, ίνα μη πέση ζών εις χείρας των έθεσε πῦρ εις σωρόν πυρίτιδος και άντινάθη εις τόν άέρα ως άλλος Σαμουήλ ή Ηγούμενος έν Άρκαδίω κατά την όλοκαύτωσιν 10ης Νοεμβρίου 1866. Σ.Ε. (5)

Ο δε Ν.Γ. Φιλιππίδης για τόν όποιο ο Στουγιαννάκης κάνει μνεία, στην ιστορική για την επανάσταση και την καταστροφή της Νάουσας πραγματεία του που άνογνωσθηκε στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» την 27 Άπρίλη 1879 αναφέρει σχετικά:

1) Για τόν άγνωστο Άλβανό μπέν:

..... Ο Άβδούλ Άμπούδ άνέθεσε την κυριεύσιν του Πύργου τούτου, έν ω συνεκεντρώτο ή έσχάτη Ζωή της πόλεως, εις τινα εκ της κάτω Άλβανίας Βένος, όστις ήρνήθη να ανα-

λόβη τὸν ἀγῶνα τοῦτον προφασίζομενος ἑαυτὸν ὡς ἀπαράσκευον. Ἄλλ' ἐπειδὴ προσκληθεῖς καὶ ἐκ δευτέρου ἐκώφευσε, καὶ ἐκ τρίτου καὶ ἐδείχθη ὡσαύτως ἀμετάπειστος, ἐστάλη ἀλυσσόμενος εἰς τὰ δεσμοτήρια τῆς Βέροιας καὶ ἐκεῖθεν κατόπισιν εἰς Θεσσαλονίκην. .... (6) ..... Ὁ Ἀβδούλ Ἀμποῦδ ..... ἔσυρεν ὀπισθεν αὐτοῦ ..... πληθὺν αἰχμαλώτων ..... πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸν Ἄλβανὸν Βέην, τὸν ἀρνηθέντα νὰ πολιορκήσῃ ἐν τῷ πύργῳ καὶ συλλάβῃ ζῶντα τὸν Ζαφειράκην ... Ὁ δὲ ἀρνηθεὶς νὰ πολιορκήσῃ καὶ συλλάβῃ ζῶντα τὸν Ζαφειράκην γενναϊοφρων καὶ ἀγέρωχος μπέης ἀπεκεφαλίσθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ γενικοῦ διοικητηρίου, παρόντος πλήθους πολλοῦ θεωμένου μετὰ φρίκης τὰ τελούμενα. .... (7)

2) Γιὰ τὸν ἄλβανικῆς καταγωγῆς ὀπλαρχηγὸ Ζῶτο:

..... Οἱ ἐχθροὶ προχωρήσαντες πρὸς τὰ ἄνω τῆς πόλεως ἀπήντησαν ὠχυρωμένους τινὰς Ἄλβανούς ὑπὸ τοὺς ἀνδρείους ὀπλαρχηγούς Ζῶτον καὶ Ἀθ. Τσοῦλην. .... Οἱ ἐν τῷ ὀχυρώματι δις ἀντέκρουσαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' εἰς τρίτην ἐφοδὸν ..... ἐτραυματίσθη ἐπικινδύνως πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ὁ ἀπρσπασματάρχης Ζῶτος, ὅστις ἰδὼν τότε τὴν δυσχερῆ θέσιν του καὶ φοβηθεὶς μὴ ζωγρηθῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν «ἐγὼ θὰ καῶ», εἶπεν εἰς τοὺς συμπολεμιστάς καὶ συμπολίτας αὐτοῦ ..... ὁ γενναῖος Ζῶτος εὐθύς ρίψας πῦρ ἐν τῇ πυριταποθήκῃ ἀνετινάχθη μετὰ τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν εἰς τὸν ἄερα. (8)

Τὰ σημεῖα αὐτὰ δημιουργοῦν πολλὰ καὶ εὐλόγα ἐρωτηματικά. Ποιὸς ἦταν, ἄραγε, ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἄλβανοῦ μπέη νὰ καταλάβει

τὸν πύργο τοῦ Ζαφειράκη; (Ὁ Φιλιππίδης τὸν χαρακτηρίζει γενναῖοφρονα, ἀγέρωχο καὶ ἀμετάπειστο, ἀναπόσπαστα στοιχεία τοῦ χαρακτήρα τῶν περισσώτερων Ἄλβανῶν, κατὰ τὴν ἔφησίν μου).

Εἰδικὰ ὁ ὄρος «ἀμετάπειστος» ἀφορᾷ κύρια στὴν τήρησιν τῆς περιφρονητικῆς «μπέσας» τοῦ λόγου τιμῆς, δηλαδὴ τῶν Ἄλβανῶν πού δὲν ἀνακαλεῖται.

Πῶς ἀντέδρασαν, μετὰ τὴν ἀπειθειὰ του, τὰ ἄλβανικὰ στρατιωτικὰ τμήματα πού ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν διαταγὴν του; Ἀποχώρησαν ἢ ἔλθον μέρος στὶς μάχες κάτω ἀπὸ ἄλλη διοίκηση; Καὶ σ' ὁποιαδήποτε περίπτωση, τί ἐντυπώσεις συναποκόμισαν ἐπιστρέφοντας στὴν νότια Ἀλβανία;

Κι' ἀκόμα: Μήπως μέλη τῆς οἰκογένειας, συγγενεῖς καὶ οἱ Ἄλβανοὶ συμπολεμιστὲς τοῦ ἄλβανικῆς καταγωγῆς ὀπλαρχηγοῦ Ζῶτου — ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς διασώθηκαν — διέφυγαν, μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλης, πρὸς περιοχὰς τῆς νότιας Ἀλβανίας; Κι' ἂν ναί, μεταφέροντας ζωντανὴ τὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς τῆς Νάουσας στὴ χώρα αὐτή, εἶναι ἀπίθανο ἢ λαϊκὴ τῆς μυθῶσα νὰ ἀποθανάτισε τὸ γεγονός αὐτὸ σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τῆς τραγούδια;

Τῆ ἐρωτηματικά αὐτὰ ἐστρεψαν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἐρευνῆς μου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἄλβανικῶν ἐκδόσεων πού σχετίζονται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μετὰ τὸ ἄλβανικὸ ἱστορικὸ δημοτικὸ τραγούδι.

Ἔτσι, ὄχι χωρὶς κάποια ἱκανοποίηση, ἀνακάλυψα σὲ μιά ἀπ' αὐτές, ἓνα δημοτικὸ τραγούδι πού ἀναφέρεται ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος στὴν καταστροφὴ τῆς Νάουσας.

Πρόκειται γιὰ τὴν ἄλβανικὴ ἐκ-

δοσὴ «ΕΠΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΕ» (9) καὶ τὸ σχετικὸ μὲ τὴν καταστροφὴ τῆς Νάουσας δημοτικὸ τραγούδι πού δημοσιεύεται σ' αὐτὴν εἶναι παρμένο ἀπὸ συλλογὴ ἄλβανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν πού ἐκδόθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὸν Ἄλβανὸ λαογράφον, ποιητὴ καὶ δημοσιογράφον THIMI MITKO. (10)

Καταγράφηκε σὲ περιοχὴ τῆς νότιας Ἀλβανίας, εἶναι ἔμμετρο καὶ ἀνήκει στὴν χορεία τῶν ὁμοιοκαταληκτικῶν ὅπως, σχεδόν, τὰ περισσώτερα ἀπὸ τὰ ἄλβανικὰ ἱστορικὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς περιόδου τῆς τουρκοκρατίας. (11)

Στοὺς στίχους τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ περιλαμβάνονται τρεῖς — ἀνεξάρτητες ἢ μιά ἀπὸ τὴν ἄλλη — ἐνότητες πού ὅμως, στὸ σύνολό τους, συνθέτουν μιά χαρακτηριστικὴ εἰκόνα μὲ γενικὲς καὶ εἰδικὲς λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν συμφορὰ πού ἐπληξε τὴν πόλη.

Εἰδικώτερα:

α) Ἐνότητα πρώτη. (στίχοι 1—5)

Ἀναφέρεται, κύρια, στὸ ἱστορικὸ στοιχεῖο καὶ μᾶς παρέχονται πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ἀριθμητικὴ δύναμη τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων πού ἐπιτέθηκαν καὶ κατέλαβαν τὴν Νάουσα. (περίπου 20.000 ἄνδρες). Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Ὁ Στουγιαννάκης τοὺς ὑπολογίζει σὲ 20.600 ἄνδρες (12), ὁ Φιλιππίδης σὲ 16.000 τακτικὸ στρατὸ καὶ σὲ ἰκανὸ ἀριθμὸ ἀπὸ ἄτακτα στίφη Ἑβραίων, τοιγγάνων κλπ. (13) καὶ ὁ Βακαλόπουλος σὲ 10.000 τακτικὸ στρατὸ καὶ 10.600 ἄτακτους, συμφωνώντας μὲ τὸν Στουγιαννάκη. (14) Τέλος, ὁ Βασδραβέλλης σὲ 12.000 τακτικὸ στρατὸ πού συνεπικου-

ροῦνταν ἀπὸ πολλές χιλιάδες Τούρκους χωρικούς, ἐξοπλισμένους. (15)

Ἀναφέρεται, ἀκόμα, στὴν τύχη τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸ αἰχμαλωτίστηκαν (ἀνελέητη σφαγή) καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν τύχη τῶν σπιτιῶν καὶ γενικὰ τῶν κτισμάτων τῆς πόλης. (παντοῦ φωτιά καὶ πυρωμένες φλόγες)

β) Ἐνότητα δευτέρα. (στίχοι 5 καὶ 6)

Στοὺς στίχους αὐτοὺς ἡ ἄλβανικὴ λαϊκὴ μῦσα διερωτᾶται πῶς εἶναι δυνατόν οἱ γυναῖκες τῆς Νάουσας νὰ ἔχουν πέσει στὰ χεῖρα τῆς Τουρκίας. Ἡ ἀπορία αὐτὴ διατυπώνεται χαρακτηριστικὰ καὶ μὲ θαυμαστικὸ μάλιστα στὸν ἕκτο στίχος: «... αὐτές, τῆς Νιάουσας οἱ γυναῖκες!» (στὸ ἄλβανικὸ κείμενο πέμπτος στίχος)

Ἡ ἀπορία αὐτὴ πού ταυτόχρονα ἐμπεριέχει καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ἐκκληξῆς ὄχι μόνο δὲν εἶναι ὀδικοιολόγητη, ἀλλὰ ἐναρμονίζεται ὁλότελα καὶ συνεικονοῦν τὴν ὀποψη πού ἐπικρατεῖ σὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς σχετικὰ μὲ τὴν ναουσαία γυναῖκα στὴν πρό καὶ κατὰ τὴν ἐξέγερση περίοδο.

Τὴν συναντοῦμε νὰ μετέχει ἄμεσα στὴν παραγωγικὴ διαδικασία μὲ ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴν ὑφαντικὴ τέχνη. (16)

Τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ διαδραματίζει ἓνα πολυποικίλο καὶ πρὸ ἐνεργὸ ρόλο μέσα στοὺς κόλπους τῆς οἰκογένειας, τῆς κοινωνίας καὶ ἰδιαίτερα τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς πόλης.

Ἐχει ἀγέρωχο καὶ ὑπερήφανο χαρακτήρα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὴ τάξη, ὄψογη καὶ ἐντυπωσιακὴ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση πού τὴν ὀφείλει στὴν θαυμασία ναουσαϊκὴ γυναικεῖα στο-

λή. Εἰδικώτερα γιὰ τὶς πλούσιες ναουσαῖες, ὅλη αὐτὴ ἡ εἰκόνα συμπληρώνεται μὲ τὰ πολὺτιμα κοσμήματα πού φέρουν ἐπάνω τους. (17)

Σχετικοὶ μ' αὐτὰ εἶναι καὶ οἱ στίχοι ἀπὸ παλιὸ ναουσαϊκὸ δημοτικὸ τραγοῦδι πού ἀναφέρεται στὴν καταστροφὴ τῆς πόλης:

«... πῆραν κι μιὰ ἀρχόντισσα κι μιὰ κυρὰ μιγάλη

Ἄπ, τοῦ φλουρι δὲν φαίνονταν κι' ἀπ' τοῦ μαργαριτάρι.

.....» (18)

Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὴν περιπτώση τῆς ὀμαδικῆς αὐτοκτονίας ναουσαίων γυναικῶν μὲ τὰ παιδιὰ τους στοὺς καταρράκτες τοῦ ποταμοῦ Ἀράπιτσα γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ χεῖρα τῶν Τούρκων, χωρὶς νὰ ὑπερβάλλουμε, φθάνουμε στὸ συμπέρασμα νὰ διατυπώσουμε τὴν ὀποψη ὅτι, πέραν τῶν ἄλλων, τὴν διακρίνει ὑψηλὴ εὐαισθησία σὲ ζητήματα τιμῆς καὶ ἀνεπτυγμένο τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας. (19)

γ) Ἐνότητα τρίτη. (στίχοι 7—21)

Μὲ τοὺς στίχους αὐτοὺς τὸ τραγοῦδι παύει νὰ καταπιάνεται μὲ γενικὲς περιγραφὲς γύρω ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς Νάουσας καὶ περνάει στὴν ἐξιστόρηση ἑνὸς ἀπὸ τὰ πολλὰ περιστατικὰ πού συνέβησαν κατὰ τὴν κατάληψή της ἀπὸ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, κάνοντας, μάλιστα, ἀναφορὰ καὶ σὲ συγκεκριμένο πρόσωπο.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀρχόντισσα — ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ — Ναουσαία, πού στὸ ἄλβανικὸ κείμενο ἀναφέρεται μὲ τὸ ὄνομα «LULE».

Μὲ τὴν λέξη αὐτὴ ὀποδίδεται στὰ ἄλβανικὰ τὸ «ἄνθος», τὸ «λουλουῖδι». (20)

Στὴν μετάφραση ἀπὸ τὰ ἄλβανικὰ στὰ ἑλληνικὰ ἀπέφυγα

νὰ ὀποδώσω τὸ ὄνομα σὰν «Λουλουῖδι» καὶ προτίμησα τὸ ὄνομα «Ἄνθια».

Κατὰ τὴν προσωπικὴ μου ὀποψη τὸ ὄνομα «Ἄνθια», τὸ τόσο συνηθισμένο στὰ παλιὰ ναουσαϊκὰ γυναικεῖα ὀνόματα, ἐτυμολογικὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξη «ἄνθος» καὶ δὲν ὀποτελεῖ παραλλαγὴ ἀπὸ τὰ ὀνόματα «Ἄνθηνᾶ» ἢ «Ἀθηνᾶ», πού ἐπίσης συναντοῦμε.

ἘΕ ἄλλου, ναουσαϊκὸ γυναικεῖο ὄνομα «Λουλουῖδι» ἢ καὶ «Λουλουῖνισσα», ἀπ' ὅ,τι ἐγὼ γνωρίζω, δὲν ὕπηρξε ποτέ.

Γι' αὐτὸ ἄλλωστε, πιστεύω, πῶς ὁ ἄγνωστος Ἄλβανὸς στιχοπλόκος πού κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν ἄνωνυμία τῆς λαϊκῆς μούσας, γνωρίζοντας τὴν ἐννοια τῆς λέξης «ἄνθος» στὰ ἑλληνικὰ καὶ τὸ συγκεκριμένο ὄνομα τῆς ναουσαίας γυναικῆς «Ἄνθια» τὸ διατύπωσε στὸ ἄλβανικὸ δημοτικὸ τραγοῦδι σὰν «LULE» («Ἄνθος»).

Οὐσιαστικὰ ἡ τρίτη ἐνότητα ἐμφανίζει ἓνα χρῶμα καθαρὰ ἐλεγειακὸ.

Ἡ ναουσαία ἀρχόντισσα Ἄνθια καθάλα ἐπάνω σ' ἓνα ἄλογο καὶ κρατῶντας στὴν ἀγκυλιά της ἓνα βυζαντινὸ παιδί προσπαθεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν κόλαση τῆς σφαγῆς καὶ τῆς φωτιᾶς. Μάταια ὁμως.

Τὸ δρόμο τῆς φράζει κάποιος Τούρκος πού προσπαθεῖ νὰ τὴν κατεβάσει ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ἡ Ἄνθια ἀρχίζει τότε τὸν θρήνο καὶ παρακαλεῖ τὸν Τούρκο νὰ μὴν τὴν κατεβάσει ἀπὸ τὸ ἄλογο ὅσο νὰ βυζᾶξει τὸ παιδί. Θρηνεῖ ἀκόμα, γιὰ τὰ πάμπολλα στολίδια καὶ χρυσαφικά της πού ἢ ἄμοιρη δὲν ξέρει πλέον πού νὰ τὰ πάει καὶ τί νὰ τὰ κάνει.

Τέλος, ὁ θρήνος τῆς Ἄνθιας κλείνει μὲ ἀναφορὰ τῆς σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ πλούτη πού ἔ-

χασε. Θρηνεί για τὰ σγουρομαλλάτα πρόβατα πού πήραν τὰ ψηλά βουνά γιατί οί τσομπάνηδες τὰ παράτησαν και έφυγαν, για τὰ άψηλά μουλάρια μέ τις χοντρές όπλές, τὰ λάγια άρνιά, τὰ μπροστάρικα κριάρια και γενικά για όλα τὰ ζωντανά, τὰ «κουδουνοφορεμένα» όπως τὰ όποκαλει.

Άπό την άλβανική έκδοση «E-RIKA HISTORIKE» παραθέτω όπως άκριβώς έχει τó κείμενο του τραγουδιού στα άλβανικά μαζί μέ τις παραπομπές και ύποσημειώσεις:

### KUR U PRISH NEGOZHD' I MJERË

Kur u prish Negozhd' i mjerë,  
vanë njëzet mijë asqerë;  
sec e bënë zjarr e flakë  
thernë burrat, thernë gratë.

5 Këto gratë e Negoshtlisë  
në duart e Turqërisë!...  
Luleja ia thirrë vait:  
—As më zbrit, o zot, prej kalit,  
sa t' i ar ca sisë dialit.

10 Dyqind e pes' adilie  
unë e mjera ku t' i shpie!  
Dyqind e pesë dykmé  
un' e mjera ku t' i le!  
Dhënt e shkreta muar malë,

15 se çobenët ikn' e i lanë.  
Mbetnë shkret të shkretatë,  
ato leshdërudhatë.

Mushka me thundra përpara,  
shtatëdhjetë dhën të mbara:

20 tetëdhjetë desh' përçorë<sup>2</sup>  
dyqint syska me këmborë,

Jug, 1890

1) Qytet në Maqedhoni; u prish prej hordhive otomane në vitin 1822 sipas shënimeve të Mitkos.

2) Te Mitkua kjo fjalë është «fitorë».

Άκολουθεί στή συνέχεια έμμετρη μετάφραση του τραγουδιού στα έλληνικά από τον γράφοντα, καθώς και μετάφραση του κειμένου των παραπομπών.

### ΟΤΑΝ ΧΑΛΑΣΤΗΚΕ Η ΚΑΗΜΕΝΗ Η ΝΙΑΟΥΣΤΑ

1 Σάν έχάλασ' ή Νιάουστα(1) ή κατακαημένη  
τρανό άσκέρι πλάκωζε ως είκοσι χιλιάδες  
φωτιά παντούθε σκόρπισε και πυρωμένες φλόγες  
Τούς άντρες όλους έσφαξαν, σφάξαν και τις γυναίκες.

5 Στά χέρια της Τουρκιάς, αυτές,  
της Νιάουστας οί γυναίκες!..  
Τόν θρήνο ή Άνθία άρχισε:  
— Άφέντη μου από τ' άλογο να μή μέ κατεβάσεις  
αυτό τó έρμo τó παιδι όσο να τó βυζάξω.

10 Τά λουλουδοκεντήματα διακόσια και πέντε  
τί να τὰ κάνω ή δύστηχη εγώ, πού να τὰ πάω!  
Και τὰ χρυσαφικά κι αυτά διακόσια και πέντε  
πού να τ' άφήσω ή άμοιρη ή κακοτυχημένη!  
Τά έρημα τὰ πρόβατα πήραν ψηλά τὰ όρη

15 τί φύγαν οί τσομπάνηδες κι όρφανεμένα μείναν.  
Έρμα των έρμων ήόμειναν  
και τὰ σγουρομαλλάτα.  
Και τὰ μουλάρια τ' άψηλά, τὰ μεγαλονυχάτα  
και έβδομήντα लागि άρνιά

20 Κι όγδόντα όλα διαλεχτά, μπροστάρικα κριάρια(2)  
κι άλλα διακόσια ζωντανά, κουδουνοφορεμένα.

Νότος 1890

(1) Πόλη στην Μακεδονία: Καταστράφηκε από τις όθωμανικές όρδες τó έτος 1822, σύμφωνα μέ τις σημειώσεις του ΜΙΤΚΟ.

(2) Στο άλβανικό κείμενο ó ΜΙΤΚΟ την λέξη «PÉRCORE» (μπροστάρικο κριάρι πο μπορεί να μεταφρασθεί και σαν μπροστάρικο τραγί(21) την γράφει «FICORE».

Έπίσης κάτι άλλο πολύ σημαντικό πού μπορεί να προσέξει κανείς διαβάζοντας τó κείμενο του ιστορικού άλβανικού δημοτικού τραγουδιού, είναι ότι άπουσιάζει άπ' αυτό όλότελα τó διθυραμβικό στοιχείο.

Συνήθως, στό ιστορικό δημοτικό τραγούδι, τις περισσότερες φορές γίνεται αναφορά στις πολεμικές, κύρια, άρετές (άνδρεία, γενναιότητα στό πεδίο της μάχης κλπ.) των προσώπων ή

πλήθους ανθρώπων συγκεκριμένης φυλετικής προέλευσης μνημονεύονται σ' αυτό, σέ σχετισμό φυσικά μέ τó ποικό ή άλλο περιστατικό πού σπορεί τó τραγούδι.

Στό τραγούδι αυτό τó χείο του θριάμβου είναι γαρκτο.

Κανένος από τούς έρμους δέν έξυμνείται ή άνδρ.

Άντίθετα μάλιστα. Η άνρὰ πού γίνεται σ' αυτό για τευρκικά στρατεύματα πού τέλαβαν και κατέστρεψαν Νάουσα διά «πυρός και ρου» έχει, άναμφίβολα, έπιτικό χαρακτήρα.

Έπίσης, εύκολα διακρίνετε τις γραμμές του τó

για έκφραση αισθημάτων λύπης, συμπαράστασης κλπ. προς την πόλη που δεινοπάθησε και τους κατοίκους της.

Τέλος, το γεγονός ότι το τραγούδι αυτό της άλβανικής λαϊκής μύσας τραγουδιόταν στη νότια Άλβανία από Άλβανούς, δηλαδή από άλλοεθνείς σε σχέση με τους Ναουσαίους, δείχνει καθαρά το μέγεθος της απήχησης που είχε ή καταστροφή της πόλης όχι μόνο στον έλλαδικό χώρο αλλά και στους γειτονικούς λαούς κι' ιδιαίτερα στον άλβανό που το άποθανάτισε περνώντας το στο χώρο των δημοτικών του τραγουδιών.

#### ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΠΗΓΕΣ

(Οι αύξοντες αριθμοί άφορούν στις παραπομπές του κειμένου)

(1) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ» (κατά ανάδοτον σχεδίασμα Δ. Πλαταρίδου), σελ. 238—239. Έπανέκδοση με μέριμνα του Συλλόγου Άποφοίτων Λαπτείου Γυμνασίου Ναούσης. Θεσσαλονίκη 1976 (άναφορά στον ΡΟΥ-QUEVILLE, KOUSINERY κ.ά. ξένες πηγές).

(2) α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ: «ΑΡΧΕΙΟΝ ΒΕΡΟΙΑΣ - ΝΑΟΥΣΗΣ», σελ. 289—295. Θεσνίκη 1954 και «ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ», σελ. 454. Θεσσαλονίκη 1952. Έκδόσεις Έταιρίας Μακεδονικών Σπουδών με επίμελετα Ι.Κ. Βασδραβέλλη. Δημοσιεύονται περιλήψεις των τουρκικών εγγράφων. Για το πλήρες κείμενο ή άναγνώστης παραπέμπεται όπως παρακάτω:

β. Ι.Κ. Βασδραβέλλη: «ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΑΣ», σελ. 247—251, 257—259, και 275—277. (Έκδοση β' της Έταιρίας Μακεδονικών Σπουδών) Θεσσαλονίκη 1950.

(3) α. «ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥ-

ΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ», σελ. 16—18. Συλλογή Τ. Μπαΐτση. Έκδοση του Όμιλου για την προστασία και προβολή του έθνους «ΠΕΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ». Νάουσα 1977.

β. Ν.Γ. Φιλιππίδου: «Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ» (Ίστορική πραγματεία άναγνωσθείσα εν τώ Φιλολογικώ Συλλόγω «ΠΑΡΝΑΣΣΩ» την 27 Άπριλίου 1879). Άθήνα 1881. (σελ. 75—77).

γ. Άποστ. Ε. Βακαλοπούλου: «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ» (1354—1833) σελ. 596. Θεσσαλονίκη 1969.

δ. Ι.Κ. Βασδραβέλλη: "Ο.π. σελ. 136.

(4) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 205—206

(5) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 223.

(6) Ν.Γ. Φιλιππίδου: "Ο.π. σελ. 61—62.

(7) Ν.Γ. Φιλιππίδου: "Ο.π. σελ. 77—78.

(8) Ν.Γ. Φιλιππίδου: "Ο.π. σελ. 60—61.

(9) «ΕΠΙΚΑ HISTORIKE» Akademia e shkencave e R.P.S. të Shqipërisë. Instituti i kulturës popullore. Vëlhim i parë. Faq. 406. Tirana 1983.

(10) Thimi Mitko: «BELETA SHQYPTARE» Aleksandri the Mbledhës të hershëm të folklorit shqiptar. II. Tirana 1961.

(11) «HISTORIA E LETËRSISË SHQIPE». Botim i tretë. Faq. 83—90. Endi i teksteve dhe i mjeteve mësimore i K.S.A. të Kosovës. Prishtina 1975.

(12) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 157.

(13) Ν.Γ. Φιλιππίδου: "Ο.π. σελ. 54.

(14) Άποστ. Ε. Βακαλοπούλου: "Ο.π. σελ. 56.

(15) Ι.Κ. Βασδραβέλλη: "Ο.π. σελ. 129.

(16) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 56.

(17) Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 57.

(18) «ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ». "Ο.π. σελ. 16.

(19) α. Ν.Γ. Φιλιππίδου: "Ο.π. σελ. 62—63.

β. Εύσταθίου Ι. Στουγιαννάκη: "Ο.π. σελ. 221—222.

γ. Ι.Κ. Βασδραβέλλη: «Η ΝΑΟΥΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ» (Διάλεξη στην αίθουσα «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» την 16-4-1952). Έκδοση Συλλόγου τών εν Άθήναις Ναουσαίων. Άθήνα. Σεπτέμβρης 1952.

(20) α. «FJALOR I GJUHËS SË SOTME SHQIPE». Akademia e shkencave e R.P.S. të Shqipërisë. Instituti i gjuhësisë dhe i letërsisë. Faq. 1021. Tirana 1980.

β. Niko Qafzezi: «FJALOR I BUJQËSISË». Faq. 257. Tirana 1978.

γ. Σημείωση: Σε πολλά από τὰ άλβανικά δημοτικά τραγούδια ή λέξη «LULE» έχει και μεταφορική σημασία και είναι δηλωτική προκειμένου: α) Για άνδρες: Το «άνθος» της παλληκείας, της γενναιότητας, του ήρωισμού, της όμορφιάς. Π.χ. ...Abaz Thanë luleja. Δηλαδή: Ό Άμπάζ Θάνα, το άνθος τών ήρώων. (βλ. σχ. «ΕΠΙΚΑ HISTORIKE», F. 437. V. I. TIRANA 1983 και Π. Άραβαντινού: «ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ» σελ. 17. Άθήνα 1880, όπως έπίσης: β) Για γυναίκες: ...Lulija e vajzave. Δηλαδή: Η πιό όμορφη απ' τις κοπέλες. SOTME (βλ. σχ. «FJALOR I GJUHËS SË SHQIPE» F. 1020. TIRANA 1978.

Χωρίς να αποκλείεται όλότελα κι' αυτή ή έρμηνεία για την λέξη «LULE» προτιμήθηκε αυτή που αναφέρεται στο κείμενο. Άλλωστε, από μιá προσεκτική σύγκριση τών δύο έρμηνειών εύκολότατα διαπιστώνει κανείς μιá στενότατη έννοιολογική συγγένεια.

(21) α. NIKO GJINI: «FJALOR SHQIP-GREQISHT». F. 312. TIRANA 1971.

β. «FJALOR I GJUHËS SË SOTME SHQIPE». "Ο.π. σελ. 1424.

Όλοι αυτοί φκιάνουν του ιανάφι που δουλεύει το μέταλο που λέγεται «Υφαιστος» κι γιουρτάζουν στις 17 του Γινάρη τ' Αγιαντουιού.

Χαλκιάδοι στη Νιάουστα ήταν ο Προυβατένους, οι Κάλιουδοι, οι Καλτσουγιάνδοι, οι Γιώργους οι Μπουιάτζης, οι Γιώργης κι οι Ντίνης στον Αγιαγιώργη. Οι πλειότεροι ήταν κι οι σιδηράδες όπως οι Πέτρος κι οι Τάσης οι Τσιώτης, οι Κύρκας οι Γόλης, οι Τζιάνοδοι, οι Καράϊας οι Αγοφίνας, οι Κανταρτζής, οι Μπαγκάμπας, οι Κάλιους κι οι παλιότεροι οι Κώτσιους οι Παπαναστάσης που είξειριν κι γαλικά. Είχεν πατέρα πάν κι συμάζουνε τη Νιουλαία που πήγηνε στου γυμνάσιου, τους ντιγισαμένους. Οι Κώτσιους οι Παπαναστάσης ανάγκασεν τουν καθηγητή όνας πήγηνε στου γυμνάσιου να ντιγισάσει από τους λόγους του Λυσία του «Κατά Στρατοσθένους» στην 4η γυμνασίου. Τότι στη Νιάουστα είχεν μούγκι Σκουλαρχίου μη ντιγιό τάξεις κι' όσσοι είθειλαν να μάθουν πλειότερα πήγηνε στη Σαλουνίκη μη τ' άλλουγα κι πλέρουνε για να μάθουν.

Τώρα δεν απόμεινε κανκάνενας χαλκιάς κι οι σιδηράδοι έχουν πούλα μηχανήματα.

Τότι οι χαλκιάδες έφκιαναν κοσμάδες, φκιόργια, δικέλια, τασσιά, ταικούργια, μπαλάδες, φαλκίντγια, κλαδουκόπους, αειάλες, δικράνια, δριπάνα για θέρισμα, καρκέλες για τα κούτσουρα, φαλίντγια για να κουρέβουν τα πρόβατα. Μικροί έφκιαναν κι τραπεζομάχια, αστούργια, τζουγκράνες. Έφκιαναν κι παράειναν ινιά για πλούτους κι αλέτρια. Έφκιαναν κι πλούτους κι αλέτρια μη Εύλου. Ζώνεις για την κοίλη, παλούκια σιδηρένια, σιδήγκες για να βγάδουν πέτρες, παλιότερα έφκιαναν κι κουσάδες κι αλωσίδεις μη θηλίκια για να δένουν τ' αμπερωσινά πουδάργια απ' τ' άλλουγα να μη χάνουνε στη βουσκή να μη αμπεραούν να ηλαλήσουν. Έφκιαναν κι βαρέδες, ματκόπια κι σφίνεις για να σκίζουν τα τρουπιά από τα Εύλα.

Οι σιδηράδες πούχαν κι πλειότερα ιργαλεία έφκιαναν κι φκιάνουν καγκιλά για σκάλες κι μπαλκόνια, σκάρες για γκλαβανές, κι αγώγια για να μη βουργιάζουν, πόρτες σιδηρένεις, τζαγκρες, μάνταλα, σίδηρα κι χειρούλια για τις πόρτες, κάντζεις για να καθαρνούν τις σκάρες από τα σιάβαρα. Παλιότερα οι χαλκιάδοι έφκιαναν κι

# Τότι υι τώρα

## ΙΣΝΑΦΚΙΑ

### Χαλκιάδοι, σιδηράδοι, γανουτζίδοι, τινικιτζίδοι κι μαστόροι για αρμάδες στη Νιάουστα

καρφκιά μακριά μη τρανό κιάλι σαν καραντάνα για τις ουξόπουρτες κι τισσιράγγουνα μη μικρότηρου κιάλι για να καρφώνουν τις λαβδαριές.

Μικροί διόρθουναν κι' όπλα πωλιμικά κι κινηγητικά, έφκιαναν κι ρόλα για τα μαγαζιά. Τα ρόλα τα λυγούσαν μη ντιγιό φαρδεις κύλιντρος μακρι-

#### Του Νίκου Σπάρτη

ούς μη καγκέλια που ανάμισά τους πινούσαν ίσιες λαμαρίνες φαρδιές κι γένουνταν ρόλα. Ύσταρνας τις κάρφουναν μη μηρτσίμνια στις όκρες κι στις κατίνεις.

Σήμερας όλα γένουντι μη τις μηχανές κι καν τίπουτας σπάνου κάτου μη του χέρι, δεν απόμεινε κανένας χαλκιάς στη Νιάουστα.

Μικροί σιδηράδες όπως οι Κανταρτζής έχηναν μπρούντζα κι καλούπια που τάφκιαναν μη χύμα μούρου ειδικό απ' τη Θήρα (Θηραϊκή γη). Τα μπρούντζα τάλιουναν μη μπακούργια οι ειδικό σκεύους από καμένου πιτρουκάρβουνου που δεν έλειουεν. Τό βοναν στου μηχανή μη τα γιούφτικο τα κάρβουνα κι φουσούσαν μνιά ώρο κι πάρα πόνου ίσιση να λιώσει για να του ρίξουν στα καλούπια. Έτσι έφκιαναν σιόχηγια για βρύσεις, κουζινέτα για μηχανές, χτυπητάργια κι τέτοια.

Οι σηχουρημένους οι Κουσαντούλης είλιγεν:

Οι χαλκιάς στα κάρβουνα τη μηχανή ανεμίζει

τα βάνει και το σίδερο στη φλόγα κοκκινίζει κι' έπειτα με το σφυρί τα σίδερο τα δέρνει κατά το είδος έκαστον ζεστό το καταφέρνει.

Ο χαλκιάς σθιγγανος με το σφυρί στο χέρι στα κάρβουνα πυρώνεται χεμώνα καλοκαίρι. Ο σθιγγανος φκιάνει καρφκιά κάθητι πόν στα τσουλία εις το μηχανικό τσουκάλι του τα βράζει τα φασούλια.

Τώρα έχει πούλους σιδηράδες οι όλοινοι δουλεύουν μη τόνους οεγονοκόλυση και ηλεκτροκόλυση.

Τότι δεν ήξιραν τέτοια είχεν του μηχανή μη του φουιρό κι την παρσκιό για τα κάρβουνα τα γιούφτικο, τα κασανίτικα μη του Ευλενίου του πουσάβι πάβανον τις μακριές τις τανάλεις κι έδουναν «νιρό» όταν παράειναν τα ταικούργια μπαλάδες κι όλα τα κουφτιρά ιργαλεία. Είχεν κι τις μέγκινεις (μόρσεις) μνια μικρή, μνιά τρανή κι του σμάνι που χτυπούσαν τα πυρωμένα σίδηρα για να τα δόσουν σκεδίου. Είχεν κι δρόπανον χειρουκίνητου για να τρυπούν τρύπεις, είχεν κι πένσεις, φασουλουμίτες, τανάλες, ταιουκάνια, σιδηρουπρίουνα, λίμεις, Ειλουφαιδεις για να φκιάνουν στυλιάργια για τα ιργαλεία, κι έναν τρανό τρουχόν για να τρουχούν τα φαλκίντγια κι όλα τα κουφτιρά ιργαλεία. Είχεν βαριό κι βαριουπούλα κι φαλιδι τρανό για να κόφτει σίδηρα, ματκόπια διάφουρα, ζουμπάδες κι λαδάκουνο κι φιλιέρα.

Για τους χαλκιόδεις τη Μιγάλη την  
Πέφθη τραγουδούν στου «σήμηρα μαύ-  
ρους ουρανός»:

— Χαλκιά Χαλκιά φκιάσει καρφκιά  
φκιάσει τρία ηηρούνια  
κι ου χαλκιάς δε δέχτηκειν  
να φκιάσει ούτι ένα  
κι ου γιούφτους ου παράνομους  
πιάνει κι φκιάνει πέντι.

Τώρα τα καρφκιά γένουντι μη μη-  
χανές σι ούτι μοϊ θέλεις.

Τότι οι χαλκιόδοι έφκισαν κι τοι-  
μπίντζια, φκιάργια για του τζάκι, ακά-  
ρεις για μπριζόλεις, ηηρουσιές για  
την παρσακιά, σβάρνεις για τις γκρούν-  
τεις, σούγκλεις, πατόφκιαρα, σίδηρα  
για χαμούντζια, αλυσσιδεις για τους  
φυλακουμένους κι καρκέλεις για να  
τραβούν τα κούτσουρα κι τους καρτσι-  
ούνους, κι καδένεις για του λιμό πό-  
βαναν στους φυλακουμένους όπου λέ-  
ει κι του τραγούδι του Ντούλα η μάνα

Κι ου Ντούλαμ στη φυλακή  
στα σίδηρα βαλμένους  
Ντούλα μου δεν αντρειώνησι  
τα σίδηρα να σπάσεις..

Κι στου τραγούδι «Την πέτρα όπου  
πατήσεις» λέει:

Αν μι Ειχάσεις μάτια μου  
κι κάμεις άλλου ταίρι  
σκλάβουν να σι πουλήσουνε  
στης Ξενητιάς τα μέρη.  
Να σι φουρέσουν σίδηρα  
κι στου λιμό καβένα  
ν' αναστινάξεις κι να λες  
πως τα φουράς για μένα.

Οι χαλκιόδεις έφκισαν κι σίδηρα  
για σιδέρωμα που τα ζέστηναν στη  
ζιάρι κι' ύσταρνας σιδέρουναν δεν κρα-  
τούσαν μέσα κάρβουνα, τα παληά τα  
λανόργια μη τα τρανά τα δόντζια πά-  
λι χαλκιόδεις τόφκισαν. Έφκισαν κι  
τανάλεις, τοιουκάνια κι σκιπάργια κι  
πάλεις για πόλιμουν.

Κι στα κόλιντα τραγουδούσαμι:

Κόλιντα μέλιντα  
κι ου Χριστός γεννιέτι  
στους ουρανούς σπάνου  
κι' οι Αγγέλοι χαίρουντι  
κι τα δημόνια ακούζουν.  
Σκούζουν κι ηλιαντάζουν  
τα σίδηρ' αναγκάζουν.

Τώρα όλα τα ιργαλεία  
τομα γιατί τα χειρουπε-  
ζουν πουλύ ακριβό.

Τότι οι σιδηράδεις έφ-  
κλειντζιά για βάξιμου την  
κασατούρεις. Του κλειδί  
ένα τρύπιου σιδηρου χου-  
τό δέκα δώδικα πόνταυ-  
έρχισαν γαργάρα μη τια  
κλειναν μι βίδα χουρίς  
σια. Η βίδα κι του σιδηρ-  
σις άκρεις όπου μνιά  
πους ήταν γιουμάτου τ  
μη δύναμη απ' τη βίδα  
κι έβαχνειν σαν άπλου.

Ου Κανταρτζής που  
μη νιρό κάτου στου Ζουρ-  
νηση σι σιδηρουηριούν  
κι τόνουν Ξυλόταυρνου  
κόγκιλο για τα σπήτχια  
κολαμάκια μασούργια για  
σια για τις πουρνιέστρεις

Οι χαλκιόδεις έπαιρνα  
βίδεις απ' την Αράπιτσα  
λα μέργια, τις άντγιαζαν  
καψούλι κι τις ζέστηναν  
τις πύρουναν κι έσκιζαν  
τις πλιάτσκουναν κι απα-  
ζαν τ' αργουλείον μι  
ύσταρνας τόφκισαν του  
φουτχιά.

Τώρα όλα έτοιμα έρχη  
κιάδεις γίνηκαν μηχανου  
συγκοληταί κι άλλα σκε

Τότι ειχειν κι καρπό-  
τζίδεις ή χαλκουματάδε  
δεις στη Νιάουστα όπε  
τζίδοι (Ηλιάδοι) τα ντγ  
κι ου Καλαϊτζής στου  
μι τους γιουός του. Ο  
λης ίλιγειν για τους κα  
Ο Καλαϊτζής μέσ' στη  
μπακιούργια εγανώνει  
ιι' του γάνουμα κοπνίζη  
κι' απ' τη φουτιά ιδρώ  
Ου καλαϊτζής του ντέν  
τη λέρα την εβγάζει  
και παν τουν άμμου ε  
τουν κάλου του ταράζε  
Ου καλαϊτζής ο πονηρ  
ψευτιά όπου δουλεύει  
μπακούρι για σμάλαμα  
πωλεί και πονηρεύει.

γκιζόπι κι του νησιαντούρι. Ήταν κι ου Αντώνης ου Λιόλιους, ου Καζαντζής ου Δημητρός κι ου Αναστασιάδης απ' τα 1928.

Ου Κουσαντούλης είλιγειν για τουν τινικιτζή:

Τενεκετζής με τη χαβιά και με τα κάρβουνά του τους τενεκέδες ακουλνάει και τρέχουν εις τον πάτου Κι όταν του δόσεις μνιά δουλειά θα το μετανοήσεις θα διαβεί καιρός πολύς και θα τον μπιζιρίσεις. Τενεκετζής με τη χαβιά και με τα κάρβουνά του τους τενεκέδες ακουλνάει και βγάζει τα έξοδά του.

Τώρα απόμειναν ουλίγοι τινικιτζίδεις στη Νιάουστα γιατί δεν έχουν τί να φκιάσουν απ' τα παλιά σεία.

Τότι οι τινικιτζίδεις έφκιαναν φανάργεια για να φέγγουντι οι κόσμοι στους δρόμους, αμπόρια κι αμπαρούντγια για αλεύρι, σιτάρι κι καλαμπούκι για να μην τα τραν τα πουντίκια. Έφκιαναν κι φκιάνουν ακόμα καρούτεις για τα νιρά απ' τα κιαραμίντγια, καφάσκια ντουλάπια μη σίτα για τα φαγιά να μην πηγαίνουν οι μύγεις, φουφούδεις για κάρβουνα, σόμπεις τινικιδένεις κι μαντιμένεις, μπουργιά,

στόφεις, ακουλουόσαν μη καλαϊ τινικεδεις μη τυρί κι μπάτσιουν. Έφκιαναν κι αγγιά λουγίσιμα, μιτρίντγια για Ξύδι, λάδι, κρασί, γκάζι, τους τινικέδεις απ' τις παλάντζεις, κούτλεις για να μιτρούν του σιτάρι, καρδάργια για άρμιγμα, λοδίκεις για λάδι, γκιούμνια για του γάλα, κουβάδεις για σφουγγάρισμα, αντλεις για να βγάζουν λάδι, τουλούμπεις για να βγάζουν κρασί κι αρακί απ' του βουτσι, μιτρίντγια για γάλα κασκινους για κουσκίνισμα, καρπουλόγια κι φυσούρεις για του τζάκι, φκιάρεις για τη Ζιάρι, κουκούμνια για να φεγγουμέστοι, ακάρεις για μπιζιόλεις κι άλλα τέτοια.

Τώρα τα πλειότρηρα απ' τ' αυτά τα σεία δε χρειάζονται γιατί βγήκαν πλαστικά κι γιαλένια.

Τότι μιτά τ' άλουγα μη τα σαμαργια οι κηρατζιδεις γίνηκαν αραμπατζιδεις όταν αχίρησαν να φαρδαίνουν οι δρόμοι για να πιρνούν οι αραμπάδεις.

Παλιοί μαστόροι πόφκιαναν αραμπάδεις ήταν ου Τάλιους ου Καζάκης, ου Πέτρους Αποστόλου, ου Παναγής ου Μπαντόλας κι άλοιοι μινκαί. Αυτινοί ήταν σιδηράδεις κι μαραγκοί μαζί γιατί είχαν μηχανί μη κάρβουνα κι αμώνι για τα σιδηρικά κι μπόγκουν μη ρουκάνια κι σκορνέλα μη ματκάπγια για του Ξυλίκι απ' του κάρου. Μη τη

φουτχιά χτυπούσαν κι έφκιαναν ντιγκιλια, τα σιφάνια απ' τα κουλάντγια, τα σίδηρα απ' τα κτχια τα κόλια του όκι τα σιδηρα τα χαμούτγια του σαμαράκι κι τα τχια γιατί του Ξυλίκι απ' του κδένουνταν μη βίδεις στα σιδηρα νάνει μιά γιρό του πάτουμα τα κτχια κι τα ντιγκιλια απ' του κά. Τα κάρα μη ντιγιά άλουγα είχαν άμανέλεις μια του κόθι ένα τα μτα κάρα είχαν κόλια ανάμισά σέβηνειν τ' άλουγου κι σκάλωνα κόλια μι αλυσοσίδεις απ' του χαμστηριώνουνταν στου σαμαράκι κι τουν κατήφουρου σκάλουναν μη σίδεις απ' την πιστιά.

Τα Ξύλα ήταν όλα απού ουΞι ακτινεις απ' τις ρόδεις κι ου κύκλ. Τα σιφάνια τα ζέστηναν μη ρουκντγια κι Ξύλα για να ανοίξουν να μστη ρόδα κι να αφίξουν. Τα διπλκάρα είχαν κανάτγια που έβηγνανχαν κι θέσεις για να σηβαίνου κλιμνιές να ψηλώνουν τα σπηρίγόντας φόρτουαν τριφύλλι, άχυρα τέτοια. Στις ρόδεις έβσαν κι κνέτα για να κλώθει του σιδηρου νουβειό στου σιδηρου που τ' άλεμη γράσσου.

Τώρα που τα κάρα γίνηκαν τραμη ντιγιά άξουνεις, μη έναν άξου κι αφτουκίνητα αγρουτικά.



# Η λειτουργία της ποινής ως εκπαιδευτικό μέσο

Δ'

Το αν η ποινή χρησιμοποιείται στον εκπαιδευτικό χώρο ή όχι και σε καταφατική απάντηση πώς και υπό ποιές μορφές, είναι κάπως σχετικό και οάριστο να επιθεωραθεί, επειδή οι περισσότερες απ' αυτές τις ποινές ούτε προβλέπονται από κάποιο γραπτό Ποινικό Κώδικα αφ' ενός μεν, αφ' ετέρου δε ερμηνεύονται και εφαρμόζονται ανάλογα με την προσωπικότητα του παιδαγωγού ο οποίος αποσκοπώντας στην αγωγή κι όχι στον κολασμό των παιδαιγουμένων χρησιμοποιεί αυτήν ως μέσο αγωγής κι όχι ως αυτασκοπό.

Η κατάσταση όμως με επίκεντρο την ποινή, διαφέρει κάπως στον ευρύ κοινωνικό χώρο, σε κάθε μορφή κοινωνικής ομάδας. Εκεί τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά και ιδιαίτερα στην πλατύτερη κοινωνική ομάδα, την ενότητα όλων των ανθρώπων που ζουν σε μια χώρα, την πολιτεία. Εκεί και γραπτός κώδικας ποινικών διατάξεων υφίσταται, αλλά και όργανα επιτετραμμένα την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης υπάρχουν.

Μέσα από το σύστημα του ποινικού δικαίου, η ποινή εφαρμόζεται ως εκπληρόσιμα τον τριμερή σκοπό της (γενική πρόληψη - αποδοκιμασία - ειδική πρόληψη) υπό ποικίλες και διαφορετικές όψεις όπως αναπτύχθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο.

Αναφορικά με τη λειτουργία και τη αποτελεσματικότητα της ποινής έχουν ασχοληθεί κατά καιρούς πολλοί και κυρίως ψυχολόγοι και ψυχίατροι. Έτσι, ο γνωστός ψυχίατρος KARL MENINGER που ασχολήθηκε με την κοινωνική ψυχιατρική, στο βιβλίο του «Το έγκλημα της ποινής» γράφει ότι «το σύνολο των εγκλημάτων, των τελεσθέντων υφ' όλων των μέχρι σήμερα εγκλεισθέντων εις τας φυλακούς εγκληματιών, δεν προκάλεσε τόσην κοινωνικήν ζημίαν όσην τα εγκλήματα τα τελεσθέντα κατά των εγκληματιών (δια της τιμωρήσεως αυτών)»!

Πολύ ρεαλιστικότερος ο M. DANER διαστέλλει — σε εκτεταμένη εργασία του — την ικανότητα του υποκειμένου να επιλέγει τις ενέργειές του από την ελευθερία της βουλήσεως. Ε-

πισμαίνει την ανάγκη υπάρξεως του θεσμού της ποινής αλλά παράλληλα και την ανάγκη κατευθύνσεων του ανθρώπου στη διάρκεια της ποινής προς μια υπεύθυνη συμπεριφορά. «Είναι απαραίτητο», τονίζει, «να αναπτυχθεί στο δράστη κατά την έκταση της ποινής του η επίγνωση της ευθύνης».

Ο κορυφαίος Αυστριακός θεωρητικός της ψυχολογίας KLAUS FOPPA είναι οριστικός αναφορικά με τη σπουδαιότητα της ποινής για τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς όταν γράφει:

## Του Ι.Α. Τζιώρα Δασκάλου φοιτητή Νομικής

«Το παιδί μπορεί να μάθει να σέβεται τους απ' την κοινωνία θεσπισμένους κανόνες, μόνο τότε, όταν η υπέρβασή τους τιμωρείται».

Σαφής είναι η θέση του G.K. STURUP για την αναγκαιότητα και τη σημασία της ποινής, που βασίζεται στην πείρα δεκαετιών γιατί βελτίωση και την κοινωνική αναπροσαρμογή εγκληματησάντων ατόμων καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι «η στέρηση της ελευθερίας είναι ένα δυσάρεστο, αλλά δυστυχώς απαραίτητο μέτρο».

Το ίδιο σαφές υπέρ της ποινής σαν αναγκαίου μέσου βελτιώσεως εγκληματησάντων ατόμων είναι και ο καθηγητής της ψυχολογίας στο Λονδίνο H.J. EYSENCK όταν γράφει: «Η ποινή πρέπει να υπάρχει και μάλιστα να είναι σκληρή για τους υπότροπους εγκληματίες και επεικής για τους νέους, πρέπει όμως, επίσης να εξυπηρετεί την κοινωνική επανένταξη του εγκληματία».

Από την αντικειμενική θεώρηση όλων των απόψεων κορυφαίων επιστημόνων, εξάγεται το συμπέρασμα της αναγκαιότητας υπάρξεως της ποινής, πλην όμως για την ολοκλήρωσή, του «παιδευτικού και βελτιωτικού» σκοπού της απαιτείται συνδυασμός με κατάλληλες μεθόδους επανόρθωσης της συμπεριφοράς και επανένταξης του εκτραπέντος ατόμου στους κώλους της κοινωνίας με κοινωνιοθεραπευτικά μέσα.

2. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην ποινική μεταχείριση του εγκληματία έτσι ώστε η επιβληθείσα ποινή να ενεργήσει αναμορφωτικά, να τον κατευθύνει σε ορθούς τρόπους συμπεριφοράς και ιδιαίτερα να τον βοηθήσει στην επανακοινωνικοποίησή του με ομαλό και αρθόδοξο τρόπο.

Ο ποινικός κολασμός δεν είναι άσχετος με την προσωπικότητα του εγκληματία. Αντίθετα, ο τελευταίος στον Π.Κ. δεν αντιμετωπίζεται απλά και μόνο σαν πηγή ορισμένης ποινικά αξιόλογης αδικηπραγμίας αλλά επιπλέον και ως προσωπικότητα αφ' ενός μεν επικίνδυνη για την έννομη τάξη αφ' ετέρου δε έχουσα και ορισμένη ευαισθησία έναντι της ποινής. Προς τούτο ερευνάται το επικίνδυνο του δράστη καθώς και η έναντι της ποινής ευαισθησία και το βελτιώσιμο αυτού.

Το επικίνδυνο του δράστη συνίσταται στην πιθανότητα (μεγαλύτερη ή μικρότερη) ότι κάποιο άτομο που έγινε αυτοεγγός ή συμμετοχος σε ένα έγκλημα θέλει εγκληματίσει εκ νέου.

Έχει λοιπόν σημασία όχι η διάγνωση του τελεσθέντος εγκλήματος αλλά η πρόγνωση και πρόβλεψη επανάληψης στο μέλλον. Κάθε εγκληματίας, δεν είναι και επικίνδυνος. Η τέλεση εγκλήματος αποτελεί σύμπτωμα επικίνδυνης προσωπικότητας, τούτο όμως δε συμβαίνει πάντοτε, είναι ένδειξη κι όχι απόδειξη.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η εξέταση της ευαισθησίας του δράστη έναντι της ποινής και το βελτιώσιμο αυτού. Πρωτόταξο άτομο ής έχοντα συναισθηματική ευθιξία παρουσιάζουν μια κάποια έντονη ευαισθησία έναντι της ποινής η οποία λειτουργεί παιδευτικά και σωφρονίζει. Υπότροποι εγκληματίες ή άτομα που παρουσιάζουν μια εξοικείωση με την ποινή, δέχονται αυτήν αδιάφορα. Έχουν ήθη πάθει «ανοσία». Ιδιαίτερα με τη στερεοτική της ελευθερίας ποινή, όσο μακρότερο χρόνο και συχνότερα έμεινε κανείς στις φυλακές, τόσο λιγότερο αισθάνεται τη στέρηση της ελευθερίας. Επίσης, έχει σημασία η εκτίμηση του εννόμου αγαθού του δράστη που προσβάλλεται με την ποινή. Όταν προσβάλλονται έννομα α-

γαθά που βρίσκονται στη βάση της περιπέτειας των αξιών του ατόμου, ό- τε ουδόλως επενεργεί αναμορφωτικά και παιδευτικά η ποινή. Έτσι σε έ- ναν οικονομικά εύπορο λ.χ. μια επι- δολή μικρής χρηματικής ποινής θα περνούσε απαρατήρητη.

Ο Ποινικός Κώδικας κατατάσσει τους εγκληματίες σε ειδικές κατηγο- ρίες. Αυτές είναι: α) Ανήλικοι, β) Ακαταλόγιστοι και ηλατωμένης ικα- νότητας προς καταλογισμό γ) Καθ' έξη και καθ' επέγγελμα δ) Αλκοολι- κοί και τοξικομανείς ε) Φυγόποινοι και ρέποντες προς άτακτο βίο.

Οι ειδικές αυτές κατηγορίες δεν περιλαμβάνουν όλους τους εγκληματί- ες αλλά ένα μεγάλο μέρος αυτών. Γι' αυτούς, και σε ορισμένες κατηγορίες, όταν η ποινή δεν καλύπτει πλήρως το σκοπό της, εφαρμόζονται ανάλογα και μέτρα ασφαλείας. Η ακόμη, και σε άλλες κατηγορίες που θεωρείται η ποι- νή ότι δεν θα μπορέσει να λειτουργή- σει παιδευτικά, εφαρμόζονται μόνο μέτρα ασφαλείας.

Ιδιαίτερη μεταχείριση χρήζουν οι ανήλικοι εγκληματίες καθ' όσον οι υ- πόλοιπες κατηγορίες έχουν κατά κα- νόνα ριζωμένη τη ροπή προς το έγκ- λημα. Ανήλικοι εγκληματίες νοούν- ται οι διανύοντες ηλικία από το 7ο έτος μέχρι το 17ο συμπληρωμένο. Κα- τά ταύτα ο ανήλικος τυγχάνει ιδιαί- τερης μεταχείρισης καθ' όσον αυτός δεν είναι απλώς μικρογραφία του ε- νηλίκου αλλά ανθρώπινη ύπαρξη ιδιόρ- ιστη με δική του λογική και δική του ηθική έτσι ώστε κατά τις περι- στάσεις η αντίδραση του ανηλίκου έ- ναντι του εξωτερικού περιβάλλοντος (φυσικού ή κοινωνικού) είναι εντε- λώς διαφορετική από την αντίδραση του ενηλίκου σε παρόμοιες περιστά- σεις. Το έγκλημα του ανηλίκου συνή- θως οφείλεται σε κοινωνικούς ή πα- θολογικούς συντελεστές. Εξ άλλου ο ανήλικος είναι προσωπικότητα «εν πο- γίνεσθαι». Υπάρχει ως εκ τούτου σχε- δόν βεβαιότητα ότι με κατάλληλη με- ταχείριση μπορεί να διαπαιδαγωγηθεί και να εθισθεί σε νομοταγή και κανο- νικό βίο. Η παρατήρηση διδάσκει ότι οι καθ' έξη εγκληματίες στρατολογού- νται από τη μάζα των νεαρών εγκλημα- τιών, καταπολέμηση, επομένως, της εγ- κληματικότητας των ανηλίκων σημαί- νει συγχρόνως και εκρίζωση του φυ- τωρίου της καθ' έξη εγκληματικότη- τας.

Συνεπώς ιδιαίτερη σημασία θα πρέ-

πει να δοθεί στην επανόρθωση της συ- μπεριφοράς των ανηλίκων κι όχι μόνο αυτών αλλά και όλων όσων κρίνονται ότι διαθέτουν περιθώριο θεραπείας, α- ναμορφώσεως και θελιώσεως της συ- μπεριφοράς τους και τέτοιοι υπάρ- χουν πολλοί. Γι' αυτούς θα πρέπει να ληφθεί ειδική πρόνοια και μεταχείρι- ση έτσι ώστε ούτε οι ίδιοι να θεωρη- θούν «αποκομμένοι» από το κοινωνικό σύνολο, μετά την ποινή, αλλά ούτε και το κοινωνικό σύνολο να «αποθάλει» και να «απομονώσει» αυτούς από τους κόλπους του οπότε θα επιβεβαιωθεί η ρήση του Κ. MENINGER.

3. Μετά από μακροχρόνιες παρατηρή- σεις και έρευνες σε πολλές ευρωπαϊ- κές χώρες, διεπιστώθη ότι η υποβολή των τιμωρηθέντων σε κοινωνιοθερα- πεία εντός κοινωνιοθεραπευτικών κα- ταστημάτων απέδωσε άριστα αποτελέ- σματα. Κοινωνιοθεραπευτικά, καταστή- ματα είναι τα ιδρύματα, στα οποία ε- φαρμόζονται μέτρα και μέθοδοι τροπο- ποιήσεως της συμπεριφοράς και κοι- νωνικής αναπροσαρμογής εγκληματη- σάντων ατόμων, είτε αποσπαστικά εί- τε συνδυασμό με άλλα ιδρύματα και υπηρεσίες (κέντρα παρατήρησεως, επι- λογής παρακολούθησεως των εξερχομέ- νων από το κοινωνιοθεραπευτικό ίδρυ- μα), που συμπληρώνουν το έργο τους. Η κοινωνία θεραπεία περιλαμβάνει το σύνολο των μέτρων και μεθόδων, του εφαρμόζονται στα κοινωνιοθεραπευτι- κά καταστήματα για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού, όπως επίσης όλα τα χρησιμοποιούμενα μέσα για την ο- λοκλήρωση του έργου μετά το πέρας της αγωγής μέσα στο ίδρυμα.

Το έργο της κοινωνιοθεραπείας προϋ- ποθέτει για τους ασκούντες αυτήν, γνώση της Ψυχολογίας της Ψυχιατρι- κής και Παιδαγωγικής, υπομονή, τάξη και ηθική υπόσταση καθ' ότι αποτελεί εξειδικευμένο, δύσκολο και πολύ ευαί- σθητο εγχείρημα. Και τούτο επειδή η τροποποίηση της ψυχικής στάσεως και της συμπεριφοράς του ατόμου και κα- τευθυνόμενη κοινωνική αναπροσαρμο- γή του, συνθέτουν σοβαρή επίμβαση στην προσωπικότητα του ατόμου. Δη- μιουργούν επομένως μεγάλα ηθικά και νομικά ερωτήματα αφού συγκροούνται με την αντίληψη της ανθρώπινης προ- σωπικότητας σαν απόλυτης αξίας.

Στα πλαίσια της ομαδικής κοινωνιο- θεραπείας εντός κοινωνιοθεραπευτικών ιδρυμάτων, το άτομο έχει τη δυνατό- τητα να προβάλλει και να φέρει σε συζήτηση προβλήματα και δυσκολίες

του, μαθαίνει να συμβιώνει και συνεργάζεται, δεχόμενο τους γενικ- κανόνες συμβιώσεως και προσαρμε- μενο σ' αυτούς βαθμιαία, ενώ παρ- ληλα δώνει, ότι γίνεται θετικό αναγνωρίζεται από την ομάδα, απο- όηλ, διώματα που τον έλειπαν ο ελεύθερη κοινωνία και που έλλε- τους συντέλεσε στην αντικοινωνική τροπή του. Από κοινού με την ατι- κή θεραπεία ο τρόφιμος αποκτά το σθημα ευθύνης, αλλά και συνυπάρξ- με τους άλλους στην εκάστοτε ομά- αλλά και γενικότερα στη ζωή της νωνίας του καταστήματος, και επί- δέχεται την ύπαρξη αξιών και υλοζ- ώσεων.

Το σύνολο των κοινωνιοθεραπει- κών μεθόδων και προπαθειών κα- τείνουν στην εξασθένηση και εξαφα- ση ανεπιθύμητων αρνητικών μοντέ- συμπεριφοράς του ατόμου, των οποί- είναι συνάρτηση η αντικοινωνική σ- ση, παράλληλα με τη δημιουργία, ε- σχυση και σταθεροποίηση θετικών ή- μάτων συμπεριφοράς για την επίτευ- κοινωνικής επανενατάξεώς του μετά τροποποίηση της ψυχικής στάσεως εγκληματησαντος ατόμου έναντι συνόλου και της συμπεριφοράς προς αυτό.

Είναι σαφές ότι η άσκηση κοινωνι- θεραπευτικού έργου σε όσο το δυ- τό περισσότερα και πιο εστρεφιδή- δία (αθλητισμός, εκπαίδευση, ψυχαγ- για κ.λ.π.) είναι επικοδομητική τους επιδιωκόμενους στόχους, γιατί- ται επιτυγχάνεται η επίδραση σ- προσωπικότητα και στην συμπεριφ- του τροφίμου, να γίνεται από πολ- και διαφορετικές οδούς.

κοινωνιοθεραπεία στο σύνολό- ενέχει δύο σημαντικούς κινδύνους- σκοποί όμως δύναται να αποφευχθ- δια κατάλληλων μέτρων και χειρισμ- Η συμπεριφορά των εκπαιδευτών- θρώπων μετά την εισαγωγή τους ε- ίδρυμα δημιουργεί την εντύπωση συ- θως ότι προσαρμόστηκαν. Η εντύπ- αυτή είναι, όμως, εσφαλμένη και π- ρίζεται σε επικάλαια παρατήρηση. Σι- πραγματικότητα πλησιάζουν μετά- τους, σχηματίζουν ομάδες, αναπι- σουν ένα ειδικό ομαδικό πνεύμα ο- φροντίζουν να μην αποσκιρτήσιν ο- νεις από την ομάδα (αρνητικές υ- κοινωνίες). Εκτός τούτου φροντίζε- να «μνήσων» στο πνεύμα της υποκο- νωνίας κάθε νέο εισερχόμενο άτο- στο ίδρυμα. Είναι το επικίνδυνα ο- ησπώρστα φαινόμενο της «εγκλημα-

γόνουι μολύνσεως». Τούτο παρουσιάζει περισσότερες πιθανότητες εμφάνισης στις φυλακές. Στα κοινωνιοθεραπευτικά καταστήματα όμως είναι δυνατό να καταπολεμηθεί κατάλληλα.

Το δεύτερο επικίνδυνο σημείο της κοινωνιοθεραπείας είναι η υπέρμετρη επέμβαση στην προσωπικότητα του ατόμου. Οι τροποποιήσεις που επιδιώκουμε να επιφέρουμε στα άτομα που εγκληματίστη, πρέπει να αφορούν λειτουργίες, εκδηλώσεις και χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του και επίσης να έχουν τόση έκταση και βαρύτητα, ώστε το άλλοτε αντικοινωνικό άτομο να γίνει κοινωνικά προσαρμοσμένο, ικανό να βιώσει μέσα στην κοινωνία χωρίς να καταφεύγει σε αντικοινωνικές λύσεις, τέλος ωφέλιμο στον εαυτό του και στο σύνολο.

Μικρότερης εκτάσεως και βαρύτητας επέμβαση στην προσωπικότητα θα είναι ανεπαρκής, γιατί δεν θα επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα ούτε για το άτομο ούτε για το σύνολο.

Πιο εκτεταμένη και πιο βαριά, όμως, επέμβαση είναι απαράδεκτη, αφού δεχόμαστε την προσωπικότητα σαν θεμελιώδη αξία, επέμβαση στην οποία είναι επομένως επιτρεπτή μόνο στο μέτρο που είναι αναγκαία.

Ο D.N. ROBINSON επιστημαίνει ότι: «Όταν έχουμε στη διάθεσή μας θεραπευτικές μεθόδους, που μπορούν να μεταβάλουν την ανθρώπινη φύση, τότε δεν έχουμε απεριόριστο το δικαίωμα να χρησιμοποιούμε τις μεθόδους αυτές. Το δικαίωμα αυτό περιορίζεται απ' τη μια πλευρά από νόμους και από την άλλη πλευρά απ' την ηθική δύναμη, που απορρέει απ' το δικαίωμα να διατηρεί κανείς την ατομικότητά του, να διαφέρει».

Τέλος το έργο της κοινωνιοθεραπείας πρέπει να συμπληρώνεται με τη μέριμνα ώστε το εξερχόμενο εκ του ιδρύματος άτομο να προσαρμόζεται στη κοινωνικό σύνολο και να επανακοινωνικοποιείται ομαλά.

Ο άλλοτε τρώφιμος του ιδρύματος μετά την έξοδό του αντιμετωπίζει ένα περιβάλλον, προκατειλημμένο, επιφυλακτικό, δύσπιστο και πολλές φορές γιγρικό. Αν δε βοηθηθεί να κατευθύνει τη συμπεριφορά του σύμφωνα με

τους κανόνες που «έμαθε» τότε θα στραφεί ξανά προς τις παλιές αρνητικές στάσεις και έτσι θα πάει όλο το κοινωνιοθεραπευτικό έργο χαμένο.

Ε. Επισκοπώντας και συνοψίζοντας τα προηγουμένως λεχθέντα καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η ποινή κατά τις κρατούσες σήμερα στη Νομική και στην Ψυχολογία απόψεις αποτελεί αναγκαίο μέσο αναμορφώσεως και βελτιώσεως του δράστη, επιδοκιμάζεται επομένως, μόνιμως δεν επαρκεί, όπως διαπιστώνεται για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Αποτελούσα ηθική αποδοκιμασία και τιμωρία του δράστη η ποινή συνεπάγεται μόνο «αρνητική ισχυροποίηση» (εξασθένιση ή απόσβεση) αντικοινωνικών τάσεων και κατευθύνσεων της συμπεριφοράς, δεν προσφέρει όμως στο δράστη παράλληλα θετικές ώσεις για την αναδιαμόρφωση της ψυχικής στάσεως και της συμπεριφοράς του. Υποδεικνύει δηλ. στο δράστη τι θα πρέπει να αποφεύγει δεν του λέει όμως τι θα πρέπει να επιδιώκει. Επομένως η ποινή αποτελεί το πρώτο μόνο βήμα για την επίτευξη της βελτιώσεως του δράστη.

2. Η κοινωνιοθεραπεία επιδιώκει την τροποποίηση της συμπεριφοράς του δράστη σε συνδυασμό με αλλαγή της ψυχικής στάσεώς του, με στόχο την κοινωνική αναπροσαρμογή του.

Αποτελεί δηλ. η κοινωνιοθεραπεία απαραίτητο συμπλήρωμα της ποινής για την ολοκλήρωσή του παιδευτικού και βελτιωτικού σκοπού της τελευταίας.

3. Αντί όμως να βρισκόμαστε στη δυσάρεστη θέση της αντιμετώπισης της ποινής και της αναδιαμόρφωσης της συμπεριφοράς - προϊούσης ή ήττης εκτροπής - ορθότερο και φρονιμότερο αλλά και πολύ αποδοτικότερο είναι κατά το στάδιο της προσχολικής και σχολικής αγωγής, όπου τίθενται τα θεμέλια ανοικοδόμησης της προσωπικότητας να κατευθύνουμε τη συμπεριφορά και την ψυχική στάση του ανθρώπου σε επιθυμητούς και υψηλούς στόχους, με κατάλληλες και ποικίλες μεθόδους που μας παρέχει η Ψυχολογία. Διότι είναι στο έδαφος γόνιμο και πρόσφορο. Όταν αφήσουμε ανεκμετάλλετες τις

ηθικές αυτές τότε το άτομο θα διώσει και θα συνηθίσει τυχαίους τρόπους συμπεριφοράς. Και αυτό θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στη μετέπειτα κοινωνική ζωή του γιατί όπως είτε και ο μεγάλος δάσκαλος της αρχαιότητας Αριστοτέλης: «και γαρ το ειθισμένου ωσπερ πεφυκός ήδη γίγνεται».

Τούτη η μορφοποίηση και ολοκλήρωση της προσωπικότητας επιτυγχάνεται με μια προσεκτικά συντονισμένη συνεργασία οικογένειας και σχολείου, και μέσα από μια αντιαυταρχική εκπαίδευση με κριτήρια τη συνεργασία, τον αλληλοσεβασμό, την αυτοεκτίμηση και την ιδιαιτερότητα της παιδικής προσωπικότητας.

Και τούτο το τελευταίο ας λαμβάνεται πάντοτε, μα πάντοτε, υπ' όψη καθ' ότι το άτομο είναι οντότητα στη φύση με τα χαρακτηριστικά της μοναδικότητας και της ιδιαιτερότητας που την διακρίνουν από τα ομοειδή του γόνους.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γενική θεωρία του Ποινικού Δικαίου. Ι. Μανωλεδάκη.
2. Εισαγωγικά μαθήματα Ποινικού Δικαίου. Ν. Χωραφά.
3. Ποινή. Τροποποίηση της συμπεριφοράς και κοινωνική αναπροσαρμογή. Ν.Σ. Φωτάκη.
4. Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια.
5. Γενική Παιδαγωγική. Αν. Τσίριμα.
6. Το παιδί. Μια νέα αντιμετώπιση. R. DREIKURS.
7. Διατηρώντας την ισορροπία στην τάξη. R. DREIKURS.
8. Πώς θέλω το δάσκαλό μου. Ιω. Ν. Ξηροτύρη.
9. Η αντιπαιδαγωγικότητα της Παιδαγωγικής. Αθ. Παπά.
10. Θεωρία και πράξη της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης. Σάμμερχιλ. Α. Σ. Νήλ.
11. Η εγκληματικότητα των ανηλίκων εν Θεσ)νίκη από το 1958 μέχρι το 1965 Σ. Αλεξιάδη, Χ. Κουμίδη, Θ. Μπαλίδη, Μ. Παπαζήση, Χ. Χατζόπουλου.

# Πνευματικοί προβληματισμοί και δημιουργοί της Ημαθίας

1. Είναι καιρός που είμαι χρεώσιτος σε αρκετούς πνευματικούς ανθρώπους και συλλόγους του νομού μας: Μου δώρισαν ανάγνωση εκδόσεώς τους με την αυτονόητη και υπονοούμενη ηθική υποχρέωση να έχουν και τη δική μου, ταπεινή, γνώμη για την πνευματική προφορά τους.

Νά, όμως, που έρχονται και στιγμές, που, από διάφορους (αντικειμενικούς και υποκειμενικούς), αντιπαιτίους ή και υπαίτιους λόγους, δεν αισθάνεται (παροδικά ή και μεγάλο χρονικό διάστημα), εσύ, ο παραλήπτης και αναγνώστης τέτοιων έργων, την ψυχική ανάγκη, ή την απαιτούμενη ευφορία ή, ακόμα, και τη θιναιότητα να καταγράψεις στο χαρτί (και ιδιαίτερα να δημοσιεύσεις) την άποψή σου, μιά και, ακόμα, και η πιο απλή και δευτερεύουσα - τρέχουσα πνευματική εργασία (έστω και με τη μορφή διβλίου παρουσιάσεως, πολύ δε περισσότερο διβλίουκριτικής) προϋποθέτει ορισμένη, την κατάλληλη, ψυχολογική διάθεσή σου, την ήρεμη αποφόρτιση από άλλα θέματα και προβλήματα για να μωρέσεις να πλησιάσεις, να εμβαθύνεις και να κριτικάρεις (πεπινημένα και σωστά) τα πνευματικά ποιήματα του συναθρώπου σου, χωρίς να αδικήσεις τούτον, μ' ούτε και τον εαυτό σου!!

Και τα ζητήματα περισσεύουν όταν οι πνευματικοί δημιουργοί είναι και φίλοι σου. Οι δυσκολίες γίνονται ανεκέρβλητες πιά όταν πρέπει να κρίνεις, λ.χ., δέκα πνευματικά έργα και δημιουργούς (έστω και με ξεχωριστά σημειώματα), γιατί, τότε, γίνεται, τελικά, και συγκριτική διύλιση των αντύποιστων κριτικών σου και επαλείνονται τα όποια προβλήματα, μια και θγαίνουν αυθαίρετα συμπεράσματα από τους ίδιους ή από τρίτους για την αξία του Α ή για την απαξία του Β κ.ο.κ. Και άντε, ύστερα, να βρεις άσφρη. Τότε, ή πρέπει να σωπάσεις (οπότε υπάρχει ο σίγουρος κίνδυνος να θεωρηθείς αγενής και πο χειρότερο μεγαλομανής και εγωιστής ή, τουλάχιστο, ακατάδεχτος), είτε, αντίθετα, να γράψεις, οπότε δεν μένει παρά να χάσεις, είτε το αγαπητό σου πρόσωπο, είτε την πνευματική ειλικρίνεια και ανεκέρβλητά σου, μ' και οι άνθρωποι (και, συνεπώς, και οι συγγραφείς) δεν αντέχουν, στον κανόνα, στην έκφραση και τον πιο ελάχιστον,

αθών επιφυλάξων ή κάποιων υποδείξεων και, πολύ περισσότερο, επικρίσεων, σύμφωνα με την αιώνια αξία διαπίστωση ότι (στη ζωή, γενικά) μας αρέσουν οι ευχάριστοι και όχι οι ωφέλιμοι, οι έπαινοι ή, ακόμα, και η (ασυνειδήτη ή και συνειδητή) κολακεία και όχι η επιφυλακτική κρι-

## Του Γ. Χιονίδη δικηγόρου

τική και οι υποδείξεις. Κυρίως, δεν αντέχομε την κατάχρηση και αν, ακόμα, είναι αναγκαία, σωστή, δίκαιη, ειλικρινής και καλοπιστη...

Από την άλλη πλευρά, πάλι, σκέπτεται κανένας ότι ο πολιτισμός (πνευματικός - περγικός κ.τ.λ.) δεν είναι αποκλειστικά η συνιστάμενη δύναμη των άλλων, τελικών επιτευγμάτων των ανθρώπων, η σύμπτωση, μονάχα, άριστων, διάφορων έργων και προσπαθειών (γιατί, τότε απλοϊστάτα, δεν θα υπήρχε), αφού, άλλωστε, πάλες οι καρδιές δεν κάμνουν καρδιάς, ή έστω, τα προϊόντά τους δεν είναι έμοια και οι ίδιες καρδιές δεν κάμνουν, πάντοτε, τα ίδια καρδιάς, όπως λέγει, απλά μ' σοφά, ο λαός μας. Υπάρχει, συχνά (σ' όλες τις επιδιώξεις της ζωής) διάσταση ή και διαφορά μεταξύ εκείνου που επιδιώκεται και του άλλου, το οποίο πετυχαίνεται, για πολλές και διάφορες αιτίες, που έχουν την πηγή τους στις ανακειμενικές συνθήκες ή στον ανθρώπινο παράγοντα.

Εξάλλου, συμβαίνει, ακόμα, το λάθος στη βαθμολόγηση της αξίας ενός έργου να οφείλεται (αποκλειστικά ή όχι) και στην κακή εκτίμηση του κριτικού και έτσι συνδέεται επανειλημμένα με υποτιμηθούν, ή, αντίθετα, να υπερετιμηθούν εαυτά μ' ορισμένα δημιουργήματα ή οι δημιουργοί τους. Όλα, λοιπόν, είναι τόσο σύνθετα και αθέατα, ώστε να μη ξέρεις (αβίστα και ανεπιφύλακτα), αν η οικιή και η απραξία ή, αντίστροφα, η δημόσια αμλία - το δημοσίευμα κ.τ.λ. και η πράξη είναι πιο κοντά στην αλήθεια της ζωής και στα διδάγματα της ανθρώπινης σοφίας...

Η κατάσταση, πάντως, περιπλέσσεται, ακόμα περισσότερο, όταν τα πιο πάνω προβλήματα προκύπτουν στα περιορισμένα, τοπικά πλαίσια μιάς επαρχίας,

όπου όλοι είναι γνωστοί ή και φίλοι.

2. Νά, όμως, που η ζωή συνεχίζεται, άσφρη από τις (οποιοσδήποτε, δικαιολογημένες ή όχι) προσωπικές ανησυχίες, τις αναζητήσεις και επιφυλάξεις!! Και, έτσι, προβάλλει έντονα η ανάγκη να γίνει, οποισδήποτε, μιά απλή, έστω, αναφορά στα πνευματικά έργα, όσων κατάρθωσαν να ξεφύγουν, να απομονωθούν, να κοπάσουν, να πονέσουν και να δημιουργήσουν, ώστε να μας κάνουν έρεση πνευματικοψυχικής ανοίξεως στη θαυρευμανιά του περιγυρού μας.

Η αφορμή γι' αυτές τις σκέψεις, δόθηκε, πάλι, με τα τελευταία πνευματικά σμρήματα των φίλων, Στέλιου Σβαρνόπουλου, Γιάννη Αλεξιάδη, Ιω. Μελετίδη, Γιάννου Μελίση (Κοζιμασιόπουλου), Ορ. Σιδερέπουλου, του (λογοπτή) Γιάννη Κρισταλή, Γιώτα Φουτιάδου - Μπαλαφούτη, Μαριάνθης Καπουτσάκη, Ελένης Ψωμά - Κουτσογιαννάπουλου και των, Τουριστικού Όμιλου της Βέροιας, Λαογραφικού Όμιλου της Μελίσης, Λαογραφικού Όμιλου του Λαζοχωρίου, ατρικού σμρήλου Ημαθίας και της λογοιστικής κ.τ.λ. Εταιρείας Έγραφής Ε.Π.Ε.Σ. της Βέροιας, κ.τ.λ. τους οποίους πρέπει να ευχαριστήσω, γιατί είχαν την καλή σμρή να μου χαρίσουν αντίτυπο από τα διβλία τους (λαογραφικού, ιστορικού, λογοτεχνικού, οικονομικού κ.τ.λ. περιεχομένου) και περισσότερο, επειδή, αφού ξέφυγαν από το μαγκωνιάγαδο και τον μικρόκοσμο της καθημερινότητας (όπου, σμρή, οι περισσότεροι, επιδιώκαμε μονάπλευρα να παραδινόμαστε) σμρήχισαν ψμρήτερα και σμρήπασαν την πνευματική γμρήμα μας, ταράσσοντας την αποπνηκτική ηρεμία ή και χαλνότητα της λμνήζουσας χαμολής μας, σμρήνοντας τα πετράδια τους.

Και πελειώνω με την ευχή τα πνευματικά τμήτα έργα τους να αντέξουν στη δοκιμασία του χρόνου και να διατηρήσουν το τρισημίσμα (της λαμρτικής λμνης) για όσο το είναιτό περισσότερο διάστημα, ώστε να αποτελέσουν απειρελάχιστα μ' χρησίμα πετράδια στο κόσμημα, που φέρνει την πολίπορη και μονάκριδη ονομασία: «Πνευματική δημιουργία» και ανθρώπινος πολιτισμός», στα κοινά πλαίσια της χμνιάζουσας (πνευματικά) αφχαίωτης και ιστορικής Ημαθίας μας...

# Μήπως χάσαμε το νόημα του έρωτα;

Δ

## Χειραφέτηση και απελευθέρωση όπως εννοείται ο' εμάς οδηγεί σε αδιέξοδο

Εκείνο που παρατηρεί κανένας είναι, πως η λεγόμενη σεξουαλική απελευθέρωση της γυναίκας, όσο και πό πολύ αυτή προχωρεί προς μία ελευθερία χωρίς μέτρα και εξάρτηση όσο και παραμερίζει ήθη, έθιμα, πειθαρχία, νόμους κανόνες κ.λπ. τόσο και πό πολύ υποδουλώνεται η γυναίκα, τόσο και πό πολλά προβλήματα ανακύπτουν που μένουν άλυτα. Έτσι μπορεί να πει κανένας εκείνο που τόνοισε κάποτε η Σιμόν Ντε Μπωβουάρ, δηλαδή προσωπικότητα, η οποία αγωνίστηκε αρκετά για τη χειραφέτηση της γυναίκας, πως σήμερα η ποιότητα της ζωής όλο και περιπέλεκε αι όλο και φτωχαίνει μέσα στις κοινωνίες μας που η τεχνολογία έγινε θεός τους. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και το πρόβλημα των σχέσεων των δυο φύλων, σχέσεις που γίνονται όλο πό ελεύθερες και ολοένα και πό σκλάβες.

Εκείνο που μπορεί ακόμη να παρατηρήσει κανένας με τον τρόπο που προπαγανδίζεται στον τόπο μας η λεγόμενη «σεξουαλική απελευθέρωση», η υπεπροσωποποιημένη σεξουαλική επαφή είναι, πως η απουσία εξάρτησης του ενός φύλου από το άλλο δυσκολεύει πολύ τη ζωή των ανθρώπων. Είναι αδύνατο ως το δύσκολο να ζούν οι άνθρωποι συλλογικά χωρίς ήθη, έθιμα πειθαρχία και νόμους, χωρίς οικογένεια, γιατί ο ελεύθερος έρωτας αντιπροτείνεται τον μαύ θρησικό σαν κάτι το 'ντεμοντέ' πιά. Το

πυρήνα της ανθρώπινης ζωής, που χωρίς αυτόν ο άνθρωπος, το άτομο μένει ορφανό μέσα σε μία αβάστακτη μοναξιά. Η οικογένεια σήμερα κυκλώνεται από τα μαινώμενα στοιχεία των αλλαγών και των επιθυμιών, ωστόσο αυτή είναι το μόνο καταφύγιο του ανθρώπου, η αναγκαία και αναπότρεπτη συμβίωση των δυο φύλων κατά ζεύγη.

«Προσωπικά αισθάνομαι ευτυχής μόνον, όταν βρίσκομαι στο

## Του Ιωάν. Σπρωτόρη ομοτίμου Καθηγητή Κοινωνιολογίας Α.Β.Σ.Θ.

σπίτι μου, ανάμεσα στους δικούς μου». λέγει, ο αρχηγός των σοσιαλιστών της Γαλλίας Φρανσουά Μιττεράν. Και μία και βρίσκομαι στο γαλλικό σοσιακό χώρο θα αναφερθώ σε μία άλλη προσωπικότητα, τον αρχηγό της Γαλλίας, τον Ζωρζ Μαρσαί ο οποίος πιστεύει πως μόνο η πειθαρχία του ανθρώπου στους νόμους και στα ήθη και έθιμα μπορεί να περιορίσει τις σχέσεις μεταξύ άρρενος και θήλεος από την ολοκληρωτική εκτροπή που λέγεται Ελευθερία. Πιστεύω — συνεχίζει — πως οι σχέσεις μεταξύ των δυο φύλων στις μαρξιστικές χώρες είναι ακατηρότερες και είναι και υγιέστερες. Θα ήταν βέβαιο αστέιο να αρνηθώ, ότι δεν υπάρχουν κι εκεί προβλήματα» («Μακεδονία» 12.2.75).

Η κομμουνίζουσα όπως στον τόπο μας κοπέλα ή η νέα κυρία θεωρεί την πειθαρχία και την αυτοσυγκράτηση, την αγάπη και τον Έρωτα σαν «αστικές προλήψεις»

ίδιο και ο αριστερίζων νέος. Δε θέλει ν' αγαπά, παρά να ζει μόνο τη σεξουαλική της ή τη σεξουαλική του πολυγαμία. Αυτό νομίζεται στο χώρο και την κίνηση της νέας κοπέλας και νέου της εφηβικής ηλικίας σαν κάτι το πρωτοποριακό, το πλιτισμένο, το εξελιγμένο, το προοδευτικό κ.λπ. παρόμοια θλιβερής ανοησίας και ανωριμότητας ενός λαού υπανάπτυκτου, που ζει μέσα σε μία θλιβερή σύγκυση φρενών αι οθημάτων.

Το κακό είναι, πως όταν μία νοστοπία επηρεάζει τη νεολαία ενός λαού σαν αυτή της «σεξουαλικής απελευθέρωσης» που απλώνεται στη χώρα μας, τότε είναι δύσκολο να βοηθήσει κανένας ένα λαό να μην πέσει. Ο τρόπος με τον οποίο εμείς θέλομε να χειραφετήσουμε οδηγεί κατά εξόφθαλμο τρόπο σε νέα θλιβερά αδιέξοδα τα δυο φύλα. Δεν είναι μόνον που ξεκανούμε από ακραίες θέσεις κατά παράλογο τρόπο, επιπόλαια, ενάντια σε κάθε είδος πειθαρχίας είναι και που δε θέλομε με κανένα τρόπο να λάβουμε υπόψη μας ούτε τη νοστοπία του λαού μας ούτε τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας. Δεν μπορούμε να εννοήσουμε ότι οι σχέσεις των δυο φύλων παντού και σε όλα θα πρέπει να δέπονται από κανόνες και από ήθη. Και τούτο γιατί συγχέομε την ελευθερία με την ασυδοσία. Σε μας και μόνο η λέξη νόμος προκαλεί άρνηση κι όχι αποδοχή και σεβασμό. Η ευθύνη μας φαίνεται δυσβάσταχτο φορτίο και την πετούμε από επάνω μας αμέσως. Τη θεωρούμε κακό συμπλοτήρα στη ζωή μας και την αποφεύγομε σαν τη κολέρα. Κι όμως από κανένα πεδίο των σχέσεων των ανθρώπων δεν

μπορεί να απουσιάζει και πίο πολύ ακόμη από τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων.

## Η φεμινιστική κίνηση

Ο τρόπος με τον οποίον ενεργεί το λεγόμενο φεμινιστικό κίνημα στον τόπο μας δεν ενώνει τον άντρα και τη γυναίκα, παρά τους θέτει θλιβερά αντιμέτωπους. Λυπούμε, αλλά δεν μπορώ να μη σημειώσω, ότι στη χώρα μας — κι όχι μόνον σε μας — τις πίο φανατικές φεμινίστριες δεν τις αθούσε τόσο ο αλτρουισμός ή η αγάπη για το φύλο τους, παρά μιά ασυνήθιστη άγρια ζήλεια ή μιά έντονη προσωπική δυσαρέσκεια προς τους άντρες ή τους άντρες τους ή μιά έντονη φιλοδοξία ως τη ματαιοδοξία ή σιράτευση σε πολιτικά κόμματα τα οποία με μέσον το φεμινισμό επεδίωξαν και επιδιώκουν ψηφοθηρία. Υπήραξαν και μερικές ελάχιστες ξεχωριστές εξαιρέσεις άξιες εκτίμησης και σεβασμού που με νού, μέτρο και αλτρουισμό προχώρησαν κι εργάσθηκαν με προσοχή κι αγάπη συνεργαζόμενες με τους άντρες για την ανύψωση της γυναίκας και της ποιότητας της συζυγικής ζωής κι όχι αντιμέτωπες κι εκθρικές απέναντι στο άλλο φύλο, ανταγωνιστικές με πείσματα και προκαταλήψεις ή με δημαγωγικές πολιτικές τάσεις και υποσχέσεις ή ματαιόδοξες επιδείξεις...

Θα είχαν πολλά να κερδίσουν οι Ελληνίδες αν τα λεγόμενα γυναικεία σωματεία δημοκρατικών ιάχατες γυναικών — σαν τα εκατομμύρια των γυναικών της χώρας μας που δεν είναι μέλη αυτών των σωματείων να μην είναι δημοκρατικές, μιά μονοπώλη-

ση που δεν είναι απλώς ύπστη, αλλά καταφανώς υποδουλωμένη σε στενές κομματικές επιδιώξεις — αν έδειχναν πράγματι ουσιαστικό ενδιαφέρον για μιά πραγματική μόρφωση της νεολαίας. Και πρώτα - πρώτα γι' αυτό που λέγεται αγωγή, η οποία μας λείπει πάρα πολύ και που γι' αυτήν υπεύθυνη περισσότερο από τον άντρα είναι η γυναίκα ως μάνα, αυτή η οποία είναι κάτι το αναντικατάστατο. Κάτι που θα κρατούσε τις σχέσεις των δύο φύλων μόνονλων σε υψηλό σημείο κι όχι απλώς στο σημείο του αποπροσωποποιημένου σεξ και της χυδαιοποίησης του Έρωτα. Θα ανέβαζε την ποιότητα της συζυγικής συμβίωσης και θα βρίσκονταν λύσεις για όλα τα προβλήματα, που παρουσιάζει η συζυγική κοινότητα.

## Τείναμε να σκεφτόμαστε και να ζούμε χωρίς συναισθήματα

Έτσι το συναισθηματικό και ο ψυχικός δεσμός μεταξύ των δύο φύλων στις σχέσεις τους δεν θα θεωρούντο σαν κάτι το αρρωστημένο ή το αναχρονιστικό με το πνεύμα που μας το περιγράφει ο Όλντους Χάξλεϊ στο «Θαυμαστό και νούργιο κόσμο» (σ. 84) όπου επιτημητικά ρωτιέται ο νέος μήπως τυχόν κι είχε σχέσεις με μιά κοπέλα, δηλαδή σχέσεις ψυχικού συναισθηματικού δεσμού που είναι κάτι το άπρεπο και ο νέος απάντησε: «μη φαντασθείτε ποτέ, ότι μας ένωνε κάτι το άπρεπο τίποτε το συναισθηματικό. Τίποτε το μακροχρόνιο. Ήταν απλώς φυσιολογική και υγιής σχέση — μόνο σεξ...».

Σιγά - σιγά φαίνεται πως γί-

νεται ιδανικό, τρόπος ζωής μας να σκεφτόμαστε και να ζούμε χωρίς συναισθήματα. Το να είναι κανένας συναισθηματικός αρχίζει να καταντά και να λογιάζεται από τις πολύ νέες και νέους συνύψωση με το να είναι κανένας νοσηρός και μη ισορροπημένος. Με την αποδοχή αυτού του κανόνα το άτομο έχει εξασθενήσει πάρα πολύ. Η σκέψη του φτώχυνε κι έγινε ανούσια. Το μηχανικό και καταναλωτικό πνεύμα μέσα στις κοινωνίες μας έκαμε τον άνθρωπο πολύ ατομικιστή, ανίκανο ν' αγαπήσει άλλον εκτός από τον εαυτό του. Ο σύγχρονος άνθρωπος τρέχει παντού και αναζητά την απόλαυση, την ικανοποίηση των αισθήσεών του, χρησιμοποιώντας όλα τα εξωτερικά μέσα, έτσι ώστε να φτωχαίνει ή να κάνει ανούσιο αυτό που λέμε αγάπη, ως το σημείο να μη μπορεί πιά ν' αγαπήσει.

## Διαφήμιση και γυμνό

Εκείνο επίσης που παρατηρεί κανένας σήμερα και το οποίο βλήθηκε κι αυτό ανάμεσα στα πολλά άλλα για να φτάσουμε στην απόλυτα της έννοιας του έρωτα και στον σπαραγμημένο από κάθε ψυχική συγκίνηση σεξουαλικό είναι που το γυναικείο σώμα και το σεξ, η κοινωνία της ανοχής και της κατανάλωσης τα έκαμε καταναλωτικά αγαθά. Το εμπόριο με τη διαφήμιση γδύνει τη γυναίκα συνεχώς και κακομεταχειρίζεται το γυνικό σώμα της για την προβολή και των πίο επιτερόκλητων προϊόντων. Η καταναλωτική κοινωνία εκμεταλλεύεται το γυνικό κατά τρόπο που μπορεί κανένας να πεί πως κλέβει το σώμα των γυναικών». Η

διαφήμιση μετατρέπει το γυμνό σώμα σε εμπορεύσιμο εφόδον και το σεξ γίνεται διαφημιστικό μέσο για να πωληθεί κάθε λογής εμπόρευμα. Η καταναλωτική και της απληστίας κοινωνία έχει μετατρέψει το γυναικείο σώμα σε αντικείμενο, σε πράγμα, το γυμνό του και το σεξ μαζί σε καταναλωτικά αγαθά, οπότε επιβάλλεται σιγά - σιγά η απόλυτη ελευθερία του σεξ η οποία καταλήγει στην απροσωποποιημένη πολυμειξία και στη σεξομανία. Προβλήματα που οι υποστηρικτές

«της σεξουαλικής απελευθέρωσης» δεν τ' απεικάζουν, αλλά και δεν μπορούν να δώσουν λύση.



Η τάση προς τη खुδαιοποίηση του Έρωτα καταστρέφει την πνευματική και ψυχική ποίηση της νέας και του νέου. Θα ήταν καλά, αν οι νέοι αναζητούσαν κάποιους καινούργιους κανόνες ηθικής που να συνδυάζουν ένα μεγάλο ποσοστό ελευθερίας με ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό ι-δεαλισμού. Αλλιώς μεγαλώνον-

τας σιγά - σιγά οι κοπέλες και τ' αγόρια μέσα σε μία απρόσφορα σεξουαλικής ελευθερίας ως την ασυδοσία απογυμνωμένης από τρυφερότητα αγάπη, συμπάθεια, έρωτα και από κάθε άλλο λεπτό αίσθημα της ψυχής και της ποιήσης προς το άλλο φύλο δεν θα ξέρουν πιά ν' αγαπούν και θα ζούν απλώς μέσα στην απροσωποποιημένη και απογυμνωμένη από κάθε της ψυχής κίνηση σεξουαλικής τους πολυγαμία, χωρίς αισθήματα, κυνικοί ατομικιστές.

Ο μέσος Έλληνας αναγνώστης — οφείλουμε να το πούμε ξεκάθαρα — δεν αντέχει στον πνευματικό κόπο, που απαιτείται για την ανάγνωση οποιουδήποτε σοβαρού κειμένου, έστω κι αν αυτό είναι ειδησεογραφικό, πληροφοριακό, ενημερωτικό.

Ο μέσος Έλληνας, περισσότερο απ' οποιονδήποτε άλλο προτιμάει την εικόνα, το σύνθημα, τον ηχηρό τίτλο. Τον τίτλο, που «δονείται» από ποδοσφαιρικής μορφολογίας επίθετα και το σύνθημα που ξεπερνάει — υποτίθεται — την ανάγκη για ανάλυση και επιχειρηματολογία. Και ερωτάται: Αν αυτό δεν είναι εκβαρβαρισμός, τότε τί είναι;

Είναι εκβαρβαρισμός, διότι η σκέψη κι ο στοχασμός ναρκώνεται και ο εντυπωσιασμός — οι γυαλιστερές χάντρες των αγρίων — κερδίζει έδαφος. Είναι εκβαρβαρισμός, διότι τη θέση του διαλόγου, τη λειτουργία της διαλεκτικής συλλογιστικής παίρνουν ηχηρά φραστικά «σκαμπίλια», όπου το φιλοθεάμον κοινό

## Γιατί διαβάζει ο Έλληνας

κερδίζεται απ' αυτόν, που είπε την τελευταία συνθηματολογική ασυναρτησία.

Υπάρχουν ευθύνες γι' αυτή την κατάσταση; Μα και βέβαια υπάρχουν, και μάλιστα τεράστιες. Τεράστιες, που ερμηνεύουν το γεγονός ότι το αναγνωστικό κοινό όχι μόνο αναλογικά, αλλά και σε πολλές περιπτώσεις απόλυτα μειώνεται αντί να αυξάνει σε κλίμακα αντίστοιχη με την αύξηση των «γραμματιζόμενων».

Υπάρχει βασικά ευθύνη των φορέων αγωγής και παιδείας, από τους γονιούς ως τους δασκάλους και το εκπαιδευτικό σύστημα, που μαθαίνουν τα παιδιά να λειτουργούν σαν άλογα κούρσας μέχρις ότου ντοπαρισμένα «κατακτήσουν» την πολυπόθητη είσοδο σε κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.

Ντοπαρισμένα με 12 και 15 ώρες δουλειά την ημέρα για να είναι ανταγωνιστικά στην κούρσα του θάνατου και όταν «φτά-

σουν» μισούν πια το βιβλίο, τη μάθηση κι αυτή την ανάγνωση.

Υπάρχει επίσης ευθύνη των αξιολογικών προσανατολισμών μιας κοινωνίας βασισμένης στο κέρδος και την κατανάλωση, όπου «πετυχημένος» είναι μόνο εκείνος, που μέσα από μια καταναλωτική επίδειξη «αποδεικνύει» ότι τα «κατάφερε», και βγάζει και έχει πολλά. Μιάς κοινωνίας όπου το άγχος του «φτασίματος» και ο τραγέλαφος της καθημερινής ζωής σκοτώνει και εξαφανίζει κάθε ουσιαστική και άμεση υπαρξιακή χαρά.

Υπάρχει ακόμα και η ευθύνη των διανοουμένων, που μιλάνε μεταξύ τους ακαταλαβίστικα, ανίκανοι να περάσουν απόψεις, προβληματισμούς και ενδιαφέροντα στο ευρύ κοινό, το «κοπάδι», που με υπεροψία αφήνουν «να σέρνεται, να κλαίει και να δέρνεται».

Βασίλη Φιλία: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις,

Σύγχρονη Εποχή.

# ΝΑΟΥΣΑ: Μορφολογία του αστικού ιστού και εικόνα της πόλης (19ος - 20ος αι.)

Είναι σ' όλους γνωστά τα σημαντικά γεγονότα του 19ου αι. (Επανάσταση '22, ολοκαύτωμα, εξανδραποδισμός των κατοίκων) που σημείωσαν στην ιστορία της Νάουσας το τέλος της πρώτης εποχής της ακμής της και την απαρχή μίας νέας εποχής, σηματοδομένης από κοσμοϊστορικές αλλαγές σ' ολόκληρο τον κόσμο (βιομηχανική επανάσταση), αλλαγές που με τον ένα ή άλλο τρόπο επηρέασαν και καθώρισαν την ανάπτυξη της σημερινής πόλης.

Τονίζοντας απ' την αρχή ότι υπάρχει στενή αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην εκβιομηχάνιση και την αστικοποίηση, η οποία με τη σειρά της συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, την τεχνολογική εξέλιξη και την διαδικασία του «εκουγχρονισμού», θα περιοριστούμε στο άρθρο αυτό σε μια σειρά προβλήματα που αφορούν την ίδια τη συγκρότηση του αστικού ιστού και όλα τα σχετικά θέματα που συνδέονται με την αστικοποίηση, δηλαδή: τη μορφολογία του αστικού ιστού, την τυπολογία της κατοικίας, την τεχνολογία της κατασκευής και την «εικόνα» της πόλης.

Το ιστορικό κέντρο της Νάουσας βρίσκεται στο επίπεδο που εκτείνεται βόρεια από την Αράπια και σε μία μικρή περιοχή νότια από το ποτάμι, σε κοντινή απόσταση από την όχθη. Μέσα στο ιστορικό κέντρο της πόλης διασώζονται μεγάλα μνημεία με αξιόλογα αρχιτεκτονικά σύνολα. Τα περισσότερα από τα σωζόμενα σήμερα κτίρια έχουν ανεγερθεί

μετά από την καταστροφή του 1822. Ελάχιστα κτίσματα μπορούν με βεβαιότητα να χρονολογηθούν σε προηγούμενες περιόδους. Μεταξύ αυτών γνωρίζουμε ότι είναι ο ναός του Τιμίου Προδρόμου (χρονολογία ανέγερσης 1750) και ένα κτίσμα που εικονογραφείται στο βιβλίο του Στουγιαννάκη. Η συνέχισή όμως κατά τον

**Ν. Καλογήρου**  
**αρχιτέκτων - πολεοδόμος**  
**Μικ. Νομικός αρχιτέκτων**

Επιμέλεια: Αλεξ. Οικονόμου

19ο αιώνα της μακρόχρονης παράδοσης κατά την κατασκευή πολυαριθμίων κτιρίων με τα τυπολογικά, μορφολογικά και δομικά χαρακτηριστικά της λαϊκής μακεδονικής αρχιτεκτονικής επιτρέπει να κάνουμε την υπόθεση, ότι πολλά από τα σωζόμενα σήμερα κτίρια, έχουν παλιότερες φάσεις ή έχουν ανακατασκευασθεί στις παλιές θέσεις με τα ίδια υλικά. Αυτό αποδεικνύεται κι από γραπτές πηγές. Συγκεκριμένα οθωμανικά έγγραφα του αρχείου του Ιεροδικείου Βεροίας - Ναύσης, απαριθμούν σπίτια, εργαστήρια, αποθηκευτικούς χώρους κλπ. (1) αμέσως μετά την καταστροφή. Κατά συνέπεια μπορούμε να θεωρήσουμε ότι μερικά κτίρια από τα παλαιότερα χρονολογούνται στο 18ο αιώνα, με μικρές μόνο μετατροπές. Είναι βέβαια δύσκολο να εντοπιστούν σήμερα, αν δεν γίνει συστηματική έρευνα.

Η διατήρηση πρωτογενών μορφών ισχύει σε μεγαλύτερο βαθμό για τον αρχικό πολεοδομικό ιστό που εντοπίζεται σε αρκετά σημεία της πόλης. Παρά τις διαδο-

κικές ανοικοδομήσεις, τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του αστικού ιστού διασώζονται και σήμερα. Η πόλη διατρέχεται σε μεγάλα καμπυλόμορφα οικοδομικά τετράγωνα (μαχαλάδες), η περιμέτρησή των οποίων ορίζεται από κατοικίες κτισμένες «εν σειρά», με όψεις στο δρόμο και σε κοινή εσωτερική αυλή. Το πλέγμα των δρόμων και των δημοσίων χώρων είναι πολύπλοκο με ελικοειδείς καμπύλες, διαπλατυνσεις και αδιέξοδα.

Τυπικό παράδειγμα είναι η γεωμετρία των Αλιωνιών που περικλείεται από τις οδούς Χατζηκουρούτα, Αγίου Θεοφάνους και Ανταρτών. Τα σπίτια είναι συνήθως στενομέτωπα, με περάσματα που οδηγούν από τον δρόμο σε εσωτερικές αυλές, όπου συχνά υπάρχουν άλλες κατοικίες, - με όψη μόνο στην εσωτερική αυλή -, αποθήκες, σταύλοι και άλλα προσκλήματα. Τα πλαυμέτωπα, που είναι λιγότερα και στεγάζουν συνήθως τις πλουσιότερες οικογένειες, ανήκουν τυπολογικά σε παλιότερες φάσεις. Τα στενομέτωπα έχουν προκύψει από διαδοχικές διακρίσεις της αρχικής ιδιοκτησίας, κάθετα προς τον άξονα του δρόμου. Αυτό διαφαίνεται από τη σύγκριση των στοιχείων του κτηματολογικού πίνακα, του οικισμού Ναύσης (2) με τους καταλόγους των οικογενειών διασπέντων Ναουσαίων από την καταστροφή του 1822 που αναφέρονται στο ιστορικό αρχείο Βεροίας - Ναύσης. Οι απόγονοι των αρχικών ιδιοκτητών μοιράζονται το οικόπεδο με σιατελεία να εξελίσσονται σχέσεις συγγένειας - γενονιάς που προκαλούν τη



Φωτ. 1



Φωτ. 2

(βαθμιαία πυκνοδόμηση του ασπικού χώρου.

Από τα μορφολογικά και τυπολογικά στοιχεία, τη λιτότητα των όψεων, από τους μικρούς ως τους μεσαίους όγκους των κατασκευών, γίνεται φανερό ότι η περιοχή γύρω από την πλατεία Αλωνίων ήταν μία λαϊκή συνοικία στο παρελθόν όπως και σήμερα. Οι κατασκευές έχουν ελάχιστα ανοίγματα στο ισόγειο, που συνήθως αποτελεί μία κλειστή αυλή, η οποία στεγάζει βοηθητικές χρήσεις. Στον όροφο υπάρχουν περισσότερα ανοίγματα και ελαφρότερη κατασκευή, με αρχιτεκτονικές προεξοχές (σακνιαιά). Στην εσωτερική όψη προς την αυλή, υπάρχουν συχνά ημιυπαίθριοι χώροι (χαγιάτια), ενώ η κλειστή αυλή του ισόγειου, που διαχωρίζεται με βαριά θυρόφυλλα από το δρόμο, επικοινωνεί ελεύθερα χωρίς τοίχους με τον εσωτερικό κοινόχρηστο υπαίθριο χώρο (Φωτ. 1).

Το δομικά χαρακτηριστικά των κατασκευών είναι τα τυπικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Οι φέροντες τοίχοι του ισόγειου είναι πέτρινοι με μεγάλο πάχος και ξυλοδεσιές. Οι όροφοι κατασκευάζονται με φέροντα ξύλινο σκελετό (πλέγμα) που συμπληρώνεται με πέτρες ή πλίνθους (γιαλμάμπουλμέ) ή με ελαφρούς ξύλινους πήχεις επαχρισμένους (μπαν

δατί). Ξύλινα είναι και τα πατώματα, οι επιστεγάσεις, οι ηλιακοί, τα στηθαία και τα κουφώματα. Το ποσοστό της ξυλοκατασκευής είναι λοιπόν ιδιαίτερα σημαντικό, χωρίς να φτάνει όμως το αντίστοιχο της βεροιώτικης αρχιτεκτονικής (5).

Ένα δεύτερο αξιόλογο αρχιτεκτονικό σύνολο που διατηρείται σε μεγάλο βαθμό, είναι η περιοχή γύρω από τις όχθες της Αράπτσας, η οποία αρχίζει από την εσωτερική πλατεία της Μεταμόρφωσης και επεκτείνεται προς τις δύο όχθες του ποταμού, ως την οδό Αριστοτέλους. Στη γειτονιά αυτή τα σπίτια είναι γενικά μεγαλύτερα και έχουν πιο ασπικό χαρακτήρα από τα σπίτια της περιοχής Αλωνίων. Η κοινωνική διαφροποίηση εκφράζεται και στα τυπολογικά χαρακτηριστικά του ασπικού χώρου. Ο εσωτερικός αυλός είναι συχνά αυτοτελείς και ορισμένα σπίτια, διαφορετικών περιόδων, μπορούν να χαρακτηριστούν ως αρχοντικά, - κτίριο ιδιοκτησίας Κωστάκη, κατοικία και μύλος Μοιθλαίου, κτίριο ιδιοκτησίας Χαϊτηπαράσχη (Φωτ. 2). Ενδιαφέρουσα είναι η γενική διάταξη των κατοικιών στις όχθες του ποταμού, που είχε ένα ιδιωματικό χαρακτήρα, με τις όχθες απροσπέλαστες και σε απόσταση από τους δημόσιους δρόμους. Ο εγκλωβισμός του υδάτινου στοι-

χείου, σε μικρότερη κλίματα, είναι τυπικό χαρακτηριστικό των οικοδομικών τετραγώνων της Νάουσας. Οι συνοικίες διασχίζονται από μικρά ρέματα που καθορίζουν τα όρια των ιδιοκτησιών (4). Το νερό αυτό δίνει κίνηση σε βιοτεχνικά καταστήματα (μύλοι, προνυπήρια) που χωροθετούνται στις όχθες.

Ανάλογος πολεοδομικός ιστός σώζεται και στον επωνομαζόμενο από το Στουγιαννάκη Μεγάλο Μαχαλά που περιλαμβάνεται από τις οδούς Σωφρονίου, Χατζηπερδικάρη και Ρίγγα Φεραίου. Παρά τη διατήρηση όμως του πλέγματος των δρόμων, το ποσοστό των παραδοσιακών κτισμάτων που σώζονται είναι μικρό.

Η ανάπτυξη της Νάουσας κάτω από την επίδραση της «εκβιομηχάνισης» και της διαδικασίας εκσυγχρονισμού απεικονίστηκε στην εικόνα της πόλης.

Η Νάουσα διατήρησε τα ουσιώδη γνωρίσματα της προκαπιταλιστικής εποχής, αλλά ταυτόχρονα υπήρξαν μεγάλες αλλαγές και στην εξωτερική της όψη. Γνωρίζουμε από δημοσίευση της εφημερίδας «Μακεδονία» ότι η μελέτη για το ρυμοτομικό σχέδιο της Νάουσας προκηρύχτηκε το 1919 (5). Χρειάστηκαν δέκα χρόνια για την ολοκλήρωση και την τελική έγκριση του σχεδίου που

έγινε το 1928. Το κέντρο του οικισμού διαμορφώνεται σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της πολεοδομίας. Η νέα κυκλική κεντρική πλατεία με συγκλίνοντες ακτινωτούς δρόμους αποτελεί τον κυριότερο δημόσιο χώρο της πόλης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η θέση που επιλέχθηκε για τη δημιουργία της πλατείας βρίσκεται στον εσωτερικό κοινό ακάλυπτο χώρο ενός μεγάλου παραδοσιακού οικοδομικού τετραγώνου (μαχαλά). Ο πολεοδομικός ιστός διαφοροποιείται με την διαπλάτυνση και την «εκλογίκευση» των υφισταμένων δρόμων διατηρώντας τις ίδιες βασικές χαράξεις καθώς και με τη δημιουργία νέων αξόνων που τέμνουν τις παραδοσιακές συνοικίες.

Μία ειδική περίπτωση άμεσης επίδρασης της εκβιομηχάνισης στον αστικό ιστό αποτελεί ένας μικρός οικισμός που δημιουργήθηκε νότια από την Αράπιτσα, στα όρια του ιστορικού κέντρου, από τον βιομήχανο Δ. Λόγγο για να στεγάσει εργάτες της βιομηχανίας του. Η διάταξη που εφαρμόζεται με τις κατοικίες «εν σειρά» και τους εσωτερικούς σπασίσιους δρόμους («BACK STREETS») παρουσιάζει άμεσες αναλογίες με τις εργατικές συνοικίες του MANCHESTER που περιγράφονται το 1845 στο κλασικό έργο του ENGELS «Ηκατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία» (6).

Η εφαρμογή των πολεοδομικών διατάξεων συνδυάζεται με ευρύτερες αλλαγές στον τρόπο δόμησης. Εμφανίζονται νεότερες κατασκευές από τις αρχές του 20ού αιώνα ως το μεσοπόλεμο, που διατηρούν τα τυπολογικά χαρακτηριστικά των αρχικών και εντάσσονται στον υφιστάμενο πολεοδομικό ιστό με ελαφρές διαφοροποιήσεις (π.χ. αλλοιώσεις



Φωτ. 3

του παραδοσιακού ιστού με υποχωρήσεις από την οικοδομική γραμμή που οφείλονται στην εφαρμογή του πρώτου ρυμοτομικού σχεδίου 1919 — 1928). (Φωτ. 3). Κατασκευάζονται δημόσια και θρησκευτικά κτίρια. Πύργοι με υρολόγια ή καμπαναριά στις κεντρικές πλατείες και τους ανοικτούς χώρους αποτελούν σημεία αναφοράς.

Τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των νεότερων αυτών κατασκευών είναι διαφοροποιημένα,

με νεοκλασικές και εκλεκτικιστικές επιδράσεις στην όψη, η οποία συχνά επικαλύπτεται με τα χαρακτηριστικά τούβλα που παράγονται στο κεραμοπολείο της πόλης. Η χρήση των εμφανών οπιοπλίνθων μπορεί να αποδοθεί στην επίδραση της αρχιτεκτονικής των μεγάλων βιομηχανιών που ιδρύθηκαν την περίοδο αυτή στην πόλη, με πρώτο το εργοστάσιο Λόγγου - Κύρτση - Τουρπάλη (1875). Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι συχνά τα δομικά



Φωτ. 4

και τυπολογικά χαρακτηριστικά της κατασκευής παραμένουν τα ίδια και διαφοροποιείται μόνο η «επιδερμίδα» του κτιρίου, στην όψη προς το δρόμο. Παρατηρούμε ότι στην περίπτωση των χαρακτηριστικών νεότερων Ναουσαίων σπιτιών η νέα τεχνολογία ενσωματώνεται με ένα συμβολικό τρόπο στο πρόσωπο (όψη) του κτιρίου χωρίς να υπακούει και ανάγκη σε μία «φονξιοναλιστική» λογική. (Φωτ. 4).

Η ζωή στη Νάουσα έχει αλλάξει και οι μεταβολές εκδηλώνονται με σαφή τρόπο στην οικοδόμηση κατοικιών νέου τύπου με ποικίλλα χαρακτηριστικά που αποτυπώνουν το ευρωπαϊκό πρότυπο σε σύνθεση με τον τοπικό χαρακτήρα. Με λίγα λόγια η εικόνα της πόλης αποκτά τα γνωρίσματα που αποδίδονται με τον όρο «αστικότητα».

#### Συμπεράσματα

(1) Στο αρχείο του ιεροδικείου Βεροίας - Ναούσης περιέχεται φικιόλι της 7ης Οκτωβρίου 1822 (1238) που καταγράφει τα περιουσιακά στοιχεία των φονξιοναριστών, των εσπασατρισιθώντων αυτών που εγκαταλείψαν οριστικά την πατρίδα καθώς και τα περιουσιακά στοιχεία της εκκλησίας.

(2) Ο εκτηματολογικός πίναξ οικισμού Ναούσης έγινε το 1950 και απεικονίζει τις ιδιοκτησίες με συγκεκριμένα στοιχεία για τη θέση το εμβαδόν, το είδος της ιδιοκτησίας, το ονοματεπώνυμο και τον τύπο διαμονής του κατόχου. Ο κτηματολογικός πίνακας της Νάουσας είναι μία από τις σπάνιες περιπτώσεις κτηματογραφίας στον ελληνικό χώρο. Η μελέτη του δίνει πολύτιμα στοιχεία για την εξέλιξη του αστικού χώρου. Υπάρχουν ακόμη δυνατότητες σύγκρι-

σης με την αποτίμηση που άρχισε το 1919 και εγερθήκε το 1928.

(3) Βλ. σχετικά:

— Μουτσόπουλος Ν., λαϊκή αρχιτεκτονική της Βεροίας, Αθήνα ΤΕΕ, 1967, σ. 69.

(4) Εντύπωση προκαλεί η αναλογία με τα οικοδομικά τετράγωνα της Bologna που έχουν συστηματικά διερευνηθεί. Βλ:

— Cervellati P.L., Scannavini R., De Angelis C., La nuova cultura dell'edilizia. Milano, Mondadori, 1977, pp. 142—163

(5) Συγκεκριμένα στο φύλλο της «Μακεδονίας» της 31.7.1919 υπάρχει η ακόλουθη ανακοίνωση:

«Εκτίθεται σε μειοδοτική δημοπρασία η εκπόνηση του Σχεδίου Πόλεως Ναούσης με όρους που υπάρχουν στο Δημαρχείο. Δοκιμαί προσφοραί μηχανικών τοπογράφων 15.7.1919, ο δής αρχος».

(6) Fr. Engels, Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία, Αθήνα, Μπαΐρον, 1914, σ. 113.

## Προσέξατε

Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μη έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

# ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ

Η διαφήμιση στις μέρες μας έχει αναχθεί σε επιστήμη. Πάρα πολλοί επιστημονικοί κλάδοι επιστρατεύονται για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της: Κοινωνιολογία, Γλωσσολογία, Ψυχολογία κλπ. Ακόμη κι η Τέχνη έχει τεθεί στην υπηρεσία της.

Στη σύγχρονη κοινωνία μας η διαφήμιση έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις κι αυτό οφείλεται στην αλματώδη ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας. Η ιεράρχηση διάδοσή της είναι φαινόμενο, που συνδέεται άμεσα με το πανίσχυρο σύστημα του καπιταλισμού και κυρίως στις σκονομίες της Δύσης έχει γνωρίσει μεγάλη διάδοση.

Κάλποτε η διαφήμιση σκόπευε να τραβήξει την προσοχή, το ενδιαφέρον, να ξυπνήσει την επιθυμία, να προκαλέσει την αγορά. Τότε το αντικείμενο της διαφήμισης ήταν η ποιότητα, η διάρκεια, η οικονομία, η συσκευασία. Σήμερα, όμως, με το ατέλειωτο πλήθος καταναλωτικών ειδών, και την ανάπτυξη της «κρίσης» του καταναλωτή, αυτή η μορφή δεν είναι αποτελεσματική. Έτσι, τώρα πρέπει να χρησιμοποιηθούν πολύ πιο λεπτές φόρμες για να πειστεί ο καταναλωτής ν' αγοράσει κάτι. Οι διαφημιστές τώρα ποίζουν με την φαντασία, το υποσυνείδητο, την αισθητική. Έτσι η διαφήμιση δεν πείθει πιά με το λογικό, αλλά χρησιμοποιεί τις εκφάνσεις του ασυνείδητου. Με την ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης η διαφήμιση αρχίζει να κινείται σε διαφορετικά επίπεδα. Ζούμε την εποχή της εικόνας. Μέσα και πίσω από την εικόνα κάποια μηνύματα τυπώνονται στο υποσυνείδητο και ασυνείδητο και δημιουργούν υποβολιμαίες ανάγκες. Με

έναν καταγωνισμό δήθεν αυθεντικών πληροφοριών επηρεάζεται, και μέχρις ενός ποσοστού επαυγχάνεται, μια ομαδική πλύση εγκεφάλου των ανθρώπων της σύγχρονης κοινωνίας. Προβάλλονται

## Του Δημ. Ξουλιδη

δηλαδή πιεστικά πρότυπα κατανάλωσης και τελικά πρότυπα ζωής κι αξίες πλαστές, νόθες, τυφλά υποταγμένες στην επιδίωξη του μέγιστου κέρδους και τη συσώρευση κεφαλαίου. Ο διαφημι-

τον κύριο στόχο αυτής της «εργαγωγίας» προσπάθειας που αποβλέπει αποκλειστικά και μόνο στην παρά πέρα αύξηση των ήδη μυθωδών κεφαλαίων των μεγαλοβιομηχάνων, διαμέσου φυσικά της άγριας εκμετάλλευσης του γυναικείου πληθυσμού της γης.

Οι κατασκευαστές καλλυντικών, οι δημιουργοί γυναικείας μόδας κι άλλοι παρεμφερείς κερδοσκοποί της γυναικείας σάρκας μεθοδεύουν επιστημονικά την εκμετάλλευση των γυναικών, δημιουργώντας δυναστικές αναγκα-



στές επικαλούνται το κλίμα ψυχικής εφορίας που δημιουργείται σ' αυτούς που χρησιμοποιούν τα διαφημιζόμενα προϊόντα και ταυτόχρονα δημιουργούν συμπλέγματα κατωτερότητας, αισθήματα φθόνου, σύνδρομα στέρησης σ' αυτούς που αδυνατούν να τα αποκτήσουν.

Ειδικό οι γυναίκες αποτελούν

τητες, πάντα με το πρόσχημα της ιδιαιτερότητας του φύλου τους. Έτσι, βλέπουμε μέσα στο έδαφος του υπερκαταναλωτισμού που καλλιεργείται με τη διαφήμιση, να βλασταίνει ο σπόρος της απληστίας και του μιμητισμού. Η σύγχρονη γυναίκα, ως επί το πλείστον μιμείται τηλεοπτικά πρότυπα και κόπω από ένα συγκ-

μμένο κοινωνικό καταναγκασμό, που λειτουργεί έντεχνα, ωθεί σε αγορές άσκοπες, περιττές, πολλές φορές δαπανηρές, που όμως επιβάλλονται από τη σύγχρονη μόδα, από το ουρμώδες εποχίως, από το υπάρχον σύστημα.

Οι γυναίκες (και φυσικά όχι μόνο αυτές) δεν μπορούν να συνειδητοποιήσουν, ότι μέσα στο υλιστικά ανταγωνιστικό καθεστώς της κεφαλαιοκρατικής οικονομίας, εξαναγκάζονται στην πράξη να χρησιμοποιούν τα συγκεκριμένα καλλυντικά και να ντύονται με την τελευταία λέξη της παριζιάνικης μόδας. Χρησιμοποιήσα το ρήμα «εξαναγκάζονται» γιατί στην πραγματικότητα δεν υπάρχει περιθώριο ελεύθερης εκλογής: ο μηχανισμός εφομετάλλευσης, η κερδοσκοπική μηχανή της αμείβισης δεν το επιτρέπει γιατί επιδράοντας επάνω τους ανεπίσημα, τις αποπροσανατολίζει και τις ωθεί προς τον επιδιωκόμενο στόχο, την αγορά.

Η γυναίκα δεν μπορεί να αντιταχθεί στον πραγματικό χείμαρρο των διαφημιστικών μηχανημάτων, δεν μπορεί, ακόμα κι αν το θέλει, να κλείσει αυτιά και μάτια και ν' απομονωθεί από τα σατυρνικά μηνύματα των σερίφηων της διαφήμισης. Η Οδύσσεια του σύγχρονου καταναλωτή δεν επιτρέπει τέτοιους ηρωϊσμούς.

Έτσι κατορθώνουν οι σύγχρονες βιομηχανίες το στόχο τους. Δημιουργούν ένα χώρο φοβητίας που θα την ονόηζε κανείς μαγική γυναίκα, καθώς εκείνη που χρησιμοποιούσε ο Μεφιστοφελής για να κερδίσει την ψυχή του Φάουστ μέσω στον οποίο ο ανίσχυρος κι εύλωτος καταναλωτής οδηγεί-

τα: στην αυτοκαταστροφή του. Το ελκυστικό ιδανικό μιας «κοινωνίας της αφθονίας», που επίμονα προπαγανδίζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σαν ταυτόσημο της εντυχιωμένης ζωής, μεγαλώνει το αίσθημα της στέρησης στις γυναίκες που δεν μπορούν ν' ανταποκριθούν, τις κάνει να νιώθουν αποτυχημένες.

Οι επιτήδιοι διαφημιστές παρουσιάζουν πρότυπα ιδανικών γυναικών καθημερινά μέσα από τα μέσα προβολής. Της τέλειας συζύγου, της οποίας η αγάπη ταυτίζεται με το σιδερωμένο πουκάμισο, το πλυμένο παντελόνι ή τον καλοψημένο πρωινό καφέ. Της τέλειας μητέρας, που η αγάπη της για το παιδί της εξαντλείται στην ορισμένη μάγκα πούδρας ή πάνας, της τέλειας γιαγιάς, που χρησιμοποιεί ορισμένο μαγειρικό λίπος, εξασφαλίζοντας έτσι την αγάπη των εγγονών της. Της τέλειας γυναίκας - ερωμένης που σαγηνεύει τους πάντες στο πέρας της με την εκθαμβωτική ομορφιά της, που οφείλεται σε μια συγκεκριμένη μάσκα ή κρέμα προσώπου, με τα ολόξανθα κυτά μαλλιά της, που τα λούζει με ειδικό παιδικό σαμπουάν, της τέλειας νοικοκυράς που καθαρίζει το σπίτι με καθορισμένη ηλεκτρική σκούπα, κερδίζοντας την εκτίμηση όλων των μελών της οικογένειας, της επιτυχημένης BUSINESS WOMAN, η επιτυχία της οποίας οφείλεται στην αγορά ενός περιοδικού ή μιας πανάκριβης γούνας... Οι ειδικοί διαφημιστές έχουν τον δικό τους τρόπο να επιλύσουν τα διάφορα γυναικεία προβλήματα. Τα πάντα, από τα κενά και το άγχος που βασανίζουν τις γυναίκες, το ανικανοποίητο ή τρι εννοχές που νιώθουν,

τα διλήμματα, τις αποτυχίες στην επαγγελματική τους ή την οικογενειακή τους ζωή, μέχρι τα ζητήματα υγείας, ομορφιάς, επιτυχίας στη σεξουαλική ζωή, όλα τακτοποιούνται με διαφορετικές δαπανηρότερες αγορές.

Οποιοδήποτε πρόβλημα που απασχολεί την γυναίκα γίνεται τη γή πλουτισμού για τους επιτήδειους εκμεταλλευτές της. Η παχυσαρκία, η κυτταρίδα, η ανεπιθύμητη τριχοφυΐα, η σκιά, ακόμη και το ιερό δικαίωμα της κάθε γυναίκας, η εγκυμοσύνη, η μητρότητα, όλα γίνονται αντικείμενα καπηλείας μ' έναν τρόπο που σου δημιουργεί το αίσθημα της βδελυγμίας.

Οι διαφημιστές, υποχείριοι των αδίσπρακτων μεγαλοβιομηχάνων και των μεγαϊστών του πλούτου και γενικότερα ο ασπάρθρωπος μηχανισμός της διαφήμισης που αλλοτριώνει θάναυσα την ανθρώπινη συνείδηση, που γελοιοποιεί κι εξευτελίζει τα συναίσθημα και τις ανθρώπινες σχέσεις, που βιάζει τέλος την ανθρώπινη προσωπικότητα, δολοφονεί πνευματικά και ψυχικά τους ανθρώπους, μεταμορφώνοντάς τους σε θλιβερά ενεργούμενα.

Θα πρέπει, λοιπόν να εξαφανιστεί, να εκλείψει η διαφήμιση, τουλάχιστον με τη σύγχρονη σκαιή μορφή της, για να μπορέσει ο άνθρωπος να ξαναβρεί τη χαμένη πνευματική του υπόσταση.

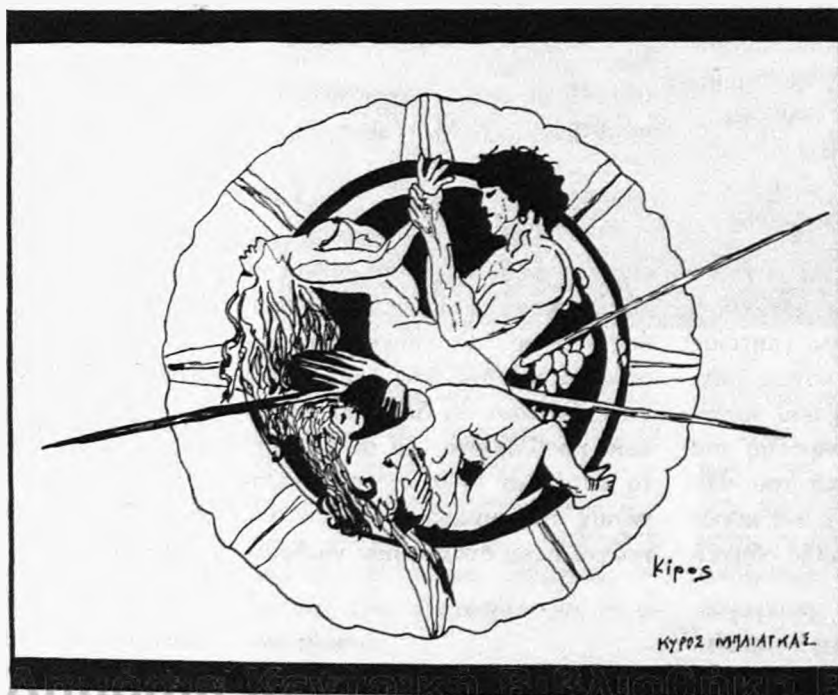
## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Θ. Λιανού: «Η διαφήμιση και ο ρόλος της»
2. Ε. Ρίντ: «Η μηχανή μαζικής παραγωγής»

ΝΥΧΤΑ ΚΑΙ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

'Όταν νύχτα αλλάζει με νύχτα και ζει...  
Σβήνει: δυο φορές η ζωή μου και παγώνει...  
Ονομάζω την αγάπη και το μίσος απλά...  
'Όταν νύχτα αλλάζει με νύχτα και ζει...  
Μοιάζει με σένα...  
Μισιάζει με τους πόθους του μωρού και του νε-  
Και δεν ζει... (χρού πουλιού...  
Μόνο κοιτάει την άνοιξη και γελά...  
Θυμάται το φθινόπωρο και δακρύζει...  
'Έρχεται: ο χειμώνας και πεθαίνει...  
'Όταν αλλάζει νύχτα με νύχτα και ζει το καλο-  
Και δεν ζει... (καίρι...

Σωτήρης Καραγιάννης





Του Σωτήρη Καραγιάννη

SOTOS '84

### ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Ακόμα μια άνοιξη  
για τον κίτρινο ήλιο  
μια βόλτα στο λεμονοδάσος  
σάλεμα της φοβισμένης τσούρας.

Ακόμα ένα καλοκαίρι  
για τον γαλάζιο ουρανό  
ένα μπουκέτο μωβ πανσέδες  
και το γλυκό κεράσι.

Ακόμα ένα φθινόπωρο  
για τα γκρίζα σύννεφα  
το τραγούδι του σπουργιτιού  
το δάκρυ της καστανομάτας.

Ακόμα ένας χειμώνας  
για τους άσπρους κάμπους  
το παγωμένο ποτάμι  
την πυκνή ομίχλη να πλανιέται.

## ΠΑΣΧΑ ΡΩΜΕΪΚΟ

Ο μπαρμπα-Πίπης, ο γηραιός φίλος μου, είχε επτά ή οκτώ καπέλλα, διαφόρων χρωμάτων, σχημάτων και μεγεθών, όλα εκ παλαιού χρόνου και όλα κατακαίνουργα, τα οποία εφόρει εκ περιτροπής μετά του ευπρεπούς μαύρου ματιού του κατά τας μεγάλας εορτάς του ενι-αυτού, σπόταν έκαμνε δύο ή τρεις περιπάτους από της μιάς πλατείας εις την άλλην δια της οδού Σταδίου. Οσάκις εφόρει τον καθημερινόν κούκον του, με το σάλι του διπλωμένον εις οκτώ ή δεκαεξή δίπλας επί του ώμου, εσυνήθιζε να κάθεται επί τινας ώρας εις το γειτονικόν παντοπωλείον, υποπίνων συνήθως μετά των φίλων, και ήτο στωμύλος και διηγείτο πολλά κι εμειδία προς αυτούς.

Όταν εμειδία ο μπαρμπα - Πίπης, δεν εμειδίων μόνον αι γωνίαί των χειλέων, αι παρειάί και τα ούλα των οδόντων του, αλλ' εμειδίων οι λαροί και ήμερσι οφθαλμοί του, εμειδία στίλβουσα η σιγή και πεπλατυσμένη ρίς του, ο μύσταξ του ο ευθυσμένος με λεβάνταν και ως δια κολλητού κηρού λελεπτυσμένος, και το υπογένειόν του το λευκόν και επιμελώς διατηρούμενον και σχεδόν ο κούκκος του ο στακτερός, ο λοξός κι επικλινής προς το ούς, όλα παρ' αυτώ εμειδίων. Είχε γνωρίσει πρόσωπα και πράγματα εν Κερκύρα! όλα τα περιέγραφε μετά χάριτος εις τους φίλους του. Δεν έπαυσε ποτέ να σεμνύεται δια την προτίμησιν, την οποίαν είχε δείξει αείποτε δια την Κέρκυραν ο βασιλεύς, και έζησεν αρκετά δια να υπερηφανευθή επί τη εκλογή, την έκαμε της αυτής νήσου προς διατριβήν «η εφτακρατόισσα της Αούστριας». Ευθυμείτο αμυδρώς τον Μουστρεξιδήν, μα δόττο, δοτείσσιμο κα ταλέντο! Είχε γνωρίσει καλώς τον Μάντζαρων, μα γαλαντούμο! τον Κερκύρας Αθανάσιον, μα μπράβο! τον Σιορπιέρρο, κα γκραν φιλόσοφο! Το τελευταίον όνομα έδιδεν εις τον κοϊδίμον Βράιλαν, δια τον τίτλον ον του είναι απονείμει, φαίνεται, εις Άγγλοι. (SIR PIERRO = SIR PETER).

Είχε γνωρίσει επίσης τον «Σόλωμο» (κα ποιέτα!), του οποίου απεμνημόνευε και στίχους τινάς, απαγγέλλων αυτούς κατά το εξής υπόδειγμα:

Ωσάν τη σπύθα κρυμμένη στη σάχητη  
πού εκρουδότην για μας λευτεριά;  
Είσε πάσα μέρη πετιέται κι ανάφτει  
και σκορπιέται σε κάθε μεριά.

Ο μπαρμπα - Πίπης έλειπεν υπέρ τα είκοσιν έτη εκ του τόπου της γεννήσεώς του. Είχε γυρίσει κόσμον κι έκαμνε εργασίας πολλάς. Έστειλέ ποτε και εις την Παγκόσμιον Έκθεσιν, διότι ήτο σχεδόν αρχιτέκτων, και είχε μάλιστα και μίαν ινβεντσιόνε. Εμίσει τους πονηρούς και τους ιδιοτελείς, εξετίμα τον ανθρωπισμόν και την τιμιότητα. Απετροπιάζετο τους φαύλους.

«Όλ τραδιτόρε νον α κομπασιόν» — ο απατεώνας δεν έχει λύπησιν. Ενίστε πάλιν εμαλάτετο κι εδεικνυε συγκατάβασιν εις τας ανθρωπίνας ατελείας. «Ουδ' η γης αναμάρτητος — άγχε λα τέρρα νον ε ιμπεκκάμπιλε». Και ύστερον, αφού η γη δεν είναι, πώς θα είναι ο Πάπας; Όταν του παρετήρει τις ότι ο Πάπας δεν ήληρίσθη ιμπεκκάμπιλε, αλλά ινραλήμπιλε, δεν ήθελε ν' αναγνωρίση την διαφοράν.

Δεν ήτο άμοιρος και θρησκευτικών συναισθημάτων. Τας δύο ή τρεις προσευχάς, κα η έευρε, τας ήξευρεν ελληνιστί. «Τα πατερμά του ήξευρε ρωμείικα». Έλεγεν: «Άγιος, άγιος, άγιος, Κύριος Σαβαώθ... ως εν άντιος υψίστοις». Όταν με τρώπησε δις ή τρις τί σημαίνει τούτο ως εν άντιος, προσεπάθησα να διορθώσω και εξηγήσω το πράγμα. Αλλά μετά δύο ή τρεις ημέρας υποτροπιάζων πάλιν έλεγεν: «Άγιος, άγιος, άγιος... ως εν άντιος υψίστοις!».

Εν μόνον είχεν ελάττωμα, ότι εμίσει απόλλάκτως παν ό,τι εκ προκαταλήψεως εμίσει και χωρίς ν' ανέχηται αντίθετον γνώμην ή ε

πιχείρημα. Πολιτικώς κατεφέρετο πολύ κατά των Άγγλων, θρησκευτικώς δε κατά των Δυτικών. Δεν ήθελεν ν' ακούσῃ το ὄνομα του Πάπα, και ἦτο ἀμείλικτος κατήγορος του ρωμαιοκλήρου...

Τὴν ἐσπέραν του Μεγάλου Σαββάτου του ἔτους 1880 περί ὥραν ἐνάτην, γερόντιόν τι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένον, καθόσον ἠδύνατο να διακρίνῃ τις εἰς το σκότος, κατήρχετο τὴν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιά ἀγούσαν, τὴν ἀμαξιτήν. Δεν εἶχεν ἀνατεῖλαι ἀκόμη ἡ σελήνη, και ὁ οδοιπόρος εἰσπύλλε ν' ἀναβῆ ὑψηλότερον, ζυγίων δρόμου μεταξὺ των χωραφίων. Εὐραίνετο μὴ γνωρίζων καλῶς τὸν τόπον. Ὁ γέρονθ θα ἦτο ἰσως πτωχός, δεν θα εἶχε 50 λεπτά δια να πληρώσῃ το εισιτήριον του σιδηροδρόμου ἢ θα τα εἶχε ν' ἐκᾶμνεν οικονομίαν.

Ἄλλ' ὅχι δεν ἦτο πτωχός, δεν ἦτο οὔτε πλούσιος, εἶχε δια να ζήσῃ. Ἦτο εὐλαβής, και εἶχε τάξιμο να καταβαῖνῃ κατ' ἔτος το Πάτχα πῆός εἰς τον Πειραιά, ν' ακούῃ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τον Ἅγιον Σπυρίδωνα και ὄνι εἰς ἄλλῃν ἐκκλησίαν, να λειτουργήται ἐκεῖ και μετά τὴν σπόλυσιν ν' ἀναβαῖνῃ πάλιν πῆός εἰς τας Ἀθήνας.

Ἦτο ὁ μπαρμπα - Πίπης, ὁ γηραιός φίλος μου, και κατέβαινεν εἰς Πειραιά δια ν' ακούσῃ το Χριστός ἀνέστη, εἰς τον ναόν του ὁμωνύμου και προστάτου του, δια να κάμῃ Πάτχα ρωμαιοκλήρικῶν και εὐφρανθῇ τὴ ψυχὴ του.

Και ὁμως ἦτο... δυτικός!

Ὁ μπαρμπα-Πίπης ἦτο Ἰταλοκερκυραῖος, ἀπὸ πατρίδος, Ἑλληνίδος μητρός, Ἕλληθ τὴν καρδίαν, και υφίστατο ἀκων ἰσως, ως και τόσοι ἄλλοι, το ἀπειρον μεγαλείον και τὴν ἀφατον γλυκύτητα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐλληνικῆς. Εὐκαυχάτο ὅτι ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο στρατιώτης του Ναπολέοντος Α', «εἶχε μεταλάβει ρωμαιοκλήρικῶν ὅταν ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ, ἐκδιᾶσας μάστιγα προς τούτο, διὰ τινων συστρατιωτῶν του, τον ἰερέα τον αγαθόν. Και ὁμως ὅταν, κατόπιν τούτων, συστικῶς του ἔλεγε τις: «Διατί δεν βαπτίστην μπαρμπα - Πίπης;» ἡ ἀπάντησίς του ἦτο ὅτι ἀπαξ ἐβαπτίσθη, και ὅτι εὐρέθη ἐκεῖ.

Φαίνεται ὅτι οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης, με τὴν ἐπιτήδειαν πολιτικὴν των, εἶχον ἀναγκαστικῶς εἰς τους ρωμαιοκαθολικούς των Ἰονίων νήσων τινά των εἰς τους Οὐνίτας ἀπονειμο-

μένων προνομίων, ἐπιτρέψαντες αυτοῖς να συνεορτάζωσι μετά των ὀρθοδόξων ὅλας τας εορτάς, Ἀρκεί να προσκυνήσῃ τις τὴν ἐμβάδα του Πεντίφηκος· τα λοιπά εἶναι ἀδιάφορα.

Ὁ μπαρμπα - Πίπης ἐστρεψε μεγίστην εὐλάβειαν προς τον πολιούχον Ἅγιον τῆς πατρίδος του και προς το σεπτόν αὐτοῦ λείψανον. Εὐπίστευεν εἰς το θαύμα το γενόμενον κατὰ των Βενετῶν, τολμησάντων ποτέ να ιδρύσωσιν ἴδιον θουσιαστήριον ἐν αὐτῷ, τῷ ὀρθοδόξῳ ναῷ, (IL SANTO SPIRIDION HA FATTO QUESTO CASO), ὅτε ὁ Ἅγιος ἐπιφανείς νύκτωρ ἐν σχήματι μοναχοῦ, κρατῶν δαυλόν ἀναμμένον, ἐκᾶυσεν ἐνώπιον των ἀπολιθωθέντων ἐκ του πύρου φρουρῶν το ἀρτιπαγές αἰτάρε. Ἀφ' οὗ εὐρίσκειτο μακρὰν τῆς Κερκύρας, ὁ μπαρμπα - Πίπης ποτέ δεν θα ἔστρεψε να εορτάσῃ το Πάτχα μαζί με τσοῦ σράγγους.

Τὴν ἐσπέραν λοιπόν ἐκείνην του Μεγάλου Σαββάτου, ὅτε κατέβαινεν εἰς Πειραιά πῆός, κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὴν λαμπάδα του, τὴν ἐμελλε ν' ἀνάψῃ κατὰ τὴν Ἀνάστασιν, μικρόν πρὶν φθάσῃ εἰς τὰ παραπήγματα τῆς μέσης οδοῦ, ἐκουράσθη και τῆλῃτε να καθίσῃ ἐπ' ὀλίγον ν' ἀναπαυθῇ. Εὐρεν ὑπήνεμον τόπον ἐξωθεν μιάς μάνδρας, ἐγούσης και οἰκίσσον παρὰ τὴν μεσημβρινὴν γωνίαν, και ἐκεῖ ἐκάθισεν ἐπὶ των χόρτων, ἀφ' οὗ ἐπέστρωσε το εἰς πλάγας δίπλας κρυσιμένον τάλι του. Ἐβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην τὴν σπιτισθῆνῃν του, ἔναψε σιγαρέττον και ἐκάπνιζεν τῶνονιώς.

Εἰκεῖ ακούει ὀπισθῆν του ελαφρόν θρονῶν ως θημάτων ἐπὶ παχείας γλῶσσης και, πρὶν προσθάσῃ, να στρῶσῃ να ἴδῃ, ακούει δεύτερον κρότον ελαφρότερον. Ὁ δεύτερος οὗτος κρότος του κάστηκε, ὅτι ἦτον ως ἀνυψουμένης σκανδαλῆς φονικῶ ὄπλου.

Εἰκείνην τὴν στιγμήν εἶχε λαμπρυνθῆι προς ἀνατολάς ὁ οὐρανός, και του Διγάλῃου και κορυφαί εφάνησαν προς μεσημβρίαν λευκάζουσαι. Ἡ σελήνη, τετάρτην ἡμέραν ἀγούσα ἀπὸ τις πανσελήνου, θ' ἀνέτελλε μετ' ὀλίγα λεπτά. Εἰκεῖ ὅπου ἐστρεψε τὴν κεφαλὴν προς τα δεξιὰ, εγγύς τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας του ἀγροτικῶ περιβόλου, ὅπου ἐκάθητο, του κάστηκε, ως διηγείτο ἀργότερα ὁ ἴδιος, ὅτι εἶδε ἀνθρωπίνην σκιάν, εἰς προβολὴν τρόπον τινά ἰσταμένην και τείνουσαν ἐγκαρτίως μακρόν τι ως ρόπαλον ἢ κοντάριον προς το μέρος αὐτοῦ. Πρέπει δε να ἦτο του-

φέκιον.

Ο μπαρμπα - Πίπης ενόησεν αμέσως τον κίνδυνον. Χωρίς να κινηθή, άλλως από την θέσιν του, έτεινε την χείρα προς τον άγνωστον κι έκραξεν εναγωνίως:

— Φίλος! καλός! μη ρίχνης...

Ο άνθρωπος έκαμε μικρόν κίνημα οπισθοδρομήσεως, αλλά δεν επανέφερε το όπλον εις ειρηνικήν θέσιν, ουδέ κατεβίβασε την σκανδάλην.

— Φίλος! και: τί θέλεις εδώ; ηρώτησε με απειλητικήν φωνήν.

— Τί θέλω; επανέλαβεν ο μπαρμπα - Πίπης. Κάθουμαι και φουμάρω το τσιγάρο μου.

— Και δεν πας αλλού να το φουμάρεις, ρέ; απήντησεν αναιδώς ο άγνωστος. Ηύρες τον τόπο, ρέ, για να φουμάρης το τσιγάρο σου!

— Και γιατί; επανέλαβεν ο μπαρμπα - Πίπης. Τι σας έβλαψα;

— Δεν ξέρω 'γώ απ' αυτά, είπεν οργίλως ο αγρότης: εδώ είναι αποθήκη, έχει χόρτα, έχει κι άλλα πράματα μέσα. Μόνον κότες δεν έχει, προσέθηκε μετά σκληρού σαρκασμού. Εγγελάστηκες.

Ήτο πρόδηλον, ότι είχαν εκλάβει τον γηραιόν φίλον μου ως ορνιθοκλόπον, και δια να τον εκδικηθή του έλεγεν ότι τάχα δεν είχε όρνιθας, ενώ κυρίως ο αγρονόμος δια τας όρνιθάς του θα εφοβήθη και ωπλίσθη με την καραβίναν του.

Ο μπαρμπα - Πίπης εγγέλασε πικρώς προς τον υβριστικόν υπαινιγμόν.

— Συ εγγελάστηκες, απήντησεν: εγώ κότες δεν κλέπτω, ούτε λωποδύτης είμαι! εγώ πηγαίνω στον Πειραιά ν' ακούσω Ανάσταση στον Άγιο Σπυρίδωνα.

Ο χωρικός εκάγχασε.

— Στον Πειραιά; στον Άγ. - Σπυρίδωνα; κι από πού έρχεσαι;

— Απ' την Αθήνα.

— Απ' την Αθήνα; και δεν έχει εκεί εκκλησίες ν' ακούσης Ανάσταση;

— Έχει εκκλησίες, μα εγώ το έχω τάξιμο, απήντησεν ο μπαρμπα - Σπύρος.

Ο χωρικός εσιώπησε προς στιγμήν: είτα επανέλαβε:

— Να φχαριστάς, καημένε...

Και τότε μόνον κατεβίβασε την σκανδάλην και ώρθησε το όπλον προς τον ώμον του.

— Να φχαριστάς, καημένε, την ημέραν που ξεμερώνει αύριον, ει δε μή, δεν τόχα για τίποτες να σε ξαπλώσω δω χάμου. Τράβα τώρα!

Ο γέρων Κερκυραίος είχεν εγερθή και ητοιμάζετο ν' απέλθη, αλλά δεν ηδηνήθη να μη δώση τελευταίαν απάντησιν:

— Κάνεις άδικα και συχωρεμένος νάσαι που με προσβάλλεις, είπε. Σ' ευχαριστώ ως τόσο που δε μ' ετουφέκισες, αλλά νον θα μπένε... δεν κάνεις καλά να με παίρνης για κλέφτη. Εγώ είμαι διαβάτης, κι επήγαίνα, του λέω, στον Πειραιά:

— Έλα, σκόλα, σκόλα τώρα, ρε...

Και ο χωρικός στρέψας την ράχιν εισήλθεν ανατολικώς δια της θύρας του περιβολίου, κι έγινεν άφαντος.

Ο γέρων φίλος μου εξηκολούθησε τον όρμον του.

Το συμβεβηκός τούτο δεν ημπόδισε τον μπαρμπα - Πίπην να εξακολουθή κατ' έτος την ευσεβή του συνήθειαν, να καταβαίνει παιζός εις τον Πειραιά, να προσέρχηται εις τον Άγιον Σπυρίδωνα και να κάμη Πάσχα ρωμέϊκο.

Εφέτος το μισοσαράκιστον μοι επρότεινεν, αν ήθελα να τον συνοδεύσω εφέτος εις την προσκύνησίν του ταύτην. Θα προσεχώρουν δε εις την επιθυμίαν του, αν από πολλών ετών δεν είχα την συνήθειαν να εορτάζω εκτός του Άστεως το Άγιον Πάσχα.

# Προδιαγραφές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την εμπορεύσιμη ποιότητα κερασιών και βυσσίνων

(JOURNAL OFFICIEL DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENES  
DU 7-762 MODIFIÉ PAR LE S.O. DE C.E. DU 3-4-65)

Όπως καλά γνωρίζουν οι παραγωγοί, η τυποποίηση των γεωργικών προϊόντων που προορίζονται για εξαγωγή έχει τη μεγαλύτερη σημασία για τη διάθεσή τους και την επίτευξη υψηλών τιμών στην αγορά.

Εξάλλου όλες σχεδόν οι χώρες έχουν νομοθετήσει ειδικές προδιαγραφές για την ποιότητα όλων σχεδόν των προϊόντων που διατίθενται στην αγορά και φυσικά και για τα γεωργικά. Τα μέτρα αυτά έχουν σκοπό να προστατέψουν τον καταναλωτή και να εξυγιάνουν το εμπόριο, δημιουργώντας κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ εμπόρου και καταναλωτού.

Ανάλογα μέτρα έχει πάρει και η Ε.Ο.Κ. για όλα τα γεωργικά προϊόντα. Από τα μέτρα αυτά αναφέρουμε παρακάτω τις προδιαγραφές που αφορούν τα νωπά κεράσια και βύσσινα, όπως έχουν δημοσιευτεί στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ε.Ο.Κ.» (ας μου επιτραπεί να την ονομάσω έτσι), το 1962 και έχουν τροποποιηθεί το 1965.

1. Ποιά χαρακτηριστικά πρέπει να έχουν οι καρποί για να είναι κατάλληλοι για εμπορία.

- Να είναι ολόκληροι.
- Να έχουν φρέσκια εμφάνιση.
- Να είναι υγιείς.
- Να διατηρούν την τραγανότητα της ποικιλίας.
- Να είναι καθαροί, απαλλαγμένοι κυρίως από υπολείμματα φαρμάκων.
- Να μη φέρουν υγρασία στην επιφάνειά τους.
- Να στερούνται από ξένες οσμές και γεύσεις.
- Να μην φέρουν προσβολές από παράσιτα.
- Να έχουν ικανοποιητικό μέγεθος, ανάλογα με την ποικιλία.

— Το στάδιο ωριμάσεως κατά την κοπή να είναι τέτοιο που να αντέχουν στους χειρισμούς και τη μεταφορά.

— Να συντηρούνται σε καλές συνθήκες από τη συσκευασία μέχρι τον τόπο περιορισμού.

— Να ανταποκρίνονται στις εμπορικές απαιτήσεις του τόπου διαθέσεως.

## 2. Ταξινόμηση των καρπών σε κατηγορίες ποιότητας

Οι καρποί ταξινομούνται σε τέσσερις κατηγορίες ποιότητας: Στην κατηγορία «EXTRA», στην κατηγορία «I», στην κατηγορία «II», και στην κατηγορία «III».

Η κατηγορία «III» απαγορεύεται να

## I. Χατζηχαρίση Γεωπόνου Ι.Φ.Δ.

διατεθεί στις αγορές της ΕΟΚ.

Η κατηγορία «II» δεν συμφέρει να διατεθεί γιατί πουλιέται φθηνά και δεν έχει οικονομικό όφελος. Εξάλλου δεν παράγεται στη χώρα μας καρπός κατηγορίας «II», με τις ποικιλίες που καλλιεργούνται.

### α) Κατηγορία -EXTRA-

Οι καρποί αυτής της κατηγορίας πρέπει να είναι άριστης ποιότητας. Να έχουν το τυπικό σχήμα και το μέγεθος της ποικιλίας και να μην έχουν κανένα ελάττωμα. Το μέγεθος του καρπού πρέπει να έχει διάμετρο πάνω από 20 MM.

Η ανεκτικότητα που επιτρέπεται στην κατηγορία αυτή είναι:

Μέχρι ποσοστό 5% του βάρους των καρπών να μην ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της κατηγορίας.

Μέχρι ποσοστό 2% να είναι οι καρποί μωλωπισμένοι, σχισμένοι ή σκλη-

κόβρωτοι.

Μέχρι ποσοστό 10% να έχουν οι καρποί διάμετρο κάτω από 20 MM αλλά όχι μικρότερη από 17 MM.

Το σύνολο όμως των παραπάνω ποσοστών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 10%. Η υπέρβαση των παραπάνω ορίων ανεκτικότητας κατεβάζουν την ποιότητα στην κατηγορία «I».

Καρποί υπερώριμοι ή ακατάλληλοι για εμπορία αποκλείονται από τα όρια ανεκτικότητας.

### β) Κατηγορία «I»

Οι καρποί αυτής της κατηγορίας πρέπει να είναι καλής ποιότητας και να παρουσιάζουν τα τυπικά χαρακτηριστικά της ποικιλίας. Είναι δυνατόν να γίνει ανεκτό ένα ελαφρό ελάττωμα στο σχήμα, το μέγεθος ή τον χρωματισμό. Πρέπει όμως να είναι απαλλαγμένοι από εγκούματα, σχισίματα, μώλωπες και επουλωμένες πληγές από χαλάζι. Το μέγεθος τους καρπού πρέπει να έχει διάμετρο πάνω από 17 MM και μόνο για τις υπερηρώριμες ποικιλίες πάνω από 15 MM.

Η ανεκτικότητα που επιτρέπεται στην κατηγορία αυτή είναι:

Μέχρι ποσοστό 10% του βάρους των καρπών να μην ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της κατηγορίας.

Μέχρι ποσοστό 4% να είναι οι καρποί σχισμένοι ή σκληρόκόβρωτοι αλλά κατάλληλοι για κατανάλωση.

Μέχρι ποσοστό 10% να έχουν οι καρποί διάμετρο κάτω από 17 MM αλλά όχι μικρότερη από 15 MM, εκτός από τις υπερηρώριμες ποικιλίες που επιτρέπεται μέχρι 13 MM.

Το σύνολο των παραπάνω ποσοστών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 15%. Η υπέρβαση των παραπάνω ορίων ανεκτικότητας κατεβάζουν την ποιότητα στην κατηγορία «II».

Καρποί υπερώριμοι πολλές φορές α-

ποκλείονται από τα όρια ανεκτικότητας.

### 3. Συσκευασία και τυποποίηση.

Το περιεχόμενο του κάθε κιβωτίου πρέπει να είναι ομοιογενές και δεν πρέπει να περιέχει παρά μόνο καρπούς της ίδιας ποικιλίας και της ίδιας κατηγορίας. Το μέγεθος των καρπών πρέπει να είναι σχεδόν ομοιόμορφο. Στην κατηγορία «EXTRA» οι καρποί πρέπει επί πλέον να έχουν ομοιόμορφο χρωματισμό και στάδιο ωριμάσεως. Τα κυβώτια κατά τη συσκευασία πρέπει να είναι απαλλαγμένα από φύλλα, ροζέτες, κλαδίσκους και κάθε άλλο ξένο σώμα, που τυχόν μπήκε στον καρπό κατά την συγκομιδή.

### 4. Υλικά συσκευασίας.

Τα υλικά συσκευασίας που θα χρησιμοποιηθούν πρέπει να προστατεύουν το προϊόν.

Τα χαρτιά ή άλλα υλικά που χρησιμοποιούνται στο εσωτερικό της συσκευασίας, πρέπει να είναι καθαρά και να μην φέρουν επικίνδυνες ουσίες για την υγεία του ανθρώπου. Σε περίπτωση που φέρουν τυπωμένες ενδείξεις, αυτές πρέπει να φυγουράρουν στην εξωτερική επιφάνεια κατά τρόπο που να μην έρχονται σε επαφή με τον καρπό.

### 5. Μαρκάρισμα.

Κάθε κιβώτιο πρέπει να φέρει στο εξωτερικό με ευανάγνωστους χαρακτήρες και ανεξίτηλα γράμματα τις παρακάτω ενδείξεις.

α) Την ταυτότητα του προϊόντος: Το όνομα του συσκευαστή και το όνομα και τη διεύθυνση ή το εμπορικό σήμα του αποστολέα.

β) Τη φύση του προϊόντος: Δηλαδή τη λέξη «κεράσια» για τα κλειστά αμυγαλαρισμένα και το όνομα της ποικιλίας για την κατηγορία EXTRA (προαιρετικά).

γ) Την καταγωγή του προϊόντος: Αναγράφεται η ζώνη στην οποία παρήχθησαν ή η εθνική ονομασία προελεύσεως της επαρχίας ή του τόπου.

δ) Εμπορικά χαρακτηριστικά: Αναγράφεται η κατηγορία στην οποία ανήκει το προϊόν π.χ. «EXTRA».

ε) Επίσημη σήμανση του ελέγχου ποιότητας (προαιρετικά).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε με λίγα λόγια στην κατηγορία III στην οποία ταξινομούνται συνήθως τα βύσινα. Όπως αναφέραμε παραπάνω τα κεράσια αυτής της κατηγορίας δεν επιτρέπεται να διατεθούν στις αγορές της ΕΟΚ.

Οι καρποί αυτής της κατηγορίας πρέπει να είναι εμπορεύσιμοι και να ανταποκρίνονται στο χαρακτηριστικό της κατηγορίας «I». Μπορούν να παρουσιάζουν μικρά ελαττώματα στο σχήμα, το μέγεθος και τον χρωματισμό, υπό τον όρο ότι διατηρούν τα χαρακτηριστικά της ποικιλίας. Επί πλέον μπορούν να διατεθούν και χωρίς τον ποδίσκο, αρκεί να μην έχουν ζημιωθεί, αλλά πρέπει να συσκευάζονται χωριστά. Η ελαχίστη διάμετρος του καρπού αυτής της κατηγορίας πρέπει να είναι 15 MM.

Η ανεκτικότητα που επιτρέπεται στην κατηγορία αυτή είναι: Μέχρι ποσοστό 15% του βάρους των καρπών

να μην ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της κατηγορίας.

Μέχρι ποσοστό 4% να είναι οι καρποί υπερώριμοι ή σκληρόβρωτοι.

Μέχρι ποσοστό 15% να είναι οι καρποί μικρότερου μεγέθους.

Το σύνολο των παραπάνω ποσοστών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 15% του βάρους των καρπών.

Επί πλέον οι καρποί που διαθέτονται χωρίς ποδίσκο επιτρέπεται να φέρουν ποδίσκο μέχρι ποσοστό 15%.

Κατά τα άλλα ισχύουν οι γενικοί κανόνες που αναφέραμε παραπάνω.

### ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αυτές είναι οι προδιαγραφές της ΕΟΚ για την ποιοτική ταξινόμηση του κερασίου και βύσιου. Οι ποιοτικές κατηγορίες που προβλέπονται, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι αρκετές. Πρέπει να θεσπιστεί και μιá ακόμη κατηγορία πιο πάνω από την «EXTRA», η κατηγορία «CHOICE» (εκλεκτά), με προδιαγραφές ίδιες με την κατηγορία «EXTRA» αλλά να συμπεριλαμβάνει καρπό με μέγεθος πάνω από 25 ή 26 MM. Δεν είναι δίκαιο να πωλούνται στην ίδια κατηγορία καρποί με διάμετρο 20 MM και με διάμετρο 25 MM, τη στιγμή που διαφορά διαμέτρου κατά 3 MM μας κατεβάζει την κατηγορία «EXTRA» στην κατηγορία «I». Στην Αμερική υπάρχει αυτή η ποιότητα.

Πιο αδικημένη στην προκειμένη περίπτωση είναι η χώρα μας που το κεράσι που εξάγει, της ποικιλίας Τριγανά Εδέσσης, έχει στο μεγαλύτερο μέρος διάμετρο καρπού πάνω από 25 MM.



## Η ευδεμίδα της αμπέλου και η καταπολέμησή της

(ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1984)

Το έντομο της ευδεμίδας μας απασχολεί κάθε χρόνο, γιατί είναι αιτία ζημιών στο σταφύλι τόσο άμεσων (καταστροφή ραγών) όσο και έμμεσων (ανάπτυξη του βοτρυτή). Επειδή δεν υπάρχει καμιά μελέτη στον βιολογικό κύκλο του εντόμου για την περιοχή μας, η καταπολέμιση βασίζεται στα φαινολογικά στάδια του αμπελιού, χωρίς προεידιοποίηση και χωρίς πρόγραμμα από τους παραγωγούς. Έτσι με αρκετές οβέβαιες επεμβάσεις δημιουργήθηκαν κατά καιρούς ζημιές από το σκουλικί, από τον βοτρυτή και προπαντός από την αναγκαστική χρήση φαρμάκων αυέσου αποτελέσματος τα οποία ωστόσο δημιουργούν ένα σωρό άλλο προβλήματα (τετρανύχους, κοκκοειδή).

Η ανάγκη να δώσουμε λύση μας έκανε να εργασθούμε επάνω στην προληπτική καταπολέμιση της ευδεμίδας. Αυτή εξορτάται από τις ενδείξεις παγίδων (SEX), την έγκαιρη ειδοποίηση και τον έγκαιρο ψεκασμό. Την όλη υποθεση ανέλαβαν και εργάστηκαν

α) Το Γεωτεχνικό τμήμα της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Ναούσης για την εξεύρεση παγίδων, την τοποθέτηση και την μελέτη των ενδείξεων.

β) Ο Αμπελουργικός και ο Οινοποιητικός Συνεταιρισμός Ναούσης για την προεידιοποίηση των μελών του.

γ) Οι αμπελουργοί Γιάννης Φράγκης, Νίκος Φουντής, Στέργιος Θυμιώπουλος, Τάκης Μαρκοβίτης για την καθημερινή παρακολούθηση των παγίδων επί 4 (τέσσερις) μήνες.

Οι παγίδες επειδή δεν βρισκόταν στην Ελλάδα ήλθαν από την Γαλλία και ήταν προσφορά στην Ένωση από την εταιρία γεωργικών φαρμάκων PONDALON στην οποία εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας.

Εγκαταστήσαμε 5 (πέντε) παγίδες σε αντίστοιχες περιοχές:

- 1) Τρίλοφος περιοχή Καίφα αμπέλου Θυμιώπουλου Στέργιου.
- 2) Στράντζα περιοχή Ράμνισια αμπέλου Φουντή Νίκου.
- 3) Στράντζα περιοχή Καραούσια αμπέλου Φουντή Νίκου.
- 4) Στράντζα, αμπέλι Τσάνταλη.

5) Πολλά Νερά αμπέλι Μαρκοβίτη Αφών.

Ειδική αναφορά κάνω για τους αμπελουργούς που τα ονόματά τους προανέφερα, γιατί προσεφέρθηκαν ανιδιοτελώς και από την συνέπεια της δουλειάς τους εξαρτήθηκε η επιτυχία του προγράμματος.

Το έντομο της ευδεμίδας (LOBESIA BOTRANA) (Λομπέσια Μποτράνα) είναι λεπιδόπτερο με άνοιγμα πτερύγων 18—20 χιλιοστών με κεραιές μακρές και λεπτές. Τα μπροστινά πτερά έχουν χρώμα καφέ μαργαριταρώδες με μικρές ζώνες κασταντού υπερύθρου και με τρεις χαρακτηριστικές ταινίες ελαφρώς πλάγιες.

Η προνύμφη που είναι η αιτία των ζημιών είναι κάμπια των 8—9 χιλ. στε-

### Του Αντων. Χατζηβασιλειάδη γεωπόνου

νή με χρώμα πράσινο, υποκίτρινο έως πράσινο υπόφαιο με κεφαλή και θωρακική πλάκα χρώματος κιτρίνου υποκαστανού. Η κάμπια είναι πολύ ευκίνητη και μετακινείται γρήγορα όταν ενοχλείται αφήνεται να πέσει στο έδαφος κρεμοσμένη από ένα μετάξινο νήμα.

#### ΒΙΟΛΟΓΙΑ

Η διαχείμανση γίνεται υπό μορφή χρυσαλλίδας κάτω από τους φλοιούς του πρέμνου και μέσα στις σχισμές των πασοάλων στηρίξεως.

Οι ψυχές (πεταλούδες) στην περιοχή μας για το 1984 εμφανίστηκαν στο τρίτο δεκαήμερο του Απριλίου ενώ στην περιοχή της Θεσ/νίκης στο μέσον του πρώτου δεκαημέρου του ίδιου μήνα. Ο μεγαλύτερος αριθμός συλλήψεως αρρένων εντόμων έγινε στις 6 Μαΐου ενώ στην περιοχή Θεσ/νίκης στις 16 Απριλίου. Εντύπωση προκάλεσε ο χρόνος εμφάνισης και ο πληθυσμός των ψυχών γιατί ο καιρός του τελευταίου δεκαημέρου του Απριλίου ήταν βροχερός με χαμηλές θερμοκρασίες. Η κυ-

ρία Μ. Σαββοπούλου εντομολόγος, μας εξήγησε ότι ο χρόνος εξέδου των ψυχών εξαρτάται περισσότερο από ένα σύνολο υψηλών θερμοκρασιών.

Γενικά η πτήση αρχίζει όταν η Αμπελος έχει 3 ή 4 φύλλα (STELLWAAG 1926). Η πτήση της α' γεννεάς διήρκεσε περί τις 30—33 ημέρες.

Οι πεταλούδες παραμένουν ακίνητες κατά την ημέρα και μετακινούνται από την δύση του ηλίου μέχρι το πρωί. Μπορούν να πετούν αρκετές εκατοντάδες μέτρα και αναζητούν Ήρα μέρη. Οι πτήσεις συμβαίνουν όταν η θερμοκρασία είναι τουλάχιστον ίση προς 14 β. Κελσίου και κατώτερη των 31 β. Κελσίου (άριστον 20—27 β. Κελσίου). Η διάρκεια ζωής των ψυχών είναι μόνον 10—12 ημ. κατά μέσον όρον, αλλά οι έξοδοι κλιμακώνονται (δεν βγαίνουν όλες μαζί).

Η σύζευξη γίνεται όταν νυχτώσει και η ωτοκία αρχίζει 2—3 ημέρες αργότερα. Τα αυγά τοποθετούνται της μεν πρώτης γενεάς στα ανθοφόρα μάτια στις κλιματίδες και τα φύλλα. Των επόμενων γενεών όμως αποκλειστικά σχεδόν στην επιφάνεια των ραγών. Κάθε θηλυκό γεννά 40—60 αυγά.

Η διάρκεια επώσης των αυγών είναι της πρώτης γενεάς 6—9 ημέρες αναλόγως της θερμοκρασίας ενώ της δεύτερης και της τρίτης 4—6 ημέρες.

Η νεαρή κάμπια που θα βγει από τα αυγά κυκλοφορεί επάνω στο φυτό επί 10—24 ώρες (α' γενεά) και στην συνέχεια μπαίνει στο εσωτερικό ενός σφθαλμού. Οι κάμπιες της β' και γ' γεννεάς δαγκώνουν τις ράγες και τρώνε το εσωτερικό τους. Από τα σημεία δε των δηγμάτων (ειδικά της γ' γεννεάς) τρέχει σακχαρώδης χυμός επί του οποίου αναπτύσσονται οι μύκητες της σήψης. Σημειώτεον ότι στην γ' γενεά οι κάμπιες μπαίνουν μέσα στον καρπό αφού μετακινηθούν μόνον ολίγα λεπτά.

#### ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι παρατηρήσεις οι δικές μας ανα-

(Συνέχεια στη σελίδα 42)

# Μεταχείριση του εδάφους σε ροδακινεώνα

Για την καλύτερη απόδοση ενός ροδακινεώνα, ανάλογα την ηλικία των δέντρων, μεταχειρίζομαστε το έδαφος ως εξής:

## α) Πρώτο έτος.

Κατεργασία του εδάφους κατά την διάρκεια της βλαστικής περιόδου με φρέζα ή δακκοσβάρνα ή καλλιεργητή. Στο τμήμα του εδάφους που δεν φτάνουν τα μηχανήματα εφαρμόζουμε τσίπωμα ή βοτάνισμα.

Τα φρεζαρίσματα να αποφεύγονται σε βαρύ έδαφος διότι συντελούν στην καταστροφή της υφής του εδάφους, στη μείωση της διηθητικής ικανότητας του εδάφους και στη δημιουργία αδιαπέρατου στρώματος κάτω από το οποίο εμποδίζεται η καλή ανάπτυξη των ριζών.

Εάν εφαρμοστεί συγκαλλιέργεια (συνιστάται να μη γίνεται) με ετήσια φυτά θα πρέπει τα συγκαλλιεργούμενα φυτά να βρίσκονται σε απόσταση τουλάχιστο 1 μ. από τα δεντρούλλια και να λαμβάνονται υπόψη και οι απαιτήσεις του συγκαλλιέργουμένου φυτού.

Εάν εφαρμόσουμε χλωρή λίπανση πριν το παράκωμα της φυτικής μάζας, καλόν είναι να ρίχνουμε 25 κ)γρα θεϊκή αμμωνία για να διευκολύνουμε την μικροβιακή δραστηριότητα του εδάφους.

## β) Δεύτερο έτος.

Η κατεργασία του εδάφους μεταξύ των γραμμών μπορεί να συνεχιστεί. Επί των γραμμών εάν

### Του κ. Τσιπουρίδη, γεωπόνου Ινστιτ. Φυλλοβ. Δένδρων

υπάρχει ευχέρεια εργατικών χειριών εφαρμόζουμε το τσίπωμα ή βοτάνισμα, διαφορετικά κάνουμε χρήση ζιζανιοκτόνων (CRAMOXONE, ROUND UP).

## γ) Τρίτον και τέταρτον έτος.

Από το 3ο με 4ο έτος ανάλογα με την ανάπτυξη των δένδρων μπορούμε να αφήσουμε την αυτοφυή βλάστηση να αναπτυχθεί κατά τους φθινοπωρινούς - χειμερινούς μήνες και καταστρέφουμε τα ζιζάνια την άνοιξη με χορτοκοπικό ή σβούρα ή καλύτερα με καταστροφέα. Επί των γραμμών εφαρμόζουμε ζιζανιοκτονία.

Εάν υπάρχει έντονο πρόβλημα προσβολής από μυκητολογικές και εντομολογικές ασθένειες (κορύνεο, Μονίλια, τετράνυχοι κ. ά.) μπορεί να γίνει μετά τη πτώση των φύλλων φρεζάρισμα για να καταστραφεί το μολυσμένο φύλλωμα.

Επίσης μπορεί να εφαρμοσθεί φρεζάρισμα και όταν θέλουμε να ενσωματώσουμε βασικά λιπάσματα.

Τα φρεζαρίσματα να μη γίνονται σε βάθος μεγαλύτερο από 10 πόντους, γιατί καταστρέφονται πολύτιμες ρίζες και μπορεί να προκληθεί τροφοπενία ψευδαργύρου (Zn).

Αντί να κάνουμε ζιζανιοκτονία στις γραμμές, μπορούμε να τοποθετήσουμε από την πρώτη χρονιά μιά λωρία από μαύρο πλαστικό καλής ποιότητας, στις σειρές των δένδρων.

Εάν έχουμε κεκαλιμένο έδαφος (ημιορεινά) και υπάρχουν προβλήματα διάβρωσης μπορούμε να αφήσουμε την αυτοφυή βλάστηση ή τον απαριμένο κλωροτάπητα και να επέμβουμε όταν χρειάζεται με χορτοκοπικό και όχι με σβούρα ή καταστροφέα για να μη καταστραφεί η βλάστηση.

Η χρήση των ζιζανιοκτόνων σε όλη την επιφάνεια του σπυρώνου βρέθηκε ότι αυξάνει σημαντικά την απόδοση, έχει όμως προς το παρόν μειωμένη εφαρμογή.

Όλα τα γνωστά ζιζανιοκτόνα έχουν μια μικρή επιζήμια επίδραση στην ανάπτυξη των δένδρων αλλά η ζημία που προκαλούν στα δένδρα είναι πολύ πιο μικρή από τη ζημία που κάνουν τα ζιζάνια.

Με την κατεργασία του εδάφους να μη καταστρέφουμε την καλή σφράγιση του σπυρώνου (φράξιμο σφραγιστικών αυλάκων κλπ.) και να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγεται η δάβρωση του εδάφους.

# «Γεωργικά φάρμακα που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά»

Πριν λίγο καιρό είδαν το φως της δημοσιότητας «Τα γεωργικά φάρμακα που κυκλοφορούν στην Ελληνική αγορά» των γεωπόνων Στέργιου Παλούκη και Χρήστου Παπαδόπουλου. Το βιβλίο αυτό μοναδικό στο είδος στην χώρα μας, έρχεται να συμπληρώσει ένα μεγάλο κενό. Είναι ένα βιβλίο πολύ χρήσιμο για όσους έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τα γεωργικά φάρμακα, γεωπόνοι, χημικοί, αγρότες, συνισμοί σ' όλες τις βαθμίδες, έμποροι γεωργικών φαρμάκων, αγροτικοί σύλλογοι κλπ. Επίσης Γεωργικές Υπηρεσίες, Ιδρύματα Γεωργικής Ερεύνης κλπ.

Οι συγγραφείς με επιμονή και υπευθυνότητα και με ιδιαίτερη επιμέλεια συγκέντρωσαν όλο το απαραίτητο υλικό — μια δουλειά που από την φύση της είναι πολύ δύσκολη — το επεξεργάστηκαν, το ταξινόμησαν και το παρουσίασαν κατά τρόπο άψογο. Είναι μία εργασία υπεύθυνη που φέρνει χωρίς αντίρρηση την σφραγίδα της ποιότητας.

Αναλυτικότερα το βιβλίο περιλαμβάνει:

1. Και' αρχήν τον «πρόλογο» την «εισαγωγή» και τον «πίνακα των περιεχομένων», που έχουν γραφεί σε δυο γλώσσες την Ελληνική και την Αγγλική. Βασικό πλεονέκτημα. Έτσι το βιβλίο

μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να αξιοποιηθεί και έξω από τον Ελλαδικό χώρο.

Την «εισαγωγή», που πληροφορείται κανείς ότι τα «γεωργικά

## Του Οδ. Ντινόπουλου γεωπόνου

φάρμακα» τα οποία κυκλοφορούν ως εμπωρικά σκευάσματα ανέρχονται σε 1345. Τα «γεωργικά φάρμακα έχουν καταταγεί σε δώδεκα ομάδες σκευασμάτων και κάθε ομάδα χαρακτηρίζεται από ένα σύμβολο. Στην «εισαγωγή» υπάρχει επίσης πίνακας κατατοπιστικός που δίνει τις μορφές σκευασμάτων και συγκεκριμένο σύμβολο που χαρακτηρίζει κάθε μορφή σκευάματος.

2. «Πίνακα περιεχομένων» αρκετά διαφωτιστικός και ενημερωμένος. Πληροφορεί τον αναγνώστη σε ποία σελίδα του κειμένου βρίσκονται οι διάφορες ομάδες σκευασμάτων (εντομοκτόνα μυκητοκτόνα ακαρεοκτόνα κλπ.). Επίσης σε ποίες σελίδες ευρίσκονται τα διάφορα ευρετήρια «γεωργικών φαρμάκων».

Πρέπει να τονισθεί, πως ο α-

γαγνώστης πολλά έχει να ωφεληθεί, εάν μελετήσει προηγουμένως με ιδιαίτερη προσοχή την «εισαγωγή» και τον «πίνακα των περιεχομένων». Έτσι θα αξιοποιήσει καλύτερα και ευκολότερα την ύλη» του βιβλίου.

3. Τον «κατάλογο γεωργικών φαρμάκων Α». Περιλαμβάνει αρκετούς πίνακες των δώδεκα ομάδων σκευασμάτων». Συγκεκριμένα:

- 1η εντομοκτόνα απλά, μείγματα σελ. 3 και 15
- 2η ακαρεοκτόνα απλά, μείγματα σελ. 17 και 18
- 3η μυκητοκτόνα απλά, μείγματα σελ. 19 και 28
- 4η νηματωδοκτόνα - εντομοκτόνα μυκητοκτόνα εδάφους απλά, μείγματα σελ. 33 και 34
- 5η σκευάσματα συνδυασμών σελ. 35
- 6η εντομοσελκυστικά σελ. 37
- 7η τρωχτικοκτόνα σελ. 38
- 8η κοχλιολειματοκτόνα σελ. 39
- 9η ζιζανιοκτόνα απλά, μείγματα σελ. 40 και 47
- 10η φυτορρυθμιστικές ουσίες απλές, μείγματα σελ. 51 και 53
- 11η προσθετικά σκευάσματα απλά, μείγματα σελ 54 και 56

λά, μείγματα

παραλαμβάνει ε-

τη σήλη μιας  
«όνομα» του  
τερη το «ε-  
ρίτη την πο-  
ής ουσίας ε-  
την μορφή  
πέμπτη την  
πείρα, η έκ-  
Ελληνική  
ση τον αριθ-  
ν χώρα μας.

ι απαντήσεις  
Έτσι πληρο-  
της ότι το ι  
πολλά ονόμα-  
ατα: α) το  
παρλ. σελ. 4  
κυκλοφορεί  
ονόματα. β)  
(μαλαθείου)  
αφορετικά ο-  
).

γερ)κών φαρ-  
μικά είναι όλες  
είδες γερ)κών  
δη γερ)κών  
ών στην χώ-  
ας έχει συν-  
ηκή σειρά.

Ι». Περιλαμ-  
ργικές απο-  
ν την κυκλο-  
η των γερ)κών  
αίτερο ενδι-  
οι διάφοροι  
σουν τα φάρ-  
με την τοξι-  
ανάλογα με  
στοξοκότητα  
με το LD 50  
ας του φαρ-  
λπ.

» (σελ. 127).  
μεσες και Ι-  
ούνται γενι-  
φάρμακα (έ-  
κυκλοφορίας

κλπ.).

7. Ευρετήριο γερ)κών φαρ-  
μικών με βάση το «κοινό όνομα»  
(σελ. 138).

8. Ευρετήριο γερ)κών φαρμά-  
κων με βάση το «εμπορικό όνο-  
μα» (σελ. 146).

9. Ευρετήριο Εταιρειών γερ)  
κών φαρμάκων (σελ. 165).

Τα γεωργικά φάρμακα, χωρίς  
αντίληψη, είναι το κυριότερο μέ-  
σο που διαθέτει ο καλλιεργητής  
για να αγωνιστεί εναντίον των ε-  
χθρών και των ασθενειών που  
επιβουλεύονται την παραγωγή  
του. Έτσι κάθε πληροφορία γύ-  
ρω από την «ταυτότητα» του κά-  
θε γεωργικού φαρμάκου, βοηθάει  
πολύ τον κάθε υπεύθυνο καλλιε-  
ργητή ή ερευνητή, ή πωλητή φαρ-

μάκων πρώτων στην αξιολόγησή  
του, λαμβάνοντας υπόψη την  
δραστική ουσία, το ποσοστό της  
δραστικής ουσίας, τον διαλύτη  
την μορφή του σκευάσματος κ.λ.  
π., σε συνάρτηση με την τιμή πω-  
λήσεως του φαρμάκου και δεύ-  
τερο περιορίζει την σύγκυση που  
προέρχεται εξαιτίας των πολλών  
ονομάτων που έχει κάθε φάρμα-  
κο αν και περιέχει την ίδια δρο-  
σική ουσία.

Το αναφερόμενο βιβλίο είναι  
χρήσιμος και πολύτιμος βοηθός  
του κάθε καλλιεργητή. Είναι έ-  
νας απαραίτητος σύντροφός του.  
Λύνει πάρα πολλές απορίες. Γι'  
αυτό επιβάλλεται να μπει σε κά-  
θε αγροτικό σπίτι και σε κάθε α-  
γροτική βιβλιοθήκη.

## 2. Το ασβέστιο

Το ασβέστιο παίζει πρωταρχι-  
κό ρόλο στη θρέψη των φυτών.  
Ρυθμίζει τον μεταβολισμό των δι-  
αφόρων ουσιών μέσα στους καρ-  
πούς. Όταν το ασβέστιο βρίσκε-  
ται σε ικανοποιητική ποσότητα  
στο κύτταρο, ευνοεί την σύνθεση  
του νουκλεϊκού οξέως και των  
πρωτεϊνών. Το ασβέστιο όπως και  
ο φωσφόρος είναι από τα κυριό-  
τερα δομικά υλικά των κυττά-  
ρων. Υπό την μορφή πεκτινικού  
ασβεστίου αποτελεί βασικό στοι-  
χείο των κυτταρικών τοιχωμάτων  
και συντελεί αποφασιστικά στην  
εναλλαγή και μετακίνηση των  
ουσιών από την μία πλευρά προς  
την άλλη των κυτταρικών τοι-  
χωμάτων. Εάν το ασβέστιο αντι-  
κατασθαιθεί από άλλο στοιχείο,  
λόγου χάρι από το κάλιο ή το  
μαγνήσιο η λειτουργικότητα των  
κυτταρικών τοιχωμάτων μειώνε-  
ται ουσιαστικά. Η έλλειψη του α-  
σβεστίου οπωσδήποτε συντελεί α-  
ποφασιστικά στην αποδιοργάνω-  
ση των κυττάρων. Η ικανοποιη-

τική παρουσία του ασβεστίου έ-  
πως και του φωσφόρου στα  
μήλα επιβραδύνει την αναπνοή  
και έτσι συντελεί στην μακρο-  
βιότητα του καρπού. Αντίθετα  
εάν η ποσότητα ασβεστίου στα  
μήλα είναι χαμηλή τα φαινόμε-  
να της αναπνοής επιταχύνονται.  
Βρέθηκε από πειράματα στο εξι-  
τερικό πα εξής: α) Όταν το α-  
σβέστιο στα μήλα υπερβεί το  
110ppm (μέρη στο εκατομμύριο)  
η αναπνοή του καρπού εξελίσσε-  
ται κανονικά και εξασφαλίζεται  
μακροχρόνια συντήρηση. β) Εάν  
το ασβέστιο βρίσκεται σε ποσοστό  
90 ppm και κάτω ο καρπός ανα-  
πνέει εντονότερα και το μήλο  
παρουσιάζει στη σάρκα μία εσω-  
τερική όρφνηση (καφέτισμα γύ-  
ρω στο χώρο των σπερμάτων). Η  
έλλειψη ασβεστίου στα μήλα εκ-  
δηλώνεται με τη φυσιολογική πά-  
θηση μπάτερ πίντ (σπικρή κηλίδω-  
ση).

Το ασβέστιο είναι ένα δυοκι-  
ντηρο στοιχείο. Αντηλετωπίζει μύ-

ριες δυσκολίες και πολλές περιπέτειες για να μπορέσει να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια ύψους να φθάσει στους καρπούς. Δυσκολίες στο έδαφος όσον αφορά την απορρόφησή του. Δυσκολίες κατά την μετακίνηση και μετατόπισή του, μέσα στο φυτό στις αγγιώδεις δεσμίδες, δυσκολίες από τον ανταγωνισμό των νεαρών και ζυγερικών φύλλων τα οποία παρεμποδίζουν την μετακίνηση του προς τους καρπούς.

Αναλυτικότερα! Στο έδαφος, ανάλογα με την φυσικοχημική σύσταση, την δομή του εδάφους, την υγρασία κλπ. το ασβέστιο υφίσταται ισχυρότατο ανταγωνισμό από όλα τα στοιχεία. Η απορρόφηση από τα ριζικά τριχίδια των ριζών παρεμποδίζεται από το κάλιο και το μαγνήσιο. Υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός μεταξύ ασβεστίου και καλίου, όπως επίσης και μεταξύ ασβεστίου και μαγνησίου. Όταν η ποσότητα καλίου στο έδαφος είναι υψηλή, παρατηρείται μικρότερη ποσότητα ασβεστίου στα φύλλα και στον καρπό. Το ίδιο ισχύει και με το μαγνήσιο, αλλά σε μικρότερο βαθμό.

Το βόριο ευνοεί την κινητικότητα του ασβεστίου στο φυτό και την συγκέντρωσή του, μέσα στα μήλα.

Κατά το θέρμα όπου επικρατούν συνθήκες ξηρασίας μεγάλες, το ασβέστιο δεν προσαρφαται εύκολα, ούτε μετακινείται εύκολα και μέσα στο φυτό. Τα μήλα υποφέρουν από έλλειψη ασβεστίου (εμφάνιση της μακρής κηλίδασης κλπ.).

Η απορρόφηση του ασβεστίου φαίνεται να συνδυάζεται με την κυκλοφορία του νερού στο φυτό. Οι διάφοροι ερευνητές στο εξωτερικό επισήμαναν το εξής γεγονός. Όταν στο άζωτο βρίσκεται υπό αμμωνιακή μορφή εξασκεί μία καταπίεση δραστική στο το-

βάσιο και παρεμποδίζει την σύσφιξη (συγκέντρωση) του ασβεστίου μέσα στους καρπούς. Ακόμα κι' αν το αμμωνιακό άζωτο αντιπροσωπεύει το έβδομο του συνολικού δ'ασβείμου αζώτου, αυτό αρκεί για να παρεμποδίσει την απορρόφηση του ασβεστίου και την μετακίνηση - μετανάστευση προς τους καρπούς. Το νιτρικό άζωτο και η ουσία δεν επηρεάζουν ευθέως την απορρόφηση του ασβεστίου. Επίσης δεν πρέπει να ξεχνούμε και το γεγονός ότι πλούσια αζωτούχος λίπανση ανεξάρτητα υπό ποιά μορφή αζωτούχου λιπάσματος δίδεται, ευνοεί την βλάστηση (ανάπτυξη ζυγερικών βλαστών και φυλλώματος). Στην περίπτωση αυτή ο ανταγωνισμός μεταξύ φύλλων και καρπών για την κατάκτηση του ασβεστίου αποβαίνει σε βάρος των καρπών.

Στο εσωτερικό του φυτού το ασβέστιο είναι λίγο κινητό και γρήγορα μπλοκάρει υπό μορφή λίγο διαλυτή.

Από αναλύσεις - που έχουν γίνει στη Μεγάλη Βρετανία διαπιστώθηκε ότι σ' ένα δέντρο ηλικίας

ας 35 ετών περιέχει στα ξυλώδη μέρη αυτού (κορμός, βραχίονες κλάδοι ξυλοποιημένοι) 2,54 κιλά ασβέστιο που είναι σαφώς πολύ περισσότερο από το άζωτο, κάλιο φωσφόρο και μαγνήσιο όλα μαζί αθροισμένα των οποίων η ποσότητα υπολογίζεται σε 2,17 κιλά.

Η συσσώρευση του ασβεστίου στα φύλλα πραγματοποιείται κατά την περίοδο που παρατηρείται έντονη βλάστηση. Το ασβέστιο μεταφέρεται κυρίως προς τα νεαρά φύλλα στα άκρα των βλαστών. Αυτά τα νεαρά φύλλα, όσα βρίσκονται σε ανάπτυξη, έχουν την ικανότητα να ελευθέρουν το ασβέστιο. Όταν αφορά τους νεοσχηματιζόμενους καρπούς έχουν κι' αυτοί την ικανότητα να συσσωρεύουν το ασβέστιο τις πρώτες εβδομάδες οι οποίες ακολουθούν την καρπώδεση (περίοδος που ανταποκρίνεται χημικά με τον πολλαπλασιασμό των κυττάρων του καρπού). Στη συνέχεια όσο μεγαλώνει και διογκώνεται ο καρπός τόσο η συγκέντρωση του ασβεστίου μέσα στη μάζα του καρπού μικραίνει.

### 3. Τροφονεμία ασβεστίου-Μπίτερ-Πιτ

Η έλλειψη ασβεστίου εκδηλώνεται κυρίως στα μήλα. Σε προχωρημένη τροφονεμία, συμπτώματα ελλείψεως ασβεστίου εκδηλώνονται και στα φύλλα τα οποία κουλουριάζονται και δίνουν την μορφή όπως ένα συνηθισμένο ουλούκι. Εμφανίζονται μία χλωρώση συγχρόνως και στα νεύρα και στους μεσονεύριους χώρους. Τα πύο νεαρά φύλλα τα κορυφαία της βλάστησης παρουσιάζουν την μεγαλύτερη προσβολή και είναι υπό κίτρινα. Υπάρχουν, σε αρκετές περιπτώσεις, στην άνω επιφάνεια των φύλλων κηλίδες ή φλύκταινες.

Τα συμπτώματα επί των καρπών είναι πύο σοβαρά. Είναι δε πιο έντονα στις περιπτώσεις όπου τα δέντρα έχουν δεχθεί ισχυρές αζωτούχες λιπάνσεις.

Η έλλειψη ασβεστίου επιδρά δυσμενώς στην συμπεριφορά των καρπών κατά την συντήρηση και εκδηλώνεται.

α) Με μία συντόμηση της ζωής των καρπών (έντονη αναπνοή).

β) Με μία τάση στην αλλοίωση και όρφωση της σάρκας του καρπού. (Τα κυτταρικά τοιχώματα καθίστανται πύο εύθραυστα).

γ) Με μία ευαισθησία στην α-

ξηση της εμφάνισης της πικρής κηλίδωσης (BITTER PIT — μπιτερ Πίτ)! Κηλίδες φελλώδεις καθιζάνουσες στην επιφάνεια του καρπού, προπαντός γύρω στον χώρο που βρίσκεται ο κάλυκας του καρπού (μάτι). Αυτές οι κηλίδες εμφανίζονται μετά την συγκομιδή, κατά την διάρκεια της συντήρησης.

δ) Με μία ευαισθησία στην εμφάνιση των φελλωδών κηλίδων CORK SPOT (κορκ σποτ), σαν μπιλίτσες, κόμποι στο εσωτερικό της σάρκας του καρπού. Τα συμπτώματα αυτά εμφανίζονται όταν οι καρποί βρίσκονται ακόμα στο δέντρο.

Η τροφopenία ασβεστίου σε πά-

ρα πολλές περιπτώσεις συγχέεται με την τροφopenία Βορίου. (Δες Νιάουστα τεύχος 23 1983 Βόριο σελ. 82). Πρέπει να τονισθεί ότι η πικρή κηλίδωση (Μπιτερ Πίτ) εκδηλώνεται και σε εδάφη αλκαλικά (ΡΗ άνω από 7) όπου υπάρχει ασβέστιο, και φυσικά σε εδάφη όξινα (ΡΗ κάτω από 7) όπου δεν υπάρχει ασβέστιο.

Η ανάλυση του εδάφους πρέπει να συνδυασθεί με την ανάλυση των φύλλων (φυλλεδιαγνωστική) και την ανάλυση των καρπών. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, οι αναλύσεις του εδάφους και των φύλλων έδειξαν περιό-

ρευσίαζαν έλλειψη ασβεστίου.

Η εκδήλωση της πικρής κηλίδωσης εξαρτάται από την συγκέντρωση του ασβεστίου στην επιδερμίδα του μήλου και την σάκα. Από πειράματα που έγιναν στο εξωτερικό βρέθηκε ότι μία συγκέντρωση τουλάχιστο 750-800 ppm (χιέρη στο εκατομμύριο) στην φλούδα των μήλων παραμποδίζει την εμφάνιση της πικρής κηλίδωσης (Μπιτερ Πίτ). Επίσης μία συγκέντρωση στο εσωτερικό της σάρκας περισσότερο από 4 χιλιαστά του γραμμαρίου, σε 100 γραμμάρια φρέσκου μήλου εξασφαλίζει μία προστασία στην εμφάνιση των φυσιολογικών ανωμαλιών.

## 4. Θεραπεία τροφopenίας ασβεστίου

Η απορρόφηση και η μετακίνηση του ασβεστίου καθώς και η ευστάτευση μέσα στους καρπούς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως είναι η ξηρασία και ο προκαλούμενος ανταγωνισμός προερχόμενος από τα θρεπτικά στοιχεία κάλιο μαγνήσιο και το αμμωνιακό άζωτο, έναντι του ασβεστίου.

Η υγρασία του εδάφους πρέπει να είναι αρκετή για να ευνοήσει την απορρόφηση του ασβεστίου από τις ρίζες και μάλιστα στην περίοδο της μετακίνησης - μετανάστευσης του ασβεστίου στους καρπούς (Μάιος - Ιούνιος).

Η ξηρασία γενικά συντελεί στην μείωση της περιεκτικότητας του καρπού σε ασβέστιο. Ομοίως η υπερβολική υγρασία η οποία ευνοεί την κινητικότητα του καλίου μπλοκάρει παράλληλα και την απορρόφηση του ασβεστίου.

Οπωσδήποτε επιβάλλεται να υπάρχει μία ισορροπία ανάμεσα στα θρεπτικά στοιχεία. Η καλλι-

ούχος λίπανση πρέπει να δικτηρείται σ' ένα «σωστό επίπεδο» για να επιτευχθεί μία ζηαλή και κανονική θρέψη των δέντρων.

Οι υπερβολικές αζωτούχες λιπάνσεις γενικά έχουν ένα αποτέλεσμα «καταπρεστικό» στην απορρόφηση του ασβεστίου. Εφόσον η αμμωνιακή μορφή αζώτου δημιουργεί προβλήματα σε συγκεκριμένους σπυρώνες λιπαίνουμε και' ανάγκη με ασβεστούχα νιτρική ή με ουρία. Μία εδαφολογική εξέταση θα έδινε μία κατεύθυνση για την εφαρμογή της μορφής και του χρόνου της αζωτούχου λιπάνσεως.

Σε εδάφη που έχουμε ΡΗ κάτω από 7 (ορεινά, ελαφρά αμμόδη) όπου η απουσία του ασβεστίου είναι διαπιστωμένη, συνιστάται η ασβέστωση του εδάφους πριν την εγκατάσταση του σπυρώνου. Ανάλογα με την περίπτωση και ύστερα από την ανάλυση του εδάφους χρησιμοποιούμε κάποιο ασβεστόδες υλικό, κάποιο 400 — 600 κιλά το στρέμμα. Αυ-

τή η ποσότητα ανεβάζει το ΡΗ κατά μία μονάδα. Η ασβέστωση μπορεί να γίνει και στον σπυρώνα ανά 2 - 3 χρόνια ανάλογα με την περίπτωση. Σε τέτοια εδάφη χρησιμοποιείται ενωρίς την Άνοιξη η ασβεστούχος νιτρική ορυμνία.

Η μετακίνηση του ασβεστίου προς τους καρπούς πραγματοποιείται σε μία περίοδο πολύ σύντομη (4 - 6 εβδομάδες μετά την καρπόδεση). Είναι αυτονόητο ότι πρέπει να συγκεντρωθεί αρκετή ποσότητα ασβεστίου στους καρπούς για να εξασφαλισθεί μία καλή συντήρηση. Αν αυτό δεν έχει συμβεί είμαστε υποχρεωμένοι να επέμβουμε με διαφυλλικές λιπάνσεις ασβεστίου. Πρακτικώς χρησιμοποιούμε το κλειριούχο ασβέστιο και σε δόση περίπου 500 γραμ. σε 100 κιλά νερό. Το κλειριούχο ασβέστιο είναι λιγότερο τοξικό και περισσότερο αποτελεσματικό από το νιτρικό ασβέστιο. Ανάλογα με την περίπτωση διενεργούνται περίπου 4 ψεκασμοί

Ο πρώτος πραγματοποιείται 6 εβδομάδες μετά την καρπόδεση και ο τελευταίος τον Σεπτέμβριο. Είναι απαραίτητο το ψεκαστικό υλικό να έρχεται σε άμεση επαφή με τους καρπούς, διότι από τους καρπούς περηνένουμε την άμεση απορρόφηση του ασβεστίου.

Πρέπει να αποφεύγεται ο ψεκασμός όταν η θερμοκρασία είναι άνω από 25°C. Το κλωριούχο ασβέστιο συνδυάζεται με τα περισσότερα μυκητοκτόνα και εντομοκτόνα υπό τον όρο να χρησιμοποιηθούν υπό μορφή βρέξιμης ακόνης. Στη Μεγάλη Βρετανία προκειμένου να μειώσουν ακόμη

περισσότερο την φυτοτοξικότητα του κλωριούχου ασβεστίου συνηθίζεται να το αναμειγνύουν με το Κάπταν.

Σημείωση: Δες σχετικά άρθρα Νιάουστας 1) Κοροξενίδη Νίκου - Παπαδοπούλου Νίνα - Ανδρουλάκη «Οδηγίες για την ασβέστωση των δέντρων εδαφών» τεύχος 20—21 Σεπτέμβριος 1982 σελίδα 142 — 143. 2) Σαουέλα-ρίου Γεωργ. «Θεραπεία της φυσιολογικής πάθησης BITTER PIT (πικρή κηλίδαση) των μήλων με ασβεστούλη» τεύχος 29 Δεκέμβριος 1984 σελ. 170. 3) Ντινόπουλου Οδ. «Το Μπιτερ πιτ των μήλων (πικρή κηλίδαση) τεύχος 14 Απριλίου 1980 σελ. 74 και 4) Ντινόπουλου Οδ. τεύχος 23 Απριλίου 1983 σελ. 78 — 79).

τικός δεν μας έδωσε καμία πληροφορία. Όλα τα δέντρα του πειραματικού (μάρτυρες και μη) δεν είχαν καμία προσβολή. Επομένως κανένα εντομοκτόνο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πρώτο ή δεύτερο ή τελευταίο. Γενικώς το έτος 1984 δεν ήταν ευνοϊκό για τον πολλαπλασιασμό των φυλλορυσκτών. Αντίθετα το έτος 1983 ήταν έτος των φυλλορυσκτών.

β) Όσο αφορά την ψύλλα, εντυπωσιακά αποτελέσματα έδωσε το εντομοκτόνο Σάϊμπολνι (CYBOLT) μία πυρεθρίνη της δεύτερης γενεάς. Όσες ακλαδιές ψεκάσθηκαν με το Σάϊμπολνι δεν είχαν προσβολή ή εάν είχαν ήταν ασήμαντη. Αντίθετα, οι σειρές ακλαδιάς του πειραματικού που ψεκάσθηκαν με άλλα εντομοκτόνα παρουσίαζαν αξιόλογες προσβολές που ο βαθμός κυμαινόταν ανάλογα με το είδος του εντομοκτόνου.

γ) Αν δε ληφθεί υπόψη ότι οι ημερομηνίες ψεκασμού επελέγησαν σύμφωνα με το πρόγραμμα της καταπολέμησης της καρποκάψας της μηλιάς που εφαρμόζει το Ι.Φ.Δ. και όχι σύμφωνα με την βιολογία της ψύλλας η πληροφορία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία. Διότι δεν έχουν προστεθεί επί πλέον ψεκασμοί για την καταπολέμηση της ψύλλας. Αυτά συνέβησαν στο πείραμα του Ι.Φ.Δ. το έτος 1984. Οποιοδήποτε σε άλλους ακλαδεύνες που επικρατούν άλλες συνθήκες ίσως να απαιτηθούν ένα ή δύο ψεκασμοί επί πλέον.

— Δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι η καταπολέμηση της ψύλλας πρέπει να στηρίζεται σε ετήσια βάση, χρησιμοποιώντας τα ανάλογα φάρμακα για κάθε εποχή. Περισσότερες λεπτομέρειες δες «Νιάουστα» 17ον τεύχος σελίδα 170, 19ον τεύχος σελ. 82 και 27ον τεύχος σελίδα 83).

## 5. Καταπολέμηση της ψύλλας της ακλαδιάς

Για την ψύλλα της ακλαδιάς μιλήσαμε πολλές φορές και μάλιστα πρόσφατα. (τεύχος 27ον Ιούνιος 1984). Αν επανερχόμαστε τόσο ενωρίς, το κάνουμε για να πληροφορήσουμε τον ακλαδοκαλλιεργητή ότι υπάρχουν καινούργια στοιχεία στην καταπολέμηση της ψύλλας. Αξίζει ο κόπος να γραφεί η ιστορία της υποθέσεως. Πως μία πειραματική δοκιμή που σχεδιάστηκε για την καταπολέμηση άλλων εντόμων, οδήγησε στην ευχάριστη διαπίστωση της καταπολέμησης της ψύλλας. Συγκεκριμένα, πέρυσι τα δύο συνεργαζόμενα ιδρύματα Ερεύνης. Το Ινστιτούτο Προστασίας φυτών Θεσσαλονίκης και Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Ναούσης εγκατέστησαν το 1984 ένα πειραματικό στο κεντρικό αγρόκτημα του Ι.Φ.Δ. με αντικειμενικό σκοπό την αξιολόγηση νέων εντομοκτόνων καταπολέμησης των δύο φυλλορυσκτών. α) της Λιθοκολλέπιδας Κορυφολιέλλα (άσπρη νάρκη) LITHOCOLLE-

TIS CORYFOLIELLA που προσβάλλει τα φύλλα της ακλαδιάς, μηλιάς και κυδωνιάς και β) της λιθοκολλέπιδας Μπλάν Καρντέλλα (L. BLANCARDELLA) που προσβάλλει τα φύλλα της μηλιάς. Το πρόγραμμα των ψεκασμών εφαρμόστηκε κανονικά στις καθορισμένες ημερομηνίες, αποβλέποντας την ταυτόχρονη καταπολέμηση της καρποκάψας της μηλιάς και των δύο αναφερομένων φυλλορυσκτών.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τον αναφερόμενο πειραματικό είναι τα εξής:

α) Όσον αφορά τους φυλλορυσκτές, ο αναφερόμενος περσικ



# ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ

## ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

✧ Η μικτή χορωδία του Ωδείου κι η Λαϊκή Ορχήστρα Νάουσας σε κοινή συναυλία που έδωσαν, υπό την διεύθυνση του μαέστρου κ. Ηλία Μόρα, στο Δημοτικό Θέατρο Νάουσας 12 και 13 του μηνός, ερμήνευσαν τραγούδια γνωστών Ελλήνων συνθετών.

✧ Ρεσιτάλ κιθάρας, από τον διευθύνει φήμης Έλληνα καθηγητή των Ωδείων Αθηνών και Θεσ/νίκης, Κώστα Κατσιώλη, δόθηκε στις 16 του μηνός στην Εστία Μουσών.

✧ Η θεατρική ομάδα των Λυκείων της πόλης μας στις 19 του μηνός στο Δημοτικό Θέατρο Νάουσας, σε μια μόνο παράσταση, επανέλαβε το έργο του Στάνισλαβ Στρατιέβ: «Το Σακάκι που βελάζει».

✧ Έκθεση ζωγραφικής της Ελένης Ανδρονικίδου, πραγματοποιήθηκε από τις 23—31 Ιανουαρίου στον Παρνασσό.

✧ Διάλεξη - συζήτηση πραγματοποιήθηκε στις 25 του μηνός στο Π.Κ.Ν. με θέμα: «Η γλώσσα κι η προβληματική της». Την εκδήλωση οργάνωσε ο Εκπαιδευτικός Όμιλος και ομιλητής ή-

## Σύντομη καταγραφή των κυριότερων γεγονότων του διμήνου που πέρασε

### Επιμέλεια Δημ. Ξουλιδη

τον ο Σύμβουλος Μέσης Εκπαίδευσης κ. Χρήστος Τσαολάκης.

## ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

✧ Το τμήμα θεάτρου του Π.Κ.Ν. στα πλαίσια των πολιτιστικών ανταλλαγών που καθιέρωσε, παρουσίασε στις 2 του μηνός στο Δ.Θ.Ν. τον θεατρικό Όμιλο Καρίνθου σε θεατρική παράσταση, με το έργο του Καρίνθου συγγραφέα Βασίλη Κωστάρα: «Με αριθμό πρωτοκόλλου».

✧ Το «Υπερθέαμα της Πράγας», ένω από τα φημισμένα καλλιτεχνικά συγκροτήματα του είδους του, έδωσε στο Δ.Θ. της πόλης μας, στις 8 του μηνός δύο παραστάσεις και σημείωσε εξαιρετική επιτυχία.

✧ Στην αίθουσα εκθέσεων του Π.

Κ.Ν. έγιναν τον Φεβρουάριο: α) από 10—19 του μηνός έκθεση ζωγραφικής του Νικόλαου Μπλιάτκα και β) από 20—28 του μηνός έκθεση φωτογραφίας του Αργύρη Δημητράκη.

✧ Τέλος άρχισε να λειτουργεί στην Εστία Μουσών μουσική δανειστική βιβλιοθήκη. Η βιβλιοθήκη είναι ανοιχτή για το κοινό κάθε Τρίτη και Πέμπτη από 6.00—8.00 μ.μ. και κάθε Σάββατο από 10.30—12.30 π.μ.

## Ευχαριστήριο

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Αποφοίτων Ναυπλίου ευχαριστεί θερμά την Έλλη Καζιτζί για την δωρεά 2.000 δραχμ. προς τον Σύλλογο εις μνήμην του συζύγου της Αριστοτέλη Καζιτζί.

(Συνέχεια από την σελίδα 35)

φέρονται στην χρονιά του 1984 και σε ωριαίο στοιχείο παρατηρήσεων του 1983 (κυρίως όσον αφορά τους ψεκασμούς) και συνοψίζονται στα εξής:

α) Η εμφάνιση της πτήσης των ψυχών της α' γεννεάς έχει σχέση με τις θερμοκρασίες και την τοποθεσία. Θεσ/νική αρχές Απριλίου έναρξη πτήσης 16/4 μέγιστο πτήσεων. Νάουσα τέλος Απριλίου έναρξη πτήσης 6/5 μέγιστο πτήσεων.

β) Το έντομο παρουσίασε τρεις γεννεές πλήρεις. Ένα περιορισμένο πέταγμα στα μέσα και τέλος του Σεπτεμβρίου πέρα από το φυσιολογικό τέλος της γ' γεννεάς (περίπου στο μέσον του πρώτου δεκαήμερου του Σεπτεμβρίου), σως να ωφείλεται σε τέταρτη γεννεά λόγω θερμού φθινοπώρου ή και

## Η ευδεμίδα της αμπέλου

το πιθανότερο σε άτομα της τρίτης γεννεάς που είχαν καθυστερήσει.

γ) Η διάρκεια των πτήσεων κάθε γεννεάς φθάνει τις 30—35 ημ. περίπου.

δ) Το πληθυσμιακό μέτρο κάθε γεννεάς εξαρτάται από την σωστή καταπολέμηση της προηγούμενης.

ε) Η προληπτική καταπολέμηση είναι αναγκαία σε κάθε γεννεά σύμφωνα με τις ενδείξεις των παγίδων, την έγκαιρη ενημέρωση και την συνολική επέμβαση.

στ) Το παραθείο μεθύλ 40% (δόση 1—1,2 λίτρο ανά τόννο) έδωσε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα στους

προληπτικούς ψεκασμούς με δύο διαφορετικές επεμβάσεις για κάθε γεννεά ανά 12—14 μέρες και με την διευκρίνιση ότι ο ψεκασμός πρέπει να γίνεται σε δροσερή ώρα, ειδικότερα δε στις επεμβάσεις της δεύτερης και τρίτης γεννεάς.

ζ) Όταν η κάμπια βρίσκεται μέσα σε κλειστό τσαμπί (γ' γεννεά, κατασταλτικός ψεκασμός) στην περίπτωση αυτή όλα τα εντομοκτόνα έχουν περιορισμένη δράση στην καταπολέμηση της. Η αδυναμία αυτή οφείλεται στο ότι δεν μπορεί το φάρμακο να έρθει σε επαφή με την κάμπια. (Δεν ισχύει το ίδιο για τον προληπτικό ψεκασμό)

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο

Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες

Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται

Δέν πρέπει να λείψει από κανένα αγροτικό σπίτι

# ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία

του Άνθρακτικού Συλλόγου Ναούσης

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του

«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

## ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

## ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

## ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ  
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ

Του Τάκη Μπαΐτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ Βέροιας

